

แนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

โดย

นางวีรดา ชุลีกราน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สอนขั้นสูง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974 – 653 – 084 – 4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC WAY OF LIFE
FOR STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL
UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION OF RATCHABURI

By

Verada Chuleekran

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลขสกธร'

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
MASTER OF EDUCATION
Department of Educational Administration
Graduate School
SILPAKORN UNIVERSITY
2001
ISBN 974 – 653 – 084 - 4

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนา
วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดราชบุรี” เสนอด้วย นางวีรดา ชุลีกราน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรวิจarn มนัสส์
- อาจารย์ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร
- อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชุม ชินะตั้งกุร)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(นายสำเริง กุจิรพันธ์)

...../...../.....

K 41461068 : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย

วีดิโอ ชุดลึกฐาน : แนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี (THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC WAY OF LIFE FOR STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION OF RATCHABURI) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : ผศ. วรพจน์ มูรพันธุ์ อ. ว่าที่ พ.ต. ดร.นพดล เจนอักษร และ อ. ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์ 196 หน้า ISBN 974 – 653 – 084 – 4

การวิจัยครั้งนี้วัดถูกประส่งค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี 2) ศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถาม คือ โรงเรียนประถมศึกษา ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาและ/หรือชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จำนวน 75 โรงเรียน และ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จัดกลุ่มชนทนา คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน 9 คน กลุ่มครุภัณฑ์พิเศษกิจกรรมประชาธิปไตย 9 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และ 2) โครงสร้าง ประเด็นคำถามในภาระจัดกลุ่มชนทนา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ (%) คาดคะเน (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งภาพรวมและรายด้าน
3. แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในสถานศึกษา 2) บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง 4) ครุภาระด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 5) ครุภาระที่ต้องฝึกฝนให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และสามารถแก้ปัญหานานพื้นฐานความถูกต้องและมีเหตุผล สนับสนุน 6) สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศให้อื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควร ยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2544

K 41461068 : MAJOR : EDUCATIONAL ADMINISTRATION

KEY WORD : THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC WAY OF LIFE

VERADA CHULEEKRAN : THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC WAY OF LIFE FOR STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION OF RATCHABURI. THESIS ADVISORS : ASST. PROF. WARAPOJ MOORAPUN, MAJ. NOPADOL CHENAKSARA, RTAR., Ph.D., AND PRASERT INTARAK, Ed.D. 196 pp. ISBN 974 – 653 – 084 – 4

The purposes of this research were to study : 1) the level of democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi 2) to compare democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi province on viewpoint of the school, community and students, and 3) to present the development of democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi.

The two groups of the sample of the study were divided into categories as follows : 1) The questionnaires were used with the sample of the study comprising to 75 schools for PrePrimary school level and for Primary level 1-6 in Ratchaburi Province, 2) The samples used for dividing conversation groups of the study comprising of the school administrators the total of teachers who were in charge of democratic activities and 9 experts. The research instruments used in this research were as the following : 1) The questionnaires about democratic way of life for students in primary schools under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi, and 2) The framework of questions used in dividing conversation groups. The statistics used for analyzing the data were percentage (%), mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), F-test and content analysis.

The results of the study were as follows :

1. The overall democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi were at the high level.
2. Democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi on the viewpoints of school, community and students were significantly deferent at the .01 level in overall and in each dimension.
3. The guideline to develop democratic way of life for students in primary school under the Office of the Provincial Primary Education of Ratchaburi as Follows : 1) The school administrators had to emphasizing on developing democratic way of life in their schools. 2) All the school personnel has to be good models for students. 3) The developing democratic way of life had to be continuously systematic implement. 4) The teachers had to organize instructional activities by using group work. 5) The teachers had to let students think, analyses, decide by themselves and be able to solve problems correctly and reasonable. 6) The schools had to provide democratic atmosphere and 7) The practitioners in democratic way must be reinforced by the school administrators.

Department of Educational Administration

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2001

Student's signature.....

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพาะได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วราพร น้ำพันธุ์ อาจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์วังช์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชุม ชินะตั้งกุล แห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร และนายสำเริง กุจิรพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมสูานบินกำแพงแสน ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง ต่าง ๆ เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.บุญลือ ทองอยู่ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นายวันเดิม มนีโภค ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 อาจารย์สมศักดิ์ เรืองสุวรรณ นักวิชาการศึกษา 8 ว. ที่กรุณาส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด และแนวทางในการศึกษาวิจัย ตลอดจนเป็นผู้ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการภาคราชประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี หัวหน้าภาคราชประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการ และนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน และผู้ปกครองนักเรียน ที่อำนวยความสะดวก และให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้

ประ匕ชันและคุณค่าทั้งปวงอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบเป็นคุณความดี ของคุณพ่อสุพล คุณแม่วัฒสุรินทร์ ซ่างปลูก ซึ่งเป็นผู้สร้างชีวิตที่มีคุณค่ายิ่ง จนทำให้ผู้วิจัยมีวิถี ชีวิตที่ดีมานถึงปัจจุบันนี้

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุโขทัย

สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๔
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๕
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
สารบัญตราสาร.....	๑๒
สารบัญแผนภูมิ.....	๑๓
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	3
ปัญหาการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	11
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
ข้อคำถามของการวิจัย.....	12
สมมติฐานของการวิจัย.....	12
กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัย.....	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	15
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	17
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	17
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	17
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	19
ประชาธิปไตย.....	20
ความหมายของประชาธิปไตย.....	20
พื้นฐานและความคิดของหลักการประชาธิปไตย.....	22
หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย.....	23
รูปแบบการปกครองของระบอบประชาธิปไตย.....	26
คุณค่าของระบบประชาธิปไตย.....	28
พัฒนาการและความสนใจของนักเรียนในระดับprogramศึกษา.....	29
ลักษณะทั่วไปและความต้องการของเด็กระดับprogramศึกษา.....	29
หลักสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้.....	30

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
พัฒนาการของเด็กวัย 6-12 ขวบ.....	31
พัฒนาการทางด้านจริยธรรม.....	35
ความสนใจของเด็กวัยประถมศึกษา.....	36
พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย.....	37
ความหมายของพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย.....	37
คุณลักษณะของพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย.....	39
การสร้างเสริมพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	41
บทบาทของครูในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของนักเรียน.....	47
การสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว.....	53
ระบบประชาธิปไตย.....	57
กระบวนการกลุ่มเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	57
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างระบบประชาธิปไตย.....	62
การเสริมสร้างพัฒนาระบบประชาธิปไตยกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน.....	65
บทบาทของโรงเรียนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในชุมชน.....	65
หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	
กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา.....	70
จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน....	70
แนวดำเนินการของหลักสูตรกับการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน.....	71
การบรรจุรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลักสูตร.....	75
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	82
งานวิจัยในประเทศไทย.....	82
งานวิจัยต่างประเทศ.....	85
สรุปย่อ.....	86
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	88
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	88

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ระเบียบวิธีวิจัย.....	89
แผนแบบการวิจัย.....	89
ประชากร.....	90
กลุ่มตัวอย่าง.....	92
ตัวแปร.....	94
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	96
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	98
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	99
สรุปย่อ.....	101
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	104
ตอนที่ 2 วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา	
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี.....	109
ตอนที่ 3 ความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน	
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา	
จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาสามฝ่าย ได้แก่	
ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน.....	122
ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน	
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี....	125
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	143
ข้อค้นพบ.....	144
การอภิปรายผล.....	145
ข้อเสนอแนะ.....	152
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	152
ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป.....	153

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	154
ภาคผนวก.....	162
ภาคผนวก ก สำเนาหนังสือขออนุญาตทดลองเครื่องมือและเก็บรวบรวม ข้อมูล.....	163
ภาคผนวก ข ค่าความเสื่อมรั้นของแบบสอบถาม.....	171
ภาคผนวก ค รายงานผู้ดำเนินการจัดกลุ่มชนทนาและผู้เข้าร่วมกลุ่มชนทนา..	181
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	185
ประวัติผู้วิจัย.....	196

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลิขสิทธิ์

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล สำหรับตอบแบบสอบถาม.....	91
2	จำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล สำหรับจัดกลุ่มชนทนา.....	93
3	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามที่ส่งไปแล้วที่ได้รับกลับคืนมา จำแนกตามขนาดโรงเรียน.....	99
4	ค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพ.....	104
5	ค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายชุมชน จำแนกตามสถานภาพ.....	105
6	ค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายนักเรียน จำแนกตามสถานภาพ.....	107
7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน จำแนกตามคุณลักษณะรายด้านและตามกลุ่มนุบคคล แต่ละฝ่าย โดยภาพรวม.....	110
8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน ด้านความร่วม โดยภาพรวมและจำแนกตามรายข้อ.....	112
9	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน ด้านสามัคคีร่วม โดยภาพรวมและจำแนกตามรายข้อ.....	116
10	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน ด้านปัญญาธรรม โดยภาพรวมและจำแนกตามรายข้อ.....	119
11	ค่าความแปรปรวนของวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็น ของกลุ่มนุบคคลสามฝ่าย โดยภาพรวมและรายด้าน.....	122
12	ค่าแตกต่างของค่าเฉลี่ยวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็น ของกลุ่มนุบคคลสามฝ่าย โดยภาพรวมและรายด้าน.....	123
13	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประจำ ศึกษา ลังกัดสำนักงานการประชุมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม...	174

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
14 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถม ศึกษา สร้างด้วยนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายโรงเรียน...	176
15 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถม ศึกษา สร้างด้วยนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายชุมชน.....	178
16 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถม ศึกษา สร้างด้วยนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายนักเรียน...	180

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละเกี่ยวกับความสามารถทางสังคมของนักเรียน ระดับประถมศึกษา (ชั้น ป.6) ปีการศึกษา 2537, 2539 และ 2541 ภาพรวมประเทศ.....	8
2 แสดงร้อยละระดับคุณภาพของจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษา (ชั้น ป.6) เกี่ยวกับความสามารถทางสังคม ปีการศึกษา 2537, 2539 และ 2541 ภาพรวมประเทศ.....	9
3 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัย.....	14
4 ขอบเขตของการวิจัย.....	16
5 แสดงขั้นตอนของการสร้างservimphotictic รวมประชาธิปไตย.....	62
6 แสดงขั้นตอนในการเลือกตั้งคณะกรรมการกิจกรรมของโรงเรียนรูปแบบที่ 1.....	63
7 แสดงขั้นตอนในการเลือกตั้งคณะกรรมการกิจกรรมของโรงเรียนรูปแบบที่ 2.....	64
8 แสดงการยกเว้นพคติรวมประชาธิปไตยขององค์กรที่มีพคติรวมร่วมกัน.....	66
9 โครงสร้างกลุ่มสร้างservim ประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).....	74

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากรัฐบาลสมบูรณ์สิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2545) นับได้ 69 ปีมาแล้ว มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับใช้ปกครองประเทศไทย รวม 16 ฉบับ โดยเฉพาะฉบับที่ 16 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งประกาศใช้มีอวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 โดยยึดหลักการปกครองที่อำนวยสุขของประชาชนและเพื่อประชาชน (กระทรวงศึกษาธิการ 2540 : 17) จึงอาจกล่าวได้ว่าวิธีชีวิตของคนไทยได้ดำเนินตามแนวทางประชาธิปไตยมาเป็นเวลาภานาน แต่การที่ปวงชนชาวไทยจะมีวิธีชีวิตประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาวิธีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จึงจะสามารถนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับการศึกษาแล้ว ทุกยุคทุกสมัย การศึกษาได้จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมไทยตลอดมา (สมศักดิ์ เรืองสุวรรณ 2540 : 1) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข และสามารถเก็บหานุนการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535 : 8 – 9) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 "ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ศติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกรักการศึกษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รักภักดีสถาบันพระมหามงคลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศไทย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศ่าสนา และวัฒนธรรม 2542 : 5)

กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะหน้าที่หลักที่เกี่ยวกับการศึกษา คือ การอบรมสั่งสอนกุลบุตร กุลธิดา ให้มีความสามารถ ประพฤติดีเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม และดำรงชีวิตที่ดีงามในสังคม ประชาธิปไตย และเพื่อสร้างจิตสำนึกระดับชาติ ให้มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย มีความจริงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงกำหนดแนวทางพัฒนาวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้ สถานศึกษานำไปพิจารณาดำเนินการเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา เกิดความตระหนักรู้ เช้าใจ และมี จิตสำนึกร่วมกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจไปสู่ครอบครัว ชุมชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยอย่าง ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ตลอดจนการดำรงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคมอย่างสันติสุข (กระทรวง ศึกษาธิการ 2540 : 17 – 28)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการ มีภาระหน้าที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ตระหนักรถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องพัฒนานักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้มีคุณิติรวมที่พึงประสงค์ ด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย จึงได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียน ดำเนินการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยกับนักเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 เนื่องจากโรงเรียน ประถมศึกษาเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสุดท้ายที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีโอกาส ได้รับความรู้ มีประสบการณ์ และได้รับการฝึกฝนพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้อง กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 7) ประกอบกับพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ได้กำหนดไว้ว่า “ให้ผู้ปกครองเด็กที่มีอายุอย่างเข้าปีที่แปดสิบเจ็ดเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จนกว่าจะมีอายุอย่างเข้าปีที่สิบห้า” จะเห็นได้ว่า ช่วงอายุที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษานั้น เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงร้อยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่จะเสริมสร้างพุทธิกรรมที่พึงประสงค์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กกำลังพัฒนาเรื่องกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งมีนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ใน โรงเรียนประถมศึกษากระจายอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศไทยว่าสามหมื่นโรงเรียน จำนวนนักเรียนเกือบ เจ็ดล้านคน ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาได้พัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างจริงจังแล้ว ก็คาดว่าเมื่อ นักเรียนจบการศึกษาจะสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่าง สันติสุข และสามารถช่วยสร้างเสริมสังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้อีกด้วย

ดังนั้น การฝึกฝนและพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนจึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษาที่ควรจะได้ปฏิบัติให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน เพราะถ้าสามารถปลูกฝังและพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้ทั่วถึงแล้ว ย่อมเป็นการสร้างรากฐานวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย รวมทั้งยังเป็นรากฐานอันสำคัญต่อการเมืองและการปกครองในระบบของประชาธิปไตยต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ได้เริ่มขึ้นเมื่อปีการศึกษา 2516 โดยหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดเพชรบูรณ์ร่วมกับองค์กรบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีแนวคิดและทดลองการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ซึ่งผลการทดลองประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โรงเรียนบ้านพม่วง (โรงเรียนไทรรัฐวิทยา 13) อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จนมีผู้ถ่ายทำเป็นภาพพยนต์สารคดีในชื่อเรื่อง “ประชาธิปไตยในสายเลือด” และส่งเข้าประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศของธนาคารกรุงเทพ จำกัด แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาจึงได้แพร่หลายไปสู่นักการศึกษาและผู้สนใจทั่วไป แต่กิจกรรมที่นำไปปฏิบัติส่วนมากจะเน้นในรูปแบบของการจัดมากกว่าใช้การในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต่อมาปีการศึกษา 2527 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้สำรวจโรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบร่วมกับโรงเรียนที่ได้ริเริ่มจัดกิจกรรมในโรงเรียนมากกว่า 4,000 โรงเรียน และแต่ละโรงเรียน ก็มีรูปแบบในการจัดที่หลากหลายกันออกไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นว่าหากปล่อยให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นไปโดยขาดแนวทางที่เหมาะสมอาจจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี จึงได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 1 – 2)

การเสริมสร้างให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยตามที่พึงประสงค์นั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติถือว่าเป็นภาระหน้าที่และเป็นงานที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการให้การศึกษาในเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน นอกจากจะใช้เป็นวิถีชีวิตในโรงเรียนแล้ว ยังสามารถเผยแพร่ไปยังผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชนนั้น ๆ อีกด้วย โดยได้เห็นแบบอย่างที่ถูกต้องจากบุตรหลาน และในอนาคตเมื่อนักเรียนจบการศึกษา

และออกไปอยู่ในสังคมภายนอกโรงเรียนก็จะสามารถนำวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ได้ฝึกฝนอย่างดีแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลโดยรวมก็คือจะทำให้บุคคลในสังคมทุกหมู่เหล่า ทุกอาชีพ เคราะพเดิมทุน ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้บทบาทหน้าที่ รู้สิทธิเสรีภาพ มีวินัย และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ วิถีชีวิตประชาธิปไตยดังกล่าวจะสามารถช่วยส่งเสริมการปกครองประเทศ ซึ่งเป็นการปกครองในระบบอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยความตระหนักต่อการพัฒนาบุคคลในชาติให้มีพุทธิกรรมสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดเป็นแนวนโยบายให้ทุกโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นมา โดยมอบหมายให้กองวิชาการรับผิดชอบในการดำเนินงาน และจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาให้โรงเรียนทุกโรง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยปลูกฝังพุทธิกรรมประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ทุกชั้นทุกคน ทั้งด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความเชื่อว่าหากนักเรียนได้เรียนรู้และมีทักษะตามพุทธิกรรมดังกล่าวที่ได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียนแล้ว นักเรียนก็จะสามารถนำความรู้ความเข้าใจ และพุทธิกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้自然而然 และอีกประการหนึ่งคือ การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนจะทำให้ชุมชนได้เห็นแบบอย่างที่ถูกต้อง จะเป็นการส่งเสริมการปกครองของประเทศไทย ซึ่งเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : คำนำ)

การเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน นอกจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะกำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนดำเนินการแล้ว หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ให้ความสำคัญโดยระบุ จุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลในปัจจุบันยังได้ให้ความสำคัญโดยระบุรายละเอียดของการดำเนินงานไว้ เช่นเดียวกันดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2541 : 74) “ได้กำหนดมาตรการเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยตามนโยบาย การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนทุกระดับและประเภท วิถีชีวิตประชาธิปไตย รวมทั้งบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนทุกระดับและประเภท

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 70) “ได้กำหนดมาตรการเพื่อพัฒนา

ประชาธิปไตยในการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพไว้ว่า ปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล มุ่งให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์แสดงความรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามระบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียน ซึ่งการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพของสมาชิกสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม 2539 : 44) ได้ระบุรายละเอียดของภารกิจในการดำเนินงานเรื่องการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ไว้ว่า มุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประชาริปไตยในสถานศึกษา โดยเน้นให้บุคลากรในสถานศึกษาเป็นตัวอย่างที่ดีในการให้โอกาสและสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่หลากหลายทันกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

ความสำคัญในการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนที่หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดขึ้นและได้ดำเนินงานมาเป็นเวลานับลิบปี่าจะบังเกิดผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของคนไทยไปสู่วิถีชีวิตประชาธิปไตยและมีจิตสำนึกรักในการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย แต่เมื่อมองย้อนหลังถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น เช้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเสมือนเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างแท้จริง และแนวทางหนึ่งที่แก้ไขได้ คือ รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายการปกครองสูงสุดของประเทศไทย จะต้องมาจากพื้นฐานความต้องการของประชาชนทั้งประเทศ โดยเฉพาะประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ที่ถูกต้อง โรงเรียนซึ่งถือเป็นสถาบันหลักในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับเยาวชน กระบวนการประชาริปไตยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนและการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนรู้และการปฏิบัติต้องเริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่มีความบริสุทธิ์ สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับ การสั่งสอนอบรมได้โดยง่าย ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนประกอบศึกษาและโรงเรียนประสมศึกษาจึงเป็นกลุ่มนักเรียนที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังวิถีชีวิตหรือวิถีทางแห่งชีวิต (a way of life) แบบประชาธิปไตย นอกจากนี้จากสถาบันสังคมและครอบครัว นั่นคือการเข้าหลักการประชาริปไตยมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจนติดเป็นนิสัย (ชวน หลีกภัย 2528 : คำนำ) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาทราบว่าอนาคตจากจะยึดถือเป็นแบบแผนของการปกครองแล้ว ยังจำเป็น

จะต้องยึดถือเค้าประชาธิปไตยไว้ในฐานะที่เป็นวิธีทางแห่งชีวิตประจำวัน (democracy as a way of life) อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 33)

ปัญหาการวิจัย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประชาธิปไตยได้พัฒนาภารหน้าไปได้ระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่พอใจ เพราะสภาพที่แท้จริงพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยเข้าใจหลักการของประชาธิปไตยไม่ชัดเจน ขาดความสำนึกร่วมในเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของพลเมืองที่ดี ขาดหลักการพื้นฐานที่แสดงความเป็นประชาธิปไตยหรือพฤติกรรมประชาธิปไตย เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงออก การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพต่อภูมิประเทศ เกิดความตื่นเต้น ความไม่สงบ และการยอมรับผู้อื่น เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.บ.บ. : 7) การเนื้องการปักครองในระบบประชาธิปไตยล้มลุกคลุกคลานมาตลอด การพัฒนาระบบประชาธิปไตย ยังคงเน้นการพัฒนาภูมิแบบมากกว่าการพัฒนาคุณธรรมและวิถีชีวิต รวมทั้งยังขาดการรับฟังเสียงจากประชาชนและการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปักครองตนเองอย่างแท้จริง ในส่วนของประชาชนแม้ยังมีปัญหาด้านความคิดความเชื่อใจแนวทางประชาธิปไตยอยู่มาก แต่ปรากฏชัดถึงแนวโน้มของความสนใจในระบบประชาธิปไตยของประชาชนที่หลากหลายขึ้น ทั้งนี้ได้มีการศึกษาและสรุปปัญหาทางการเมืองไว้อย่างน้อย 8 ประการ คือ 1) การใช้เงินเป็นใหญ่ 2) การผูกขาดทางการเมืองโดยคนจำนวนน้อย 3) การที่คนดีมีความสามารถสามารถเข้าสู่การเมืองได้ยาก 4) การทุจริตประพฤติมิชอบ 5) การเผด็จการโดยระบบปรัชญา 6) การต่อสู้ขัดแย้งเรื่องรัฐและ ความไร้เสียทรัพยากรทางการเมือง 7) การขาดประสิทธิภาพทางการบริหารและทางนิติบัญญัติ และ 8) การขาดสภาพวัฒนาทางการเมือง (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.บ.บ. : 18-19) แต่ก็นับว่าได้มีการพัฒนาตามระบบการปักครองแบบประชาธิปไตยได้ระดับหนึ่ง โดยเอกตตบุคคลพิทักษ์รักษาสิทธิและประโยชน์ของตนมากขึ้น มีการเรียกร้องสิทธิที่ตนคิดว่าตนเพียงมีพึงได้ แต่ความเข้าใจและความตระหนักรู้ในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องให้ความเข้าใจและความตระหนักรู้ในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ด้วยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสำนึกร่วมในการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบพัฒนาชุมชน ห้องถิน และสังคมของตนเองและประเทศไทย การสร้างสำนึกร่วมกันล่าวย้อมเป็นภาระสำคัญ ที่จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในการใช้สิทธิของตนที่ไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น ใช้สิทธิในทางที่ถูกต้อง และสิ่งจำเป็นที่จะต้องเน้นเป็นการพิเศษก็คือ การสร้างสำนึกร่วมและการมีบทบาทที่จะร่วมรับผิดชอบการพัฒนาชุมชน ห้องถิน สังคม และประเทศไทยโดยส่วนรวม รวมทั้งมี

ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการมีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองการปกครอง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2541 : 10)

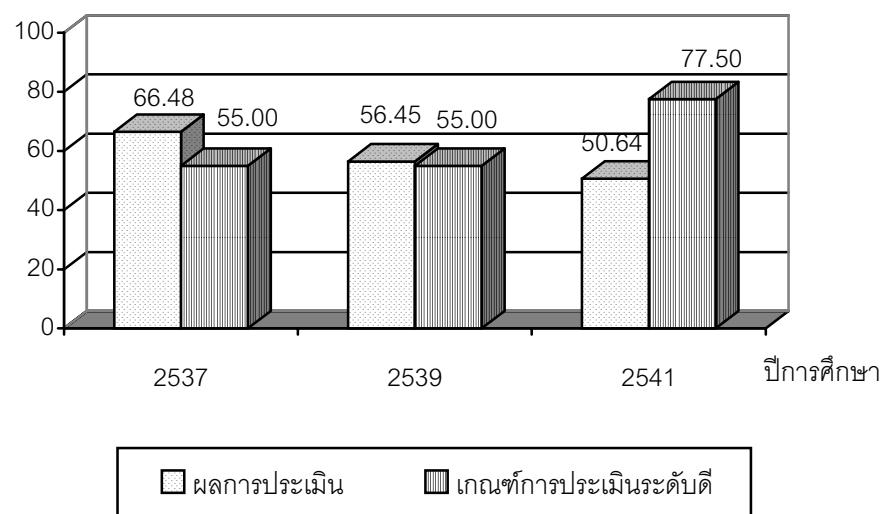
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยเน้นให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรุ๊ปสอดแทรกเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ไม่ใช่แยกสอนในเรื่องของประชาธิปไตยโดยเฉพาะการฝึกฝนวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นแน่นให้ทางโรงเรียนฝึกโดยสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2531 : 3) นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนแล้ว โรงเรียนควรจัดองค์ประกอบบอร์ด ในโรงเรียนที่ช่วยสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน การจัดห้องเรียน และการส่งเสริมนิสัยบุคคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างด้วยซึ่งการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนจะประสบผลสำเร็จได้นั้น บุคลากรในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 50 – 52) แต่ประเด็นปัญหาหลักของการจัดการศึกษาที่ผ่านมาด้านกระบวนการเรียนการสอนไม่เอื้อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ทำให้ความรู้ความสามารถของนักเรียนอ่อนลง ทั้งในด้านกระบวนการคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาร่วมทั้งคุณลักษณะในการฝึก ผลดังกล่าวเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการท่องจำ เนื้อหามากกว่าการใช้ทักษะกระบวนการ นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาได้เพียงพอ เพราะกิจกรรมเสริมที่สนับสนุนการปลูกฝังประชาธิปไตยยังขาดการเงินรัฐให้ดำเนินการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2541 : 53 – 54)

การปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียนนั้น นอกจากจะอบรมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยแล้ว ยังต้องฝึกทักษะต่างๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยด้วย (Sheldon 1990 : 75 - 80) แต่พบว่า การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนเน้นที่ให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งของครู ทำให้เด็กไม่รู้จักคิด รู้จักทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยคิดว่าการสอนประชาธิปไตยนั้น สถานศึกษาต้องปฏิบัติเรื่องการหาเสียงเลือกตั้ง เลือกผู้นำ การตั้งสภานักเรียน การประชุมถกเถียงในสภานักเรียน การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คือการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนเกิดผลสำเร็จแล้ว ทำให้เกิดผ่านมาหลายฝ่าย

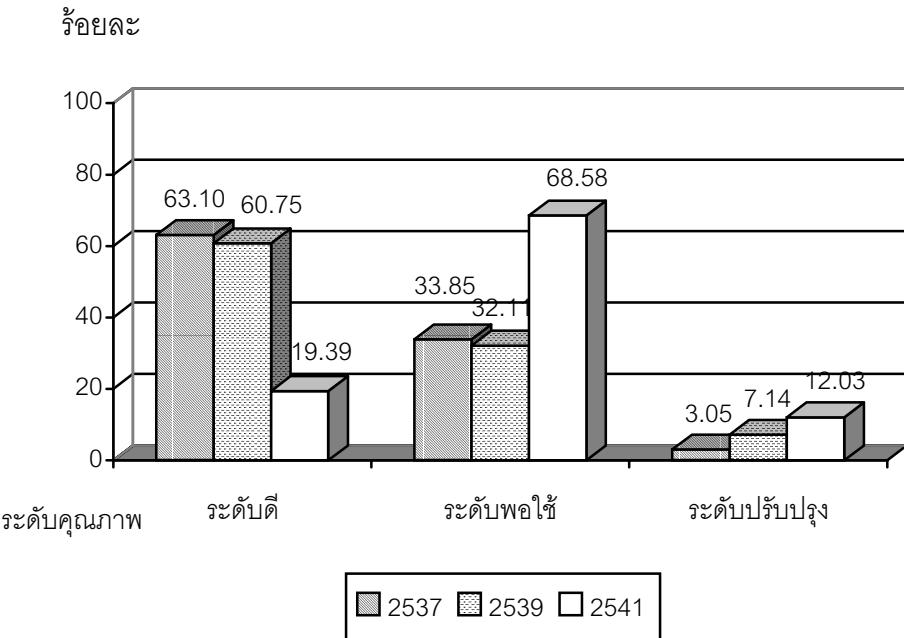
มองว่า กระทรวงศึกษาธิการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยประสบความล้มเหลว (กลั่น สรวงทองเนียม 2534 : 20 – 30)

นอกจากนี้ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพระดับนานาชาติที่มีต่อครอบครัวและชุมชน เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองและการปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกที่มีต่อครอบครัวและชุมชน เช่น ใจปัญหาและสามารถเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ความสามารถในการเคารพและ 존ศ他人 ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความตระหนักรู้ทางการเมือง ฯลฯ ที่ได้จากการประเมินคุณภาพระดับนานาชาติ ที่มีต่อครอบครัวและชุมชน เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองและการปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกที่มีต่อครอบครัวและชุมชน เช่น ใจปัญหาและสามารถเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ความสามารถในการเคารพและ 존ศ他人 ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความตระหนักรู้ทางการเมือง ฯลฯ ที่ได้จากการประเมินคุณภาพระดับนานาชาติที่ไม่น่าพอใจ โดยพิจารณาได้จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการฯ ปีการศึกษา 2537 (2538 : 41) ปีการศึกษา 2539 (2541 : 8 – 9) และปีการศึกษา 2541 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศานสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 2542 : 24) โดยแสดงรายละเอียดในแผนภูมิที่ 1 และ 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร สอนขั้นสูง

แผนภูมิที่ 1 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละเกี่ยวกับความสามารถทางสังคมของนักเรียน ระดับประถมศึกษา (ขั้น ป.6) ปีการศึกษา 2537, 2539 และ 2541 ภาพรวมประเทศ

แผนภูมิที่ 2 แสดงร้อยละระดับคุณภาพของจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษา (ขั้น ป.6)
เกี่ยวกับความสามารถทางสังคม ปีการศึกษา 2537, 2539 และ 2541

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สหวันอิชิราฐี ที่มา : กรมวิชาการ, สำนักทดสอบทางการศึกษา, สรุปผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา

ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2537 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538), 41.

: กรมวิชาการ, สำนักทดสอบทางการศึกษา, ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2539 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541), 8 - 9.

: สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนा และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5, ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2541 (ราชบุรี : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนा และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5, 2542), 24.

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนระดับประถมศึกษา ด้านความสามารถทางสังคม ปีการศึกษา 2537, 2539 และ 2541 โดยภาพรวมของประเทศไทยอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ถึงแม้ว่าค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละปีการศึกษา 2537 และ 2539 จะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินระดับดีแต่ก็สูงกว่าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สำหรับปีการศึกษา 2541 ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินระดับดีค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 - 2541 ยังมีแนวโน้มลดลงอีกด้วย

จากแผนภูมิที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละของจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาในแต่ละระดับคุณภาพยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจเช่นกัน กล่าวคือ ร้อยละของจำนวนนักเรียนระดับดี มีแนวโน้มลดลง และไปเพิ่มในระดับพอใช้และระดับปรับปรุง โดยเฉพาะในปีการศึกษา 2541

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนยังไม่ประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์การประเมินระดับดีที่กำหนด ดังนั้น เมื่อความรู้ ภาคทฤษฎียังไม่เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยของ นักเรียนในภาคปฏิบัติ ซึ่งหมายถึงนักเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ รวมทั้งไม่สามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ การให้สัมภาษณ์ของนางวัฒนา ໂຮียง ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ระดับ 7 สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา อำเภอเมืองครปฐม สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม (อ้างถึงใน ศรีวันยา สุริยะวงศ์ 2540 : 10) ที่กล่าวว่าการปฏิบัติตามของนักเรียนตามแนวทางวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยภาพรวมแล้ว ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เนื่องจากครูผู้สอนไม่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริม วิถีชีวิตประชาธิปไตยตามนโยบายของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 24 – 69) ที่ได้กำหนดไว้คือ ให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และ จัดบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างการเรียนการสอนประชาธิปไตย ถ้าการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประชาธิปไตยของครูผู้สอนให้แก่นักเรียนไม่ครบถ้วนและไม่ชัดเจน ย่อมส่งผลถึงการรับรู้ ของนักเรียนทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เพียงบางส่วนจากที่ได้รับมาเท่านั้น จึงเกิดปัญหา ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งระบบในภาพรวม และแนวคิดของอาลัย แหงษ์ทอง (2539 : 26 – 27) ที่กล่าวว่าระบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจาก การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของครูที่ไม่ครบถ้วนและไม่ชัดเจน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา หน่วยงานและสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่เขตการศึกษา 5 มีความสนใจที่จะ ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนัก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เนื่องจากวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นการสร้างให้บุคคล ที่อยู่ในสังคมเกิดความมีวินัย เกิดการเคารพสิทธิของบุคคลและการรู้จักใช้เหตุผล เกิดความรับผิดชอบ และเกิดความสามัคคี ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ รวมทั้งเป็นดัชนีบ่งชี้ถึง ผลการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาผลเมืองของชาติ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขอันยั่งยืน ต่อบุคคลในชาติและเชื่อต่อการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผลเมืองไทยให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมไทยที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นี้องค์กรทางการศึกษาธิการซึ่งมีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา จำเป็นยิ่งต้องเร่งพัฒนานักเรียนให้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย และโรงเรียนประถมศึกษาเป็นองค์กรแรกในการพัฒนาและฝึกฝนวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้นักเรียนจนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการปกครอง ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนมีทักษะในการเข้าร่วมกิจกรรมของ สังคมประชาธิปไตย

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยการศึกษา วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน รวมทั้งศึกษาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในประเทศไทยที่เป็นจุดด้อย จะเห็นได้ว่า ผู้ที่แสดงความคิดเห็นจะมีทั้งฝ่ายดำเนินการพัฒนาและฝึกฝนวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ผู้รับประโยชน์ และตัวนักเรียนเอง ซึ่งผลการวิจัยที่ค้นพบจะทำให้ทราบระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ว่าอยู่ใน ระดับใด มีจุดเด่นจุดด้อยด้านใด และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนา 送เสริม เพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีจิตสำนึกรักที่ดี ในการเป็นพลเมืองดีของชาติ รวมทั้งนำแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยไปบูรณาการ ตามความเหมาะสมสมกับสภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์และดำรงชีวิตที่ดีงามตามระบบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ไฉไลประการ ดังนี้

- เพื่อศึกษาระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี

ข้อคำถามของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามสำหรับการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางต้นทางค่าตอบแทนการวิจัยครั้งนี้ไว้สามประการ คือ

1. วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน ออยู่ในระดับใด
2. วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันหรือไม่
3. แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อตรวจสอบข้อคำถามของการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานทางสถิติของการวิจัย ดังนี้

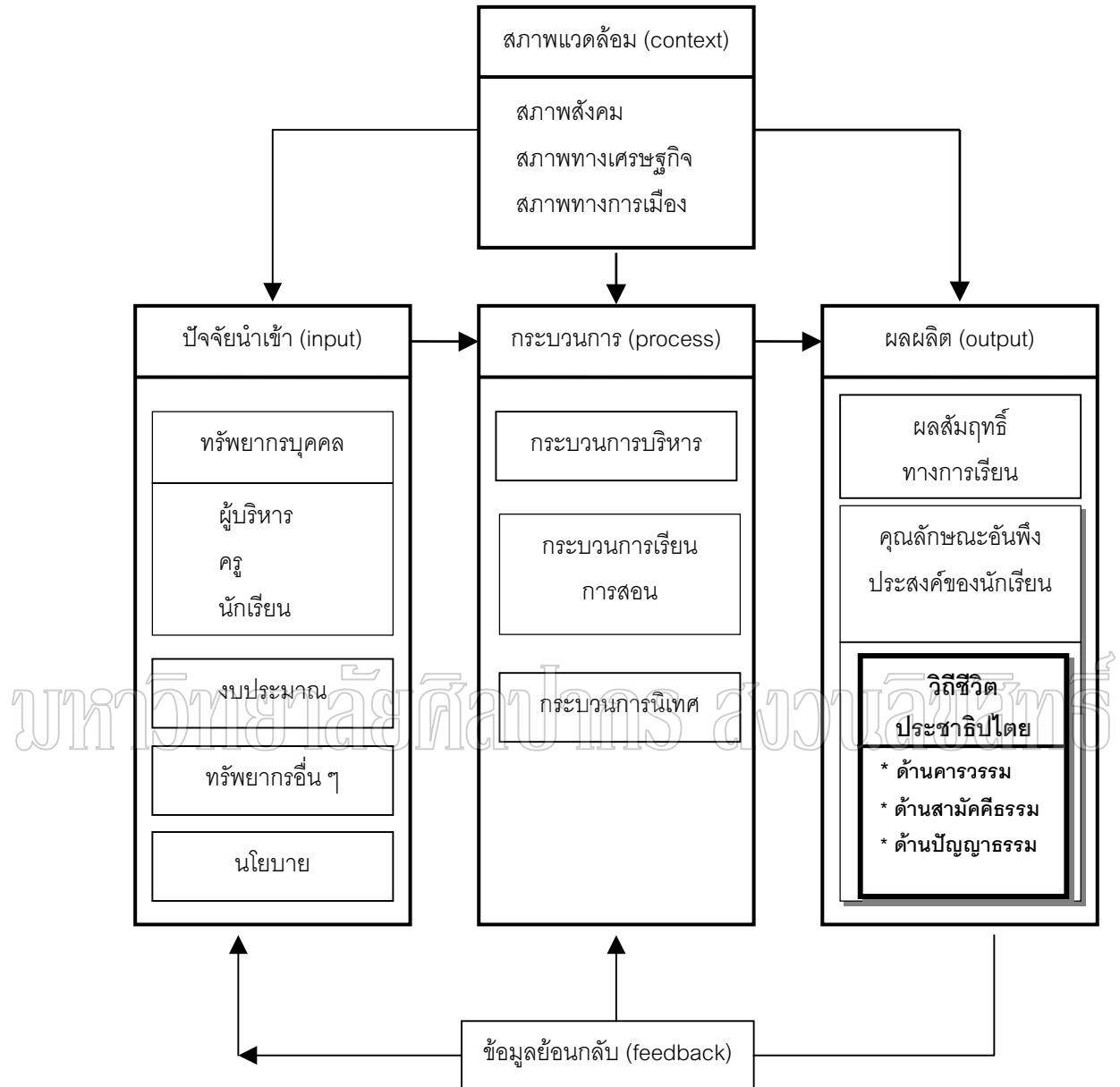
วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนผลกระทบศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัย

การที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างราษฎร

วิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนในสังคมอยู่กันอย่างมีสันติภาพ สันติสุข และเสรีภาค โรงเรียนประณมศึกษาเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชน ส่วนใหญ่ของประเทศที่มีลักษณะการจัดการเชิงระบบ (system approach) (Katz and Kahn 1978 : 20) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร งบประมาณ ทรัพยากรื่น ๆ และนโยบาย 2) กระบวนการ (process) ได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการนิเทศ 3) ผลผลิต (output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน องค์ประกอบทั้งหลายนี้มีผลกระทบต่อเนื่องกัน และยังมีปัจจัยที่เป็นบริบท (context) ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพการเมือง เป็นต้น

ระบบการศึกษาจะสามารถปฏิบัติหน้าที่แจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาให้กับสังคมได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับสมรรถนะของระบบ (system's capabilities) ในสองระดับ ด้วยกัน คือ ระดับที่หนึ่ง ได้แก่ ความสามารถในการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกระบบการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และระดับที่สอง คือ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ภายในระบบการศึกษาเองเรียกว่า กระบวนการแปลงสภาพ (conversion process) ปัจจัยนำเข้า (inputs) ซึ่งได้แก่ นักเรียน และผู้ศึกษา ให้กลายเป็น ผลผลิต (outputs) คือ ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับและประเภทต่าง ๆ ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กองกร่าวิจัย ม.ป.ป. : 5 – 8) ลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดกับผู้สำเร็จการศึกษาประการหนึ่ง คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตย เนื่องจากวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นการสร้างบุคคลให้เกิดความมีวินัย การเคารพสิทธิของบุคคลและการรู้จักใช้เหตุผล มีความรับผิดชอบ และมีความสามัคคี การปลูกฝังและเสริมสร้างคุณลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียน สถานศึกษาต้องดำเนินการนี้อย่างต่อเนื่องโดยมีคณะกรรมการประชาริปไตย โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ สันติภาพ สันติสุข และเสรีภาค ซึ่งต้องดำเนินการสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสถานศึกษา กล่าวคือ การจัดองค์กรการบริหารให้เป็นประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2540 : 49 – 61) วิถีชีวิตประชาธิปไตยดังกล่าวสามารถสร้างให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้แล้ว ก็น่าจะเชื่อได้ว่า เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาจะเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ใช้วิธีการแห่งปัญญาที่มีอยู่ในตนเองเป็นเครื่องกลั่นกรองและตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งตัดสินใจกระทำการทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีสันติภาพ สันติสุข และเสรีภาค โดยใช้ความร่วม สามัคคี รวมและปัญญาธรรม 在การดำเนินชีวิต ซึ่งแสดงกรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัยดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัย

ประยุกต์มาจากการ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540) (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.บ.), 112.

: Daniel Katz and Robert L. Kahn, The Social Psychology of Organization

2nd ed. (New York : John Wiley & Son, 1978), 20.

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยใช้แนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 112) ซึ่งมีคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความธรรม 2) ด้านสามัคคีธรรม และ 3) ด้านปัญญาธรรม คุณลักษณะเด่นด้านมีพุทธิกรรมที่แสดงออกดังนี้

1. ด้านความธรรม มีพุทธิกรรมที่แสดงออกดังนี้

- 1.1 เคารพเทิดทูนต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 1.2 เข้าแวรรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง
- 1.3 เคราะห์ผู้ป่วยและผู้พูด
- 1.4 ปฏิบัติตามข้อตกลง
- 1.5 ไม่ละเมิดทรัพย์สิน สถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวม
- 1.6 ไม่ละเมิดเสรีภาพทางร่างกายของผู้อื่น

2. ด้านสามัคคีธรรม มีพุทธิกรรมที่แสดงออกดังนี้

- 2.1 ร่วมกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
- 2.2 ยอมรับผลงานของกลุ่ม
- 2.3 ร่วมกันปรับปรุงพัฒนางานของกลุ่ม
- 2.4 รักหมู่คณะ มีใจหวังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3. ด้านปัญญาธรรม มีพุทธิกรรมที่แสดงออกดังนี้

- 3.1 แสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล
- 3.2 ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลและอธิบายได้
- 3.3 แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง
- 3.4 วิเคราะห์ข่าวสารและปроверลเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญา

จากทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาประยุกต์เป็นขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภูมิที่ 4

วิถีชีวิตประชาธิปไตย	ความคิดเห็น
<p>1. ด้านควร Thornton</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เคราะพเทิดทูนต่อสถานบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 2) เข้าแวรรับสิ่งของ หรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง 3) เครารผู้ฟังและผู้พูด 4) ปฏิบัติตามข้อตกลง 5) ไม่ละเมิดทรัพย์สิน สถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวม 6) ไม่ละเมิดเสรีภาพทางร่างกายของผู้อื่น <p>2. ด้านสามัคคีธรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ร่วมกันทำงานตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 2) ยอมรับผลงานของกลุ่ม 3) ร่วมกันปรับปรุงพัฒนางานของกลุ่ม 4) รักหมู่คณะ มีใจหวังดีและช่วยเหลือกันและกัน <p>3. ด้านปัญญาธรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) แสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล 2) ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลและอภิอายได้ 3) แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง 4) วิเคราะห์ข่าวสารและประเมินเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญา 	<p>ฝ่ายโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้บริหาร ● ผู้รับผิดชอบ กิจกรรม ประชาธิปไตย ● ครุผู้สอน <p>ฝ่ายชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ปกครอง นักเรียน ● บุคคลที่อยู่ในเขตบริการ ของโรงเรียน <p>ฝ่ายนักเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● นักเรียนชั้นป.2 ● นักเรียนชั้นป.4 ● นักเรียนชั้นป.6

แผนภูมิที่ 4 ขอบเขตของการวิจัย

ประยุกต์มาจากการ : สำนักงานคณะกรรมการการประเพณศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาประเพณศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540) (กรุ๊เทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 112.

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมิได้คำนึงถึงขนาดและความพร้อมของโรงเรียนประเมินศึกษา สังกัดสำนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี และให้ความสำคัญต่อเนื้อหาของสำนักงาน คณะกรรมการการประเมินศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้โรงเรียนประเมินศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียน ล่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประเมินศึกษา

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประเมินศึกษา สังกัดสำนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี เมื่อว่าผู้วิจัยจะได้ พิจารณาหรือเตรียมการเรื่องต่างๆ อย่างรอบคอบแล้วก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏความไม่สมบูรณ์อัน เนื่องมาจากการจำกัดที่ไม่สามารถแก้ไขให้หมดสิ้นไปได้ กล่าวคือ การควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ที่มิได้ ศึกษาในด้านสภาพแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันด้านกระบวนการบริหารจัดการในการพัฒนาประชาธิปไตยของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสังขะวิธี

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยได้กำหนดนิยามขอบเขตหรือความหมายของคำศัพท์เฉพาะในการวิจัยไว้ดังนี้

แนวทางการพัฒนา หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการในการดำเนินการพัฒนา ล่งเสริม วิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนในโรงเรียนประเมินศึกษา จนนักเรียนสามารถนำวิถีชีวิต ประชาธิปไตยไปใช้ดำรงชีวิตประจำวันในสังคมสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข

วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของนักเรียน ประเมินศึกษา สังกัดสำนักงานการประเมินศึกษาจังหวัดราชบุรี ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามความเหมาะสมกับจิตวิทยาพัฒนาการของนักเรียนระดับประเมินศึกษา จนสามารถนำเอาหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือเป็นวิถีทางแห่งชีวิต (a way of life) ซึ่งสามารถสังเกตพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความชรรร์ 2) ด้านสามัคคีชรรร์ และ 3) ด้านปัญญาชรรร์

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา และ/หรือขั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงขั้นประถมศึกษาปีที่หก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี

ฝ่ายโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย และ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ฝ่ายชุมชน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียน และ/หรือบุคคลที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ฝายนักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลิขสิทธิ์

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญทางวิชาการเกี่ยวกับประชาธิปไตย พัฒนาการและความสนใจของนักเรียนในระดับประถมศึกษา พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตย การสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อการนำเสนอดังนี้

1. ประชาธิปไตย ประกอบด้วย ความหมายของประชาธิปไตย พื้นฐานความคิดของหลักการประชาธิปไตย หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย และคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย
2. พัฒนาการและความสนใจของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปและความต้องการของเด็กประถมศึกษา หลักสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาการของเด็กวัย 6-12 ขวบ พัฒนาการทางด้านจริยธรรม และความสนใจของเด็กวัยประถมศึกษา
3. พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ประกอบด้วย ความหมายของพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย คุณลักษณะของพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย การสร้างเสริมพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน บทบาทของครูในการสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียน และการสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว
4. ระบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย กระบวนการกลุ่มเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างระบบประชาธิปไตย
5. การสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย บทบาทของโรงเรียนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในชุมชน
6. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับการ

สร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน แนวดำเนินการของหลักสูตรกับการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน และการบรรจุวัสดุรวมนุญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลักสูตร

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย งานวิจัยในประเทศไทย และงานวิจัยต่างประเทศ

8. สรุปย่อ

ประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้วิบากย้อมรับและกล่าวอ้างในฐานะที่เป็นระบบ การปกครองที่พึงประถนาของชาวไทยทุกคน แต่ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งไม่เอื้ออำนวย ต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย คือ การที่ประชาชนชาวไทยไม่ได้รับการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องมาตั้งแต่เยาว์วัย เดวิล และแจ็ค (David and Jack 1969 : 24) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เป็นต้นกำเนิดของความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ วัยเด็กเป็นวัยที่เริ่มต้นพัฒนาการสร้างลักษณะเฉพาะของบุคคล (Political Self) ซึ่งจะมีผลลัพธ์เมื่อไปเจอกับโลกภายนอก ด้วยเหตุนี้ ประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นต้องปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชนของตนของตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และนำหลักการต่าง ๆ ไปปฏิบัติจนเกิดเป็นวิธีชีวิต โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทยนั้นเป็นคำที่บัญญัติขึ้นโดยกรมหมื่นราชินปองค์ ประพันธ์ (เซาวรัตน์ ศันสยะวิชัย 2525 : 29) หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ (สำนักนายกรัฐมนตรี 2534 : 391) ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Democracy” ซึ่งพาไดเวอร์ (Padover 1963 : 19) ได้อธิบายว่า เป็นคำที่มีกำเนิดมาจากศัพท์ภาษากรีก Demokratia ซึ่งมีรากฐานจากคำว่า “Domos” แปลว่า The people และ “kratia” แปลว่า rule เมื่อรวมทั้งสองคำเข้าด้วยกัน แปลว่า การปกครองโดยประชาชน ส่วน World Book Encyclopedia (1992 : 101) ให้ความหมายว่าประชาธิปไตย หมายถึง การตัดสินใจของทุกคน ซึ่งมีอิสระในการที่จะเลือกงาน เลือกที่อยู่อาศัย แสดงความคิดเห็น และเลือกผู้แทนที่ตน ศรัทธา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนของตน นอกจากนี้ประชาธิปไตยยังต้องการที่จะคุ้มครองและส่งเสริมให้บุคคลทุกคน มีความเสมอภาค ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

จากความหมายของราชศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” นักการศึกษาได้นำมาเป็นพื้นฐานของการประยุกต์ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างกันตามมุมมองของแต่ละท่านดังนี้

เคทชัม (Ketchum 1955 : 189) ให้ความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้ว่า “ประชาธิปไตย” คือ สิ่งที่แปรปรวนได้ง่ายคล้ายของเหลว สามารถโน้มเอียงไปตามความประพฤติของประชาชน เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและปรับปรุงตนเองเพื่อให้ได้ซึ่งสถานะใหม่ อุดมคติของประชาธิปไตยมิได้เป็นสิ่งที่ดีงามของรัฐ ของชาติ หรือเชื้อชาติ แต่เป็นสิ่งที่ดีงามของประชาชน

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2518 : 94) อธิบายความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ศิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค แต่สิทธิในระบบประชาธิปไตยนั้น ประกอบด้วยการรู้จักหน้าที่ เสรีภาพในระบบประชาธิปไตย คือ เสรีภาพที่จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นไปในทางใด และความเสมอภาคในระบบประชาธิปไตย คือ ความเสมอภาคในโอกาสที่จะทำงานทุกชนิด ตลอดจนความเสมอภาคในการที่ก้าวออกไปในกิจกรรมงานนั้น ๆ

ภานินทร์ กรัยวิเชียร (2521 : 1) กล่าวถึงประชาธิปไตยในแง่การเมือง หมายถึง ระบบการปกครองประเทศของหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ผ่านในแง่ของศีลธรรม ระบบประชาธิปไตยมีหลักการที่มีรากฐานสืบเนื่องจากศีลธรรมอย่างแท้จริง กล่าวคือ ระบบประชาธิปไตยเคารพในความเป็นธรรม (justice) เหตุผล (reason) เมตตาธรรม (compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (faith in man) ความเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (human dignity)

พระเทพเวที (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง การที่ประชาชนปกครองกันด้วยสติปัญญาที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ สามารถคิดได้ด้วยตนเอง สามารถพิจารณาเหตุผล รู้จักแยกแยะวินิจฉัยได้ว่าอะไรถูก อะไรผิด และควบคุมให้เว้นจากสิ่งที่ผิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง ขอบธรรม

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 9 – 10) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 สถานะ ที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ท่องทุนอิสระภาพ และเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในสุนنهที่เป็นระบบการเมือง และวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถือว่าอำนาจเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดควรถือว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในสุนنهที่เป็นวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่นและเคารพกฎหมายของสังคมร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวมตลอดจนใช้สติปัญญาและความเฉลี่ยวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

นอกจากนี้ยังได้สรุปความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยในแง่ของกระบวนการศึกษาว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนยึดมั่นในค่าวัฒนธรรม สามัคคีรวม และปัญญาธรรม โดยที่ทุก ๆ คนร่วมกันรับผิดชอบ นับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงาน และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ให้ลงนับถือในเรื่องที่เสียหาย ทุกคนร่วมกันแบ่งปันกัน และประสานงานกันเพื่อการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ และทำให้ทุกคนได้เจริญเติบโตและก้าวหน้าไปตามอัตราก้าว

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยมีความหมายและความสำคัญ 3 ด้าน คือ

- 1) ลักษณะที่เป็นระบบการเมืองหรือการปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ในรูปแบบของรัฐบาล รัฐสภา ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ 2) ลักษณะที่เป็นอุดมการณ์หรืออุดมคติ โดยประชาชนต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ และ 3) ลักษณะที่เป็นบุคลิกภาพ หรือวิถีชีวิตของบุคคลในการปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นแนวทางที่จะสร้างสังคมประชาธิปไตย วิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตย

พื้นฐานแนวความคิดของหลักการประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นแนวทางการปกครองที่ยึดมั่นบนรากฐานที่เป็นหลักการ
ขั้นมูลฐานแบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ (อเนก สิทธิประชาสัมพันธ์ 2532 : 122 – 123)

1. เชื่อว่ามนุษย์มีความรู้ มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุและผลในการค้นหา ความจริงของมาเป็นข้อตกลงที่มีหลักเกณฑ์ ตลอดจนสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อความสุขของ ส่วนร่วมได้
2. มนุษย์มีความเป็นอิสระและมีเสรีภาพที่จะสามารถเลือกใช้วิธีของตนในการทำการ อย่างโดยย่างหนึ่ง และจะต้องรับผิดชอบในการกระทำอย่างนั้นของตนเองด้วย
- 3.ยอมรับมนุษย์มีความเท่าเทียมกันทั้งทางกฎหมายและทางการเมือง กล่าวคือ กฎหมายคุ้มครองคนทุกคนเหมือนกัน คนทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเหมือนกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ กำเนิด เพศ หรือยากดีมีจนอย่างไร
4. การตัดสินปัญหาสำคัญมาจากการประชานชน โดยมอบหมายให้ตัวแทนดำเนินการแทนตน เพาะะทุกคนไม่สามารถจะตัดสินปัญหาทุกเรื่องได้โดยตรง
5. อำนาจทางการปกครองของรัฐบาลเกิดขึ้นจากการให้ความยินยอมของประชาชนผู้ถูก ปกครอง
6. ลิทธิในการคัดค้าน ประชาชนมีลิทธิอย่างเต็มที่ในการคัดค้านหรือเปลี่ยนรัฐบาล ตามวิถีทางของหลักการประชาธิปไตยที่กำหนดไว้ในกติกาการปกครองของประเทศ หากว่ารัฐบาล “ไม่ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายหรือไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้” โดยสรุปแล้วพื้นฐานแนวคิดของหลักการประชาธิปไตยดังกล่าว เป็นแนวทางในการ กำหนดหลักการของระบบประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความเป็น ระเบียบในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของบุคคลในสังคม

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบบต่าง ๆ จะต้องมีหลักการเป็นจุดร่วมของการปฏิบัติของหมู่ชนใน ระบบการปกครองนั้น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นระเบียบและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของ บุคคลในสังคม ซึ่งนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

พาโดเวอร์ (Padover 1963 : 79) ได้ให้หลักเกณฑ์บ่งชี้ถึงคุณลักษณะของการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยไว้ 5 ประการ คือ 1) ความเสมอภาคทางกฎหมาย ทุกคนจะต้องเท่าเทียมกัน ในสายตาของกฎหมาย เมื่อทำผิดจะถูกพิจารณาตัดสินโดยใช้กฎหมายเดียวกัน ศาลประเภทเดียวกัน และกระบวนการอย่างเดียวกัน 2) ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง คนหนึ่งมีเสียงเดียวไม่ว่าจะ ยกนิ้นหรือรำราก โน่นหรือตลาดก็ตาม 3) มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเป็นครั้งคราว เพื่อป้องกันปัญหา

การผูกขาดทางการเมือง 4) มีการอุกฤษณาโดยใช้มติของเสียงส่วนมาก 5) มีเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางการเมือง และมีเสรีภาพในการมีนโยบายทางการเมือง

จูญ สุภาพ (2519 : 6 – 12) ได้เสนอหลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) หลักเหตุผล 2) หลักความยินยอม 3) หลักความเสมอภาค 4) หลักศีลธรรม 5) หลักความสามารถในการพัฒนาตนเอง 6) หลักการปกครองตนเอง และ 7) หลักเสรีภาพ

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2520 : 4 – 7) ได้เสนอหลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) ระบบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคมากที่สุด เท่าที่จะมากได้ 2) ระบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยองค์กรแห่งรัฐที่สำคัญ 3 องค์กร ด้วยกัน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ และ 3) ระบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ซึ่งหมายถึงการปกครองโดยกฎหมาย บุคคลทุกคน เสมอกันในกฎหมาย

กรมวิชาการ (2524 : 26 – 32) ได้กล่าวถึงหลักประชาธิปไตยซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ ในการปกครองระบบประชาธิปไตยว่า ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ได้แก่ 1) หลักเกี่ยวกับศักดิ์ศรี ของมนุษย์ 2) หลักเกี่ยวกับความสามารถในการมีส่วนร่วม 3) หลักเกี่ยวกับอำนาจของ ของประชาชนโดยชอบธรรม 7) หลักความเสมอภาค เสรีภาพและการประนีประนอม 8) หลักเนติธรรม การใช้กฎหมายเป็นเกณฑ์สำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ และ 9) หลักการยอมรับข้อสงสัยโดย ให้มีการโต้แย้งและแสดงการสงสัยในเรื่องต่าง ๆ ได้

เซ华ร์ตัน ศันสยะวิชัย (2525 : 32) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โดยยึดตามคำนิยามของอับราฮัม ลินโคน์ (Abrahum Lincoln) ไว้ดังนี้ คือ 1) หลักเสรีภาพ (liberty) หมายถึง การที่บุคคลจะทำอะไรหรือองค์เดิ่นทำอะไรก็ได้ โดยไม่กระทบกระเทือนเสรีภาพ หรือสิทธิของผู้อื่น เสรีภาพของบุคคลที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เสรีภาพในร่างกาย การนับถือศาสนา การพูด การแสดงความคิดเห็นภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การเขียนหรือตีพิมพ์บทความใด ๆ โดยไม่ทำ ให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการประกอบอาชีพ 2) หลักความเสมอภาค (equality) หมายถึง บุคคลทุกคน มีสิทธิเท่าเทียมกัน ได้แก่ ความเสมอภาคทางการเมือง ความเสมอภาคตามกฎหมาย ความเสมอภาค ในโอกาส ความเสมอภาคทางสังคม และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ และ 3) หลักภราดรภาพ (fraternity) หมายถึง ประชาชนพลเมืองอยู่ในแบบแผนแห่งความรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นพี่น้องกัน มีความรักใคร่ กลมเกลียวกัน โดยมีกฎหมายเป็นหลักในการอำนวยความสะดวกแก่กันและกัน คุ้มครองไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดลิตรอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

วุฒิชัย มูลศิลป์ และ ม.ร.ว.อุจaya อากากร (2526 : 157 – 158) ได้เสนอหลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) หลักการที่ว่าการปกครองอยู่ในมือของคนเป็นจำนวนมาก หรืออำนาจของชุมชน (Popular Sovereignty) 2) หลักของเสรีภาพ (Liberty หรือ Freedom) 3) หลักของความเสมอภาค (Equality) และ 4) หลักการของการปกครองโดยกฎหมายที่ชอบธรรมหรือหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 148 – 149) ได้อธิบายถึงการปกครองระบบประชาธิปไตยจะต้องมีหลักการที่สำคัญดังนี้ คือ 1) อำนาจสูงสุดในการปกครอง ประเทศอยู่ที่ประชาชน หมายความว่าอำนาจของรัฐบาลจะต้องมาจากความเห็นชอบของราษฎร 2) ต้องมีรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศและรัฐธรรมนูญนี้ต้องมาจากประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจของชาติ 3) ลักษณะของรัฐบาลจะต้องเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งรัฐบาลของประชาชน หมายถึง รัฐบาลที่เกิดขึ้นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนและทำงานเพื่อประชาชน ส่วนรัฐบาลโดยประชาชน หมายถึง ประชาชนทุกคนมีสิทธิจะเป็นผู้ปกครองประเทศไทย ถ้าเข้าเหล่านี้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด 4) การเลือกผู้นำ จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเลือกอย่างเสรี รัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้สมควรจะเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไว้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลทั่ว ๆ ไปได้มีส่วนร่วมในการปกครองและมีการเลือกตั้งอย่างเสรีไม่มีการบังคับ อีกทั้งจะต้องเป็นการลงคะแนนลับเพื่อป้องกันการใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 5) การตั้งพระครุฑามีองจะต้องมีการอนุญาตให้มีการจัดทำเบียนตั้งพระครุฑามีองมากกว่าหนึ่งพระครุฑามีไป เพราะการมีพระครุฑามียาวย่อมทำให้ผู้นำผูกขาดอยู่กับคนกลุ่มเดียว ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เสรี และ 6) การปกครองโดยยึดหลักเสียงข้างมาก บุคคลที่รวมตัวกันเป็นคุณนะรัฐบาลจะต้องเป็นคุณะบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากเสียงข้างมากของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาและการปฏิบัติงานก็ต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก แต่ก็ควรพะยอมรับฟังเสียงข้างน้อยด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 4 – 6) ได้เสนอหลักการสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกันในสุานะที่แต่ละคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน 2) หลักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ของบุคคลซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นประชากรของรัฐ โดยที่สิทธิเสรีภาพและหน้าที่เป็นของควบคู่กัน ไม่มีใครมีสิทธิและเสรีภาพโดยไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และไม่มีใครมีหน้าที่โดยไม่มีสิทธิเสรีภาพ 3) หลักนิติธรรม หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นกฎหมายที่กติกาของประเทศ หรือการให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ

เสรีภาพ การวิจัยประชานิยมส่วนรวมเพื่อความถูกต้อง สงบเรียบร้อยและยุติธรรม ซึ่งสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคได้ ๆ จะไม่เป็นจริง หากไม่มีกฎหมายเป็นหลักประกันคุ้มครอง อีกทั้งยังเป็น กារป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น 4) หลักการยอมรับเสียงส่วนมาก หมายถึง กារที่ทุกสังคมมีคนอยู่ร่วมกันมาก ๆ ย่อมต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งอาจจะระงับได้ด้วย กฎหมาย นอกจากนี้ในระบบประชาธิปไตยยังได้นำวิธีทดลองกันโดยเสียงข้างมากมาใช้ในการยุติปัญหา อย่างไรก็ตาม การใช้เสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำไปโดยละเมิดสิทธิของเสียงส่วนน้อย 5) หลักอำนาจ อธิบดีไตยเป็นของปวงชน หมายถึง การปกครองต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน รัฐคือกลุ่ม บุคคลซึ่งได้รับการเลือกจากประชาชนมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศ รัฐที่ดีจึงต้องเป็นของ ประชาชน เพื่อประชาชน และจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และ 6) หลักแห่งการใช้เหตุผล หมายถึง การอาศัยหลักความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและมีสติปัญญาในการคูณแลบกrongton เอง สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหาและกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและ สังคมได้ ไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรงในการตัดสินปัญหา

หลักการสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยที่ก่อร่างมาข้างต้น เปรียบเสมือน กรอบหรือจุดร่วมสำหรับปฏิบัติของหมู่ชนหรือประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองระบบ ประชาธิปไตย ซึ่งพอสรุปสรุปสรุปสำหรับคือ ปรับการแก้ไข อำนาจอธิบดีไตยเป็นของปวงชน คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประการที่สอง หลักเสรีภาพ คือ ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการใด ๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ถูกครอบงำโดยผู้อื่น เดาวรและไม่ริบอนในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม ประการที่สี่ หลักการตรวจสอบ คือ ทุกคนมีความเป็นพื่นของรักใคร่กลมเกลี่ยกัน สามัคคีกัน ประการที่ห้า หลักเหตุผล คือ การตัดสิน ความขัดแย้งได ๆ จะต้องใช้เหตุผลเสมอ และประการสุดท้าย หลักนิติธรรม คือ การปกครองโดย กฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย

รูปแบบการปกครองของระบบประชาธิปไตย

รูปแบบการปกครองของระบบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2531 : 147 – 148)

1. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง หมายถึง การปกครองโดยให้ราษฎรทั้งหมดเป็นผู้กำหนด นโยบาย เช่น ให้ราษฎรมาชุมนุมพร้อมกันในที่สาธารณะ เพื่อออกเสียงลงมติในเรื่องนโยบาย หรือเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน ซึ่งมติของที่ประชุมนี้จะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติอ้างอิง

ประชาธิปไตยแบบนี้หมายความกับสังคมหรือประเทศที่มีประชาชนน้อย ในประเทศที่มีประชาชนจำนวนมากอยู่ต่ำกว่ามาตรฐาน

2. ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือแบบที่มีผู้แทนราษฎร หมายถึง การปกครองโดยให้ราษฎรในประเทศเลือกผู้แทนของตนเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศโดยผู้ที่ได้รับเลือกจะอยู่ในตำแหน่งภายในระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ และเมื่อครบวาระก็จะหมดหน้าที่ไป แต่อาจจะดำรงตำแหน่งนั้นต่อไปอีกภาระหนึ่ง ถ้าได้รับเลือกจากประชาชนอีก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ

2.1 ระบบรัฐสภา หรือระบบคณารัฐบาล มีพระมหากษัตริย์หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีคณารัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยหัวหน้ารัฐบาลและคณารัฐมนตรีจะต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพระราชกรณีย์ ที่มีเสียงข้างมากหรือมาจากการประชุมมาร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล

2.2 ระบบประธานาธิบดี ผู้บริหารเป็นบุคคลเดียวที่เป็นประมุขของรัฐ และจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับเลือกโดยตรงมาจากประชาชน โดยไม่มีฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประธานาธิบดี มีอำนาจอิสระไม่เกี่ยวข้องผูกพันกับฝ่ายนิติบัญญัติหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือพระราชกรณีย์ที่คุ้มเสี่ยงในรัฐสภา

3. ประชาธิปไตยแบบผู้แทนและมีกลุ่มหลักหลาย คล้ายแบบมีผู้แทนราษฎร แต่เน้นสภาพสังคม ไม่มีการจัดตั้งพระราชกรณีย์ แต่จะเลือกผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มกรรมกรชาวนา พ่อค้า ชาวประมง และสมาคมต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทยของเรานั้นปกครองโดยใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา ใช้อำนาจบิหารทางคณารัฐมนตรี และใช้อำนาจตุลาการทางศาล (สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเศรษฐกิจและสหกรณ์) สำหรับเหตุผลของการปกครองระบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 3) "ได้เสนอความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยไว้ดังนี้"

1. พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งใหม่ รวมรวมประชาชนและดินแดนตั้งเป็นประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทรงนำหน้าประชาชนและทหารออกต่อสู้ข้าศึกเพื่อป้องกันประเทศไทยด้วยความกล้าหาญ เสียสละตลอดมา

2. พระมหากษัตริย์ทรงสร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ทรงปกครองประเทศไทยด้วยพระปริชาสามารถเจริญก้าวหน้ามาถึงทุกวันนี้

3. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทยของประชาชน ยอมแสดงความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนตลอดมา

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า การปกครองของประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จเพียงได้ย่อมขึ้นอยู่กับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นพระมหากษัตริย์คือจิตวิญญาณแห่งความเป็นไทย หรือกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพวกราชทุกคน ดังนั้น พวกราจีงเหติดทุนพระองค์ว่าทรงเป็นประมุขของชาติไทย

คุณค่าของระบบประชาธิปไตย

การดำเนินการปกครองในระบบประชาธิปไตยให้คุณค่าแก่คนในสังคมหลายประการ ด้วยกัน ทั้งในด้านของการปกครองและในด้านของการดำรงชีวิตของมวลชน (John 1963 : 34 – 35) ดังนี้

1. ให้ความเท่าเทียมกันในด้านโอกาส มีเกติกาในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งความมีระเบียบวินัย

2. ส่งเสริมการใช้สติปัญญาและการร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยเหตุผล

3. ให้บุคคลมีเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น การพิมพ์ การชุมนุม การสมาคม

การนับถือศาสนา และการศึกษาหาความรู้

4. ส่งเสริมให้บุคคลเคารพเดียงส่วนใหญ่แต่ไม่ละเลยเดียงส่วนน้อย

5. ส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิ ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และการนำตนเอง

6. ส่งเสริมให้บุคคลเคารพนับถือกฎหมายส่วนรวมและสิทธิขั้นมูลฐาน ได้แก่ สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่

7. เชื่อในความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

8. ส่งเสริมให้บุคคลมีเจ้าว่าง ยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยไม่แบ่งชั้น วรรณะหรือเชื้อชาติ

9. ส่งเสริมให้บุคคลมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

10. ส่งเสริมให้บุคคลมีความเชื่อในเหตุผล ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

จะเห็นได้ว่าการปกครองของประเทศไทย ซึ่งปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ให้คุณค่าแก่คนในสังคมหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะการแสดงออกในเรื่องของการเมือง การปกครอง และการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล หรือกล่าวได้ว่า บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในเรื่องที่ตนเองต้องการกระทำโดยอิสระในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้

พัฒนาการและความสนใจของนักเรียนในระดับประถมศึกษา

เด็กประถมศึกษาในประเทศไทยนั้นหลักสูตรกำหนดให้เรียน 6 ปี คือ เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กในระดับประถมศึกษาโดยทั่วไปอายุเฉลี่ยตั้งแต่ 6-12 ปี เด็กแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ คือ ลักษณะทางร่างกาย สดีปัญญา ท่าทาง ความสามารถในการเรียนรู้ การพูด เจตคติ ความสนใจ และความต้องการ ซึ่งความแตกต่างกัน ดังกล่าว นักการศึกษาและนักปรัชญาต่างก็ยอมรับ การที่เด็กแต่ละคนถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่เมื่อเด็กเหล่านั้นได้เข้ามาเรียนรวมกันเป็นกลุ่มก็จะมีแบบแผนบางประการที่มีลักษณะทั่ว ๆ ไป เมื่อก่อนกัน ครูและผู้ปกครองจะมองเห็นโครงสร้างของเด็กในมุมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยทำให้ได้เข้าใจ พฤติกรรมของเด็กและนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับเด็กใน ระดับประถมศึกษา ซึ่งพัฒนาการและความสนใจของนักเรียนในระดับประถมศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ลักษณะทั่วไปและความต้องการของเด็กประถมศึกษา

มหาวิทยาลัยทักษิณ ลูกน้อยเด็ก
โดย ศวนานันท์ (อ้างถึงใน กรณีการ พวงเกشم 2534 : 6) ได้กล่าวสรุปพัฒนาการ
ทั่ว ๆ ไปของวัยเด็กไว้ว่า

1. อัตราการพัฒนาการและระดับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของร่างกายเด็กแต่ละคน ไม่เหมือนกัน
2. เด็กแต่ละคนนอกจากจะแตกต่างกันในด้านอัตราและระดับพัฒนาการแล้ว ยังแตกต่างกัน ในส่วนปลีกย่อยของการพัฒนาการอีก เช่น เด็กคนหนึ่งดูภาพรวม ๆ แล้วก็จะเห็นว่าระดับ พัฒนาการเหมือนกับเด็กทั่ว ๆ ไป แต่พัฒนาการทางสมองอาจจะสูงกว่าปกติ ได้
3. สภาพแวดล้อมทางบ้านมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
4. พัฒนาการของเด็กจะค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป ไม่กระโดดข้ามหรือหยุดชะงักเป็น ตอน ๆ เช่น ภาพการพัฒนาการของเด็กจะเป็นรูปโคงเรียบ แสดงถึงลักษณะพัฒนาการที่สูงขึ้น ทีละน้อย ๆ ในอัตราเกือบจะคงที่

เด็กชั้นประถมศึกษาในระยะต้น ๆ มักจะไม่ค่อยยอมทำอะไร ทั้ง ๆ ที่ความสามารถ ของเขามีมากพอที่จะทำได้ เขายังได้แต่กวนชิบกระซับกับเพื่อน ๆ ไม่ยอมอยู่นิ่ง ทำโน่นทำนี่ ไม่หยุดหย่อน ไม่ชอบที่จะนั่งประจำที่ มัวแต่จะคุยจะเล่นตลอดเวลา ความตั้งใจในบทเรียนแทบจะ ไม่มีเลย เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะเกิดความรู้สึกชอบโรงเรียนและเกิดความภูมิใจที่ได้ไปโรงเรียน ลักษณะเด่นที่สำคัญของเด็กประถมศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ ลักษณะที่ชอบแสดงตน ธรรมชาติ

ของเด็กนั้นต้องการเล่น เด็กเล็ก ๆ จะเล่นคนเดียว โตขึ้นมาจะเล่นเป็นกลุ่มในเพศเดียวกันและรุ่นราวครัวเดียวกัน

ในเรื่องความต้องการท้า ๆ ไปของเด็กวัยประถมศึกษานั้น ประเทิน มหาชันธ์ (2519 : 25) ได้สรุปไว้ว่า

1. เด็กต้องการพักผ่อน
2. เด็กต้องการความปลดปล่อย
3. เด็กต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ
4. เด็กต้องการให้ตนเองเป็นที่รักของคนอื่น
5. เด็กต้องการประสบความสำเร็จ
6. เด็กต้องการความรู้ที่แปลกใหม่ มีความพยายามรู้อยากรู้สืบสานในสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าสนใจ
7. เด็กต้องการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิถี
8. เด็กต้องการระบายอารมณ์ ระบายความอัดอั้นดันใจ
9. เด็กต้องการความสวยงาม ความซาบซึ้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย สงวนลิขสิทธิ์

หลักสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้

1. ความเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดยั้ง เช่น ร่างกาย สมอง จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ นอกจากมีอุปสรรคมาขัดขวาง เช่น ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การจัดการเรียน การสอนจึงควรให้เหมาะสมกับวัยและการพัฒนาการของเด็ก การเรียนการสอนที่ดีควรมีการฝึกให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้สมองและกล้ามเนื้อได้พัฒนาเต็มที่ บทเรียนจึงค่อย ๆ ยกขึ้น

2. พัฒนาการของเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน เพราะพัฒนาการและสิ่งแวดล้อมของเด็กแต่ละคนต่างกัน จึงทำให้เด็กบางคนโตเร็ว บางคนโตช้า การจัดการเรียนการสอนควรให้สนใจความแตกต่างของนักเรียน และควรทำการทดสอบก่อนเรียน

3. ความเจริญของงานขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศในการเรียนการสอน ดังนั้นครูจึงควรพิจารณาจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของเด็ก โดยให้เด็กได้พัฒนาตามวิถีทางของเข้า (His own way and his own place) คือ การจัดบรรยากาศให้ผ่อนปรน ไม่ตึงเครียด ให้มีส่วนในการทำกิจกรรมตามที่เด็กต้องการ ไม่บังคับ ชี้นำ หรือทำโทษ

4. ความเจริญของงานและพัฒนาการของเด็กมีจุดเริ่มต้นจากพื้นฐานหรือประสบการณ์เดิม ครูจึงควรพิจารณาดิ่งว่าเป็นماอย่างไร และควรจัดประสบการณ์ที่ต่อเนื่องให้นักเรียน เช่น

ก่อนสอนความมีการทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนว่าักเรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร จะได้จัดสอนสิ่งต่าง ๆ ให้ต่อเนื่องกัน

5. พัฒนาการเริ่มจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย ดังนั้น การเรียนการสอนจึงควรให้ักเรียนรู้จากส่วนรวมก่อนแล้วจึงสอนส่วนย่อย

6. ความเจริญเติบโตและพัฒนาการมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกและอารมณ์ การเรียนรู้ที่ดีจึงควรเกิดในบรรยายการที่สบายน ไม่ตึงเครียด แม้เด็กจะทำผิดก็ไม่ควรตำหนิต่อว่า หรือทำโทษให้ได้อาย และไม่ควรมีการแข่งขันกันในระหว่างตัวบุคคล เพราะจะทำให้เด็กที่เรียนอ่อนเกิดความตึงเครียด และครูไม่ควรเข้มงวดกวดขันเขาเป็นເຄาຕາຍกับเด็ก

เด็กวัยปreadolescence คือช่วงวัยอายุระหว่าง 6-12 ปี หรือเรียกว่า วัยเด็กตอนกลาง (Middle childhood) วัยนี้เป็นวัยที่มีพัฒนาการสำคัญมากและมีความพร้อมมากขึ้น เด็กวัยนี้จะเริ่มออกจากบ้าน สู่สังคมภายนอก (Emerging from home) เริ่มสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวกว้างขวางขึ้น และเด็กจะเริ่มปรับตัวให้เข้ากับสังคมนอกบ้าน

ปีเจท (Piaget 1962 : 17 – 19) นักจิตวิทยากลุ่มคognition (Cognitive) จัดเด็กวัย 7-11 ขวบ ไว้ในชั้น “รู้จักกฎปูรรม” (Concrete operation) คือ เด็กเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปปูรรมได้ดี เข้าใจการแบ่งหมวดหมู่ รู้ถึงความคงตัวและคิดย้อนกลับได้ สามารถมองอะไรได้ 2 ลักษณะ ในเวลาเดียวกัน เช่น คิดถึงขนาดและน้ำหนักได้ในเวลาเดียวกัน

อีริกสัน (Erikson 1949 : 25 – 28) นักจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์ใหม่ เรียกพัฒนาการชั้นนี้ว่า อินดัสตรี และอินฟิริอิตี้ (Industry VS. Inferiorty) คือ เด็กจะมีพัฒนาการความขยันและความกระตือรือร้นที่จะทำงานช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของครูและเพื่อน ๆ แต่ถ้าเด็กวัยนี้ไม่สามารถทำให้ครูและเพื่อน ๆ ยอมรับได้ก็จะเกิดความรู้สึกมีปมด้อย ความขยันและความกระตือรือร้นทำให้เด็กมักจะมีการแข่งขันกัน ครูจึงต้องระวังอย่าให้เด็กแข่งขันกัน เพราะการแข่งขันนำไปสู่ปมด้อยและปมเด่น

พัฒนาการของเด็กวัย 6-12 ขวบ

1. พัฒนาการทางกาย

เด็กวัย 6-9 ขวบ จะมีอัตราการเจริญเติบโตช้าลง แต่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ร่างกายขยายออกในทางกว้าง กระดูกจะไม่ค่อยแข็งแรง วัย 6 ขวบ ร่างกายจะอ่อนแอกว่าวัย 5 ขวบ คือติดโรคง่ายกว่า แขนขาจะยาวออก เค้าหน้าจะเปลี่ยนไปจากเดิม หน้าตาจะเป็นธรรมชาติ ไม่ดึงดูดใจให้เข้าใกล้เหมือนเมื่อเป็นเด็กเล็ก ๆ สมองจะเจริญเติบโตเต็มที่ ระบบการหมุนเวียนของโลหิต

จะทำงานเต็มที่ พันแท้เริ่มขึ้นแทนพันน้ำนมที่หักไปเรื่อย ๆ อย่างวัยเด็กเจริญเติบโตซ้ำ กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น ช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น ควบคุมการขับถ่ายได้ เด็กวัย 8 ขวบ จะชอบการต่อสู้ทุกอย่าง แม้มีอุปสรรค เด็กวัยนี้ชอบการต่อสู้ที่โลกใวกัน วัย 9 ขวบ ชอบทำอะไรซ้ำ ๆ โดยไม่รู้จักรูปแบบใหม่ เช่น การกินมากขึ้น แต่ไม่ค่อยมีระเบียบในการแต่งกาย

วัย 10-12 ขวบ เป็นระยะพัฒนาการที่ก่อร่าง เด็กบางคนอยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยรุ่น เรียกว่า “วัยก่อนวัยรุ่น” (Puberty) วัยนี้เด็กหญิงจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเร็วกว่าเด็กผู้ชาย คือ เด็กหญิงรู้สึกว่าเด็กชายในวัยเดียวกัน เด็กวัยนี้ชอบกินจุบกินจิบและกินอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย พ่อแม่และครู-อาจารย์ควรให้เด็กรับประทานอาหารที่ถูกส่วนและมีประโยชน์ต่อร่างกาย

การออกกำลังกาย เด็กวัย 6-12 ขวบ ชอบเล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง แต่บางครั้ง เด็กจะออกกำลังมากเกินไปโดยไม่รู้จักรูปแบบใหม่ พ่อแม่จึงควรแนะนำให้เด็กออกกำลังกายพอควร และให้รู้จักรักผองหลับนอนให้เพียงพอ

2. พัฒนาการทางอารมณ์ เด็กวัย 6-12 ขวบ มีอารมณ์ต่าง ๆ ดังนี้

2.1 อารมณ์เพ้อฝัน สังเกตได้จากการเล่นและการพูดคุยของเด็ก ๆ การเล่นจะสะท้อนให้เห็นชีวิตจริง การเล่นเป็นการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการต่าง ๆ ของเด็ก การพูดจาของเด็กวัยนี้จะพูดเกินความจริงเสมอ เช่น “โอ้ไซ! เดินตั้ง 10 ปีกวาจะถึงโรงหนัง” หรือ “แม่! ผอมเห็นอกล้านตัว” หรือถ้าพ่อแม่ถามว่า “ลูกรักพ่อแม่มากเท่าไหร่?” เด็กจะตอบว่า “ผอมรักพ่อแม่เท่าฟ้า” คำพูดเหล่านี้เป็นความเพ้อฝันที่เด็กประมาณความจริงหรือความรู้สึกของตนเองไม่ได้เด็กพูดแล้วก็สบายใจ พ่อแม่ไม่ควรดุหรือตำหนิ ถ้าเด็กถูกดุหรือถูกห้ามไม่ให้พูดเช่นนั้นบ่อย ๆ เด็กจะเกิดความคับข้องใจและทางออกไม่ได้ เมื่อเด็กวัยนี้เกิดความคับข้องใจจะปัสสาวะที่นอน

2.2 อารมณ์กล้า เด็กวัย 6-10 ขวบ กลัวความเมื่ด ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ หมօ ความเจ็บปวด ฯลฯ ถ้าหากพ่อแม่พาลูกไปหาหมօ เมื่อหมօจะฉีดยาพ่อแม่ไม่ควรโกรกกว่าเจ็บ เพราะจะทำให้เด็กกลัวมากขึ้น แต่ควรบอกว่าเจ็บน้อยกว่ามดกัด ให้ลูกยอมเจ็บครั้งนี้แล้วจะหายป่วย ซึ่งเป็นความเจ็บปวดที่มากกว่าและนานกว่า เด็กวัยนี้จะวิตกกังวลว่าพ่อแม่จะไม่รักตน เด็กวัย 9 ขวบ เริ่มคิดถึงความสวยงาม มีความกังวลเกี่ยวกับไฟฟ้า ผู้ชาย ผู้หญิง ผู้คน ผู้คนที่ไม่สวย เด็กวัย 10-12 ขวบ จะวิตกกังวลในเรื่องเพศ เพราะในร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่น เด็กจะปรับตัวไม่ได้หากไม่มีครรภะนำ

2.3 อารมณ์โกรธ เมื่อเด็กวัยนี้โกรธจะแสดงออกด้วยการพูดจาหยาบคายโดยที่พ่อแม่คิดไม่ถึง เนื่องจากเด็กเลียนแบบมาจากเพื่อนที่โรงเรียน เมื่อโกรธหรือไม่พอใจบ่อย ๆ เด็ก

จะกล้ายเป็นคนดื้อดึง ขัดขืน และกล้ายเป็นคนมีความอดทนน้อย เด็กวัยนี้จะกรอดเมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ตนไม่ชอบ เช่น ถูกพ่อแม่บังคับให้เล่นดนตรี เด็กจะหนีไปอยู่กับสัตว์เลี้ยงเสีย ในที่สุดถ้าถูกบังคับมาก ๆ เด็กจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อดนตรีไปตลอดชีวิต ประการสำคัญ เด็กวัยนี้จะไม่พอใจมากถ้าหากพ่อแม่เบรี่ยบเทียบตอนของผู้อื่นที่เหนือกว่าตน เด็กจะรู้สึกมีปมด้อย ดังนั้น ถ้าพ่อแม่คนใดชอบเบรี่ยบเทียบลูกของตนกับเด็กคนอื่นเพื่อหวังให้ลูกเอาอย่างที่ดีของคนอื่นนั้นเป็นการสร้างปมด้อยให้ลูกโดยไม่รู้ตัว

2.4 อารมณ์รัก เด็กต้องการความรักจากพ่อแม่และบุคคลที่อยู่รอบข้าง โดยการเอาใจคนอื่นเพื่อให้รักตน แล้วถ้าไม่มีใครรัก เด็กจะแสดงความรักกับสัตว์เลี้ยง เพราะเด็กจะรู้สึกว่าความรักของพ่อแม่เมื่อเงื่อนไขเสนอ เช่น พ่อแม่หักจะให้เงื่อนไขกับลูกว่า “แม่จะให้รางวัลถ้าลูกเป็นเด็กดี” “พ่อจะให้หุ่นยนต์ถ้าลูกสอบได้ที่ 1”

3. พัฒนาการทางสังคม

เด็กวัยนี้จะชอบพูดจาซักถามอยู่เสมอ ชอบเล่านิทานเพ้อฝัน ชอบรวมกลุ่มกับเพื่อนรุ่นวัยเดียวกัน เด็กเริ่มปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนในกลุ่มได้ เมื่อเด็กเข้ากลุ่มจะมีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม โดยจะเริ่มเข้ากลุ่มเล็กก่อนแล้วค่อย ๆ ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น เด็กวัยนี้ต้องการทำให้เป็นประกายนต่อผู้อื่น และต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ถ้าเด็กถูกเนรเทศออกจากกลุ่ม เด็กจะกลายเป็นคนเงียบชิ่มและแยกตัวออกจากสังคม

อิทธิพลกลุ่มเพื่อน เมื่อเด็กออกจากบ้านไปสู่สังคมภายนอก เด็กจะรู้สึกว่าเหว่ขาดที่พึงทางความคิดและความสนใจ และพบว่าการรวมกลุ่มกับเพื่อนวัยเดียวกันหลาย ๆ คนทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ปลอดภัย สนุกสนาน เข้าอกเข้าใจและเห็นใจกันแน่นแฟ้นกว่าคนต่างวัยเด็กจะเห็นความสำคัญของสังคมในบ้านน้อยลง เด็กเริ่มมีโลกใหม่ คือโลกของเพื่อนรุ่นวัยเดียวกันอีกโลกหนึ่ง เด็กจะเรียนรู้บทบาทใหม่ คือการเป็นสมาชิกของเพื่อนในกลุ่ม ถ้าเด็กจับกลุ่มกันกลุ่มของเด็กวัยนี้จะแน่นแฟ้น ลึกลับ จะมีคำปฏิญาณ และสัญญาไว้จะรักและซื่อสัตย์ต่อกันกลุ่มเริ่มมีอิทธิพลต่อเด็กในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนิ่งคิด ทัศนคติ ความคาดหวัง ความประطنนาบทบาททางเพศ ค่านิยม ๆ ฯ ถ้าสิ่งที่เด็กได้รับจากกลุ่มเพื่อนมีลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่ได้รับจากในบ้าน ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับพ่อแม่และคนในบ้านจะมีน้อยมาก แต่ถ้าสิ่งนั้นผิดจากสิ่งที่ได้รับที่บ้าน ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับพ่อแม่จะมีมากขึ้น

เมื่อกลุ่มมีความสำคัญต่อเด็ก เด็กก็ต้องเลือกทางปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของเด็ก เช่น เพศ วัย การอบรมเลี้ยงดู ความสามารถและคุณสมบัติพิเศษในการปรับตัว สมพันธภาพกับเพื่อนในกลุ่มจะสอนชีวิตการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

เด็กจะเรียนรู้กฎเกณฑ์ ความประพฤติ ข้อปฏิบัติในสังคม บทบาทในสังคมที่เด็กไม่สามารถหาจากในบ้านได้

อันตรายของกลุ่ม การรวมกลุ่มของเด็กสร้างนิสัยการแข่งขันและการร่วมมือให้ติดตัวไปทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว เมื่อยูไนกลุ่มเด็กจะแข่งขันกันทั้งในด้านฐานะ ความเป็นอยู่ การเรียนและการเล่น สำหรับคู่แข่งขันทั้งนอกและในกลุ่ม การแข่งขันนำไปสู่ความอิจฉาริษยา ในที่สุดจะเกิดความแตกร้าวได้หากไม่มีการประสานปะนก เด็กชายจะมีนิสัยชอบแข่งขันมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กผู้หญิงให้ความร่วมมือและร่วมซ้อมมากกว่า

อิทธิพลของกลุ่มจึงเป็นอันตรายต่อเด็กมิใช่น้อย เพราะนอกจากจะทำให้เกิดการแข่งขันกันดังกล่าวแล้ว การเข้ากลุ่มยังแสดงว่าเด็กโตแล้ว ทำให้เกิดการไม่ยอมฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ การที่เด็กต้องการให้กลุ่มยอมรับอาจทำให้เด็กทำผิดตามกลุ่มไปด้วยก็ได้ อันตรายอีกประการหนึ่งก็คือ ทำให้เด็กอ่อนแอก ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ต้องคงอยู่เพื่อนช่วยเหลือตลอดเวลา และต้องตกเป็นทาสของกลุ่มทั้งด้านความคิดและการกระทำ เพราะไม่สามารถแยกตัวเป็นอิสระได้ ประการสำคัญ ถ้าค่านิยมของกลุ่มต่างกับค่านิยมของบ้านจะทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งในใจมาก

การเลียนบทบาททางเพศ การเลียนบทบาททางเพศเป็นกระบวนการพัฒนาทางสังคมอย่างหนึ่ง เด็กจะเลียนบทบาททางเพศจากบุคคลที่เด็กรู้และยกย่องในครอบครัว ในกลุ่มเพื่อน หรือครูที่เด็กยกย่องนับถือ นอกจากจะเลียนแบบบุคคลในชีวิตจริงแล้ว เด็กยังเลียนแบบจากพระเอกนางเอกในหนังสือ ภาคผนวก และโทรทัศน์อีกด้วย ในปัจจุบันโทรทัศน์จึงมีอิทธิพลต่อเด็กมาก พ่อแม่จึงควรระวังโดยพยายามดูแลใกล้ชิดและให้เด็กได้ดูแต่สิ่งที่ดี ๆ เท่านั้น

4. พัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการทางปัญญา หมายถึงความสามารถที่จะแก้ปัญหาและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ความคิดให้ลุล่วงไปได้ตามจุดมุ่งหมาย คนที่สติปัญญาเฉียบลาดจะสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี การจะช่วยให้เด็กปรับตัวตามสิ่งแวดล้อมนั้นควรสร้างสถานการณ์จริง และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้ทำเสมอ เพื่อเป็นการฝึกฝนสติปัญญาให้แตกฉาน เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักคำว่า “ผิด” และ “ถูก” และเริ่มเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมมากขึ้น

ความคิดของเปียเจท์ (Piaget) พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กในวัยนี้จัดอยู่ในชั้น “รูปธรรม” (Concrete operation) คือจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ดี เช่นใจในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ความคงตัว (Conservation) คือ จำนวนสิ่งของที่มีอยู่จำนวนหนึ่ง แม้จะเปลี่ยนรูป่างไป จำนวนก็ยังเท่าเดิม เช่น นำจำนวนหนึ่งอยู่ในแก้วใบเล็ก เมื่อเท่าน้ำจำนวนนั้นลงในแก้วใบใหญ่ เด็กก็ย่อมจะรู้ว่าน้ำมีจำนวนเท่าเดิม

2. ความคิดย้อนกลับ (Reversibility) เด็กวัยนี้สามารถคิดไปข้างหน้าและคิดย้อนกลับได้ เช่น ดินน้ำมันก้อนใหญ่ แบ่งเป็นก้อนเล็ก ๆ 7 ก้อน ถ้าม่ว่าถ้ารวมดินน้ำมัน 7 ก้อนนี้ จะเท่ากับก้อนเดิมใหม่ เด็กจะตอบว่า “เท่าเดิม” หรือการคิดย้อนกลับเกี่ยวกับตัวเลข เช่น $4 = 1+1+1+1$ ถ้า $1+1+1+1 = ?$ เด็กจะตอบว่าเท่ากับ 4

3. การมองวัตถุได้ 2 ลักษณะในเวลาเดียวกัน คือ สามารถคิดถึง “ขนาด” และ “น้ำหนัก” ได้ในเวลาเดียวกันดังกล่าวมาแล้ว

4. สามารถสร้างภาพในใจได้ เช่น เด็กเดินทางจากโรงเรียนกลับบ้าน จะสามารถบอกเส้นทางได้ถูกต้อง หรือสามารถบอกได้ว่าผ่านอะไรบ้าง

5. การแบ่งหมวดหมู่เด็ก 7-11 ขวบ สามารถแบ่งหมวดหมู่ของสิ่งของต่าง ๆ ได้ เช่น มีช้อนสังกะสีอยู่ 10 คัน ช้อนลีเชียว 7 คัน ช้อนลีขาว 3 คัน ถ้ามีช้อนลีเชียวมากกว่าหรือช้อนลีขาวมากกว่า การแบ่งสิ่งของอย่างอื่นก็เช่นกัน เด็กจะรู้ว่า สูนัข แมว หมู เป็นพวงเดียวกัน เพราะเป็นสัตว์สัตว์เท่า

6. รู้ความล้มเหลวของสิ่งต่าง ๆ ในทำนองเปรียบเทียบ เช่น ยาวกว่า สั้นกว่า ใหญ่กว่า เดียวกัน กว้างคืนกว่า กว้างวันสว่าง แม่แก่กว่าพ่อ 5 มากราว 2 ฯลฯ

7. การจัดลำดับสิ่งของ เด็กสามารถจัดลำดับสิ่งของต่าง ๆ เรียงตามลำดับ สัน-ยาว ใหญ่-เล็ก ใหญ่-ตื้น มาก-น้อย ได้เป็นอย่างดี

พัฒนาการทางด้านจริยธรรม

พฤติกรรมด้านจริยธรรม หมายความถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชนชอบ พฤติกรรมด้านจริยธรรม เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อ่อนไหว จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากการอธิพลดของสังคมมากกว่าอธิพลดของพันธุกรรม ภาก្មោនการเกิด จริยธรรมจะเริ่มขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตามที่การพัฒนาทางประสาทสมัปต์ต่าง ๆ จะอำนวยให้ ผู้ค้นคว้าทางจริยธรรมหลายท่านได้ยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์มีการเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัด จากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ นักทฤษฎีต่าง ๆ ยอมรับว่าการปลูกฝังจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่วัยทารก และวัยเด็กเล็กเป็นวัยแห่งการเตรียมตัวเพื่อเข้าเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ ในช่วงแรกของชีวิตนี้เด็กจะได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมมากกว่า

ในช่วงอื่น ๆ ของชีวิต กลุ่มนบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัวของเด็ก รองลงมาคือ โรงเรียนอนุบาลและประถมศึกษา และสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์

จริยธรรมพัฒนาขึ้นในตัวเด็ก โดยเด็กได้มีโอกาสเห็นและเลียนแบบการกระทำของพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่เลี้ยงดูในลักษณะให้ความรัก ความอบอุ่น เลี้ยงด้วยความเข้าใจเห็นใจ อธิบายเหตุผล ถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมไม่ควรให้ลูก ๆ พัง จะช่วยให้เด็กพัฒนาทางด้านจริยธรรมได้มากกว่าพ่อแม่ ที่มีลักษณะชาเย็น ดุร้าย ใช้อำนาจข่มขู่ ไม่มีเหตุผล ยอดแม่น (Hoffman 1970 : 286) ได้ศึกษา ด้านจริยธรรมและซึ้งให้เห็นว่า การที่พ่อแม่ใช้อำนาจข่มขู่กับลูก ๆ นั้นไม่เพียงแต่จะทำให้ลูกโกรธ และชุ่นเคืองเท่านั้น เด็กเหล่านั้นจะเลียนแบบลักษณะท่าทางที่ดุร้ายของพ่อแม่ขณะที่พ่อแม่ ลงโทษ และเด็กจะมีนิสัยที่ชอบข่มขู่ผู้อื่นด้วย แต่เปยเจท (Piaget) และโคลเบิร์ก (Kohlberg) อธิบายว่า พัฒนาทางด้านจริยธรรมเกิดจากความรับผิดชอบซึ่งกันและกันจากเด็กเอง และมีส่วน เกี่ยวกับระดับสติปัญญาด้วย เช่น เด็ก 5 ปี ยังไม่มีความคิดถึงหล่าย ๆ สิ่งในเวลาเดียวกัน และไม่สามารถคิดถึงตัวเลือกอื่น ๆ ได้ จริยธรรมของเด็กวัย 5 ปี เป็นจริยธรรมที่ไม่มีการยึดหยุ่น คือ จะตีความตามกฎเกณฑ์และตัวหนังสือที่กำหนดไว้ (Moral realist)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สังวันอิชิฮารี ความสนใจของเด็กวัยประถมศึกษา

ความสนใจของเด็กวัยประถมศึกษาขึ้นอยู่กับโอกาสที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ความสนใจของเด็กจะแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ความสนใจของเด็กยังนิ่มดังนี้

1. สนใจอ่านหนังสือ ดูภาพนิทรรศและโทรทัศน์ เด็กจะชอบเรื่องเพ้อฝัน ผจญภัย เช่น ชอบอ่านหนังสือการ์ตูนประเภทซูเปอร์мен นักสืบ และเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ เมื่อเด็กดูเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้นแล้วมักจะเลียนแบบท่าทางของตัวละครในเรื่อง ในปัจจุบันเด็กดูโทรทัศน์มาก โทรทัศน์จึงมีอิทธิพลต่อเด็กมาก พ่อแม่ควรเอาใจใส่และควบคุมการดูรายการโทรทัศน์ เพราะรายการบางชิ้นดีไม่เหมาะสมกับเด็ก

2. สนใจที่จะรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ เด็กต้องการจะรู้ว่าเขาเกิดมาอย่างไร ถ้าเด็กถามพ่อแม่แล้วพ่อแม่ปิดบัง เด็กมักจะหาอ่านจากหนังสือแล้วเล่าสู่กันฟัง

3. สนใจการเล่น เด็กจะชอบเล่นมากที่สุดในวัยนี้ เด็กหญิงและเด็กชายจะเล่นต่างกัน เด็กหญิงจะแต่งกายเลียนแบบแม่ และเล่นสมมติเป็นแม่ลูก เด็กผู้ชายชอบเล่นสมมติแสดงการต่อสู้ที่กล้าหาญ เช่น ตัวราชจับผู้ร้าย ทหารต่อสู้ข้าศึก การเล่นเป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่แสดงออก

ซึ่งภาระนี้ ความต้องการ ความคับข้องใจ ฯลฯ ดังนั้น การเล่นจึงช่วยพัฒนาความเจริญเติบโต และสนองความต้องการหลายด้าน เช่น

- 3.1 สนองความต้องการการรวมกลุ่มและการอยู่ร่วมกัน
- 3.2 ช่วยพัฒนาการทางกาย
- 3.3 ช่วยระบายความคับข้องใจ
- 3.4 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงตัว
- 3.5 ช่วยให้เข้าใจตนเองและผู้อื่น
- 3.6 พัฒนาการการรับความรู้สึก

พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการนำ หลักการต่าง ๆ ของประชาธิปไตยมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม หรือกล่าวได้ว่าเป็นการนำทฤษฎีที่ได้ ศึกษามาปฏิบัติ โดยมีความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ความหมายของพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย หมายถึง การกระทำการหรือการแสดงออกของบุคคลทั้งทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิต (A Way of Life) ซึ่งบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แบ่งออกเป็นพฤติกรรมที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ควรอ่อน懦 หมายถึง การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน สามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือกันในการเรียนและการทำงาน และปัญญาธรรม หมายถึง การใช้ เหตุผลในการทำงานและตัดสินปัญหาต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ 2535 : 9) ทั้งนี้สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.บ.บ. : 25 – 27) ได้เสนอพฤติกรรมโดยวิเคราะห์จาก ความหมายของวิถีชีวิตประชาธิปไตยเพื่อให้เหมาะสมกับจิตวิทยาพัฒนาการของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา ได้ดังนี้

1. ควรอ่อน懦 มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้ คือ

- 1.1 เคราะฟในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเทิดทูน สถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อ

สถาบันการปฏิบัติต่อสัญญาณที่แสดงถึงสถาบัน เช่น องชาติ พระบรมราชยานุสรณ์ เพลงสรรเสริญ พระบารมี ฯลฯ ด้วยความเคารพ เมื่อได้ยินหรือเห็นบุคคลใดแสดงกิริยา วาจา หรือการกระทำอันไม่สมควรต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องกล่าวตักเตือนและมิให้ปฏิบัติเช่นนั้นอีก เคารพในหลักปฏิบัติของศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น

1.2 เคราะพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพต่อบุคคลที่อาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคล และการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

1.3 เคราะกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูด เกณฑ์มาตรฐานของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย และไม่พูดนิทานหรือโกหกหลอกลวง

1.4 เคราะพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกาย หรือวาจา รู้จักเคราะพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคราะพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.5 เคราะพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับพึงความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และให้ความบูดบัดวิจารณญาณ หากเห็นว่า เป็นการเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคราะพในกฎ ระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎหมายที่ทางสังคม และกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพตามขอบเขตของกฎหมาย และขับธรรมเนียม ประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้ คือ

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างได้ร่วมกันโดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในกรรรมร่วมกันทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน และทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริง ไม่หลีกเลี่ยง หรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

- 2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน
- 2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับ責任ชอบธรรมจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม
- 2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม
- 2.6 รักหมู่คณะ มีเจหงดี และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
3. ปัญญาธรรม มีพุทธิกรรมที่แสดงออกดังนี้ คือ
- 3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟัง และปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี
- 3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินปัญหาทั้งปวง ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินปัญหาเสมอไป
- 3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น หรือเมื่อมีเรื่องใดที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิด และช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล
- 3.4 ในกรณีที่มีปัญหาต้องแบ่งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถซักจุ่นให้กลุ่มนั้นไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้นจึงจะใช้วิธีการอุดเสียง
- 3.5 เมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้ว สามารถวิเคราะห์และประเมินผลเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยสติปัญญา
- สรุปพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น แบ่งออกเป็นพุทธิกรรมที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ควรร่วม หมายถึง การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน สามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือกันในการเรียน และการทำงาน และปัญญาธรรม หมายถึงการใช้เหตุผลในการทำงานและตัดสินปัญหาต่าง ๆ นั่นเอง

คุณลักษณะของพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

คุณลักษณะของพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยหรือหลักการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมประชาธิปไตยนั้น คือความสมั้นพันธ์และสอดคล้องกับความหมายของประชาธิปไตยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านอุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ด้านระบบการเมืองหรือการจัดระเบียบการปกครอง ด้านที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน และด้านกระบวนการศึกษา สำหรับคุณลักษณะของพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยหรือหลักการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมประชาธิปไตยนั้น นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน กรรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2520 : 70) ได้เสนอคุณสมบัติของบุคคลที่เหมาะสมจะเป็นนักประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) มีความธรรม คือรู้จักเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้กาย ว่า자 และความคิด (Respect for Individuals) เคารพในความคิดของผู้อื่น และพร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมายโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น 2) มีสามัคคีธรรม คือ รู้จักร่วมเสียสละ ร่วมมือ และประสานงานกับบุคคลอื่น (Sharing Participating and Co-operating) และ 3) มีปัญญาธรรม คือมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in The Method of Intelligence) รู้จักรู้ปัญญาเป็นเครื่องหนี่ยวยังให้การพูด การคิด การกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งตนเองหรือร่วมมือกับบุคคลอื่นเป็นไปในทางที่มีคุณธรรมและศีลธรรม

สุขุม นาลสกุล (2523 : 21 – 23) ได้เสนอคุณลักษณะของผู้ที่มีพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล 2) รู้จักการประนีประนอม 3) มีระเบียบวินัย 4) มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

วิสุทธิ์ พิธิแท่น (2524 : 10 – 13) ได้เสนอคุณลักษณะของผู้ที่มีพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) ความมีเหตุผลหรือการกระทำอย่างมีเหตุผล (Rational Empiricism) 2) การเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual Respect) แบ่งออกเป็นการเคารพในความเป็นมนุษย์ และการเคารพในความสามารถของกันและกัน 3) การตกลงกันด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่าง (Consent by Discussion, Compromise, and Tolerance) และ 4) การดำเนินชีวิตอย่างสรีราภภัยได้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นจากรัฐ

กรมประชาสัมพันธ์ (2530 : 49 – 50) และ อนงค์ สิทธิ์ประชาสน (2532 : 125 – 126) ได้เสนอหลักการพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ดังนี้คือ 1) หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต 2) หลักความสมควรใจ 3) หลักความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา 4) หลักการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี 5) หลักการเกียวกับความมีระเบียบวินัย และ 6) หลักความสำนึกรักกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

ประชาธิปไตย (2534 : 6) ได้เสนอหลักการดำเนินชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ 1) การไม่แสวงหาอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น 2) การมีใจกว้าง มีเหตุผล อดทน และรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น 3) ความพร้อมที่จะประนีประนอมความคิดเห็นหรือผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) ความเต็มใจที่จะยอมรับและปฏิบัติตามความคิดหรือมติของฝ่ายข้างมาก และ 5) ความรับผิดชอบและมีวินัยในการใช้สิทธิสรีราภพต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 14 – 28) ได้เสนอคุณลักษณะของบุคคลที่มีพุทธิกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยดังนี้ คือ 1) อุழอย่างมีเหตุผล รู้ทันข่าวสารและเหตุการณ์

- 2) เศรษฐกิจ หน้าที่ และเศรษฐกิจของผู้อื่น 3) ให้ความเสมอภาคแก่ทุกคนโดยเท่าเทียมกัน
- 4) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มและชุมชน 5) มีความคิดเป็นของตนเองและกล้าแสดงความคิดเห็น
- 6) มีความรับผิดชอบในการกระทำการตามที่ได้รับมอบหมาย 7) มีวินัยในตนเองและเคารพกฎหมายอยู่ร่วมกัน 8) ร่วมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ 9) ถ้อยที่ถ้อยอาศัยและใช้ปัญญาด้วยสันติวิธี และ 10) ยอมรับเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อย

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 50 – 51) ได้เสนอคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยดังนี้ คือ 1) ความมีวินัย หมายถึง การเคารพยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม 2) การเคารพสิทธิของบุคคล หมายถึง การให้เกียรติยอมรับนับถือในสิทธิของบุคคลทั้งตนเองและผู้อื่น 3) ความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในภาระหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของราชอาณาจักร เป็นสมาชิกของสังคม เป็นส่วนหนึ่งของโลกปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตนตามบทบาทหน้าที่สังคมมอบหมายด้วยความเชื่อมั่นและเต็มใจ และ 4) ความสามัคคี หมายถึง ความรัก ความผูกพัน ปองดองกันในระหว่างสมาชิกของสังคม ช่วยเหลือกันและกัน ทำงานร่วมกันโดยเต็มใจ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยต่อไปนี้

การสร้างเสริมพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน

การพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการสร้างราากฐานวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เป็นราากฐานอันสำคัญต่อการเมืองและการปกครองในระบบประชาธิปไตย สังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นสังคมที่ประชาชนที่อยู่ในสังคมนั้นรวมตัวกันอยู่ด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติภาพ คือ ความสงบ สังคมใดที่มีแต่ความสงบสังคมนั้นจะเป็นสุขปราศจากการรบรา้งไฟน์ แก่งแย่งชิงดี ทำร้ายซึ่งกันและกัน 2) อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติสุข คือความสงบ เรียบร้อย ปราศจากอันตราย และ 3) อยู่ด้วยกันอย่างมีศรีภาพ คือ ความมีศรีที่จะทำอะไรได้ภายในขอบเขตที่ไม่กระทบทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สังคมประชาธิปไตยดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จะต้องปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับประชาชนของประเทศไทย และสถานศึกษาเป็นองค์กรสำคัญที่จะเสริมสร้างพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียน การสร้างเสริมพุทธิกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนได้มีนักการศึกษาเสนอแนวคิดไว้ดังนี้

สมชาย วุฒิบุรีชา (2535 : 12) ได้เสนอวิธีการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนในสถานศึกษาไว้ดังนี้ คือ 1) ผู้บริหารกระทำการให้เป็นแบบอย่าง โดยต้องมีวิญญาณประชาธิปไตย

มีความตั้งมั่น ที่จะบริหารงานแบบประชาธิปไตย มีความตั้งใจจริงที่จะปลูกฝังระบบประชาธิปไตย ในสถานศึกษาให้แก่บุคคลในสถานศึกษา ตลอดจนนักเรียนของตน 2) ครูในโรงเรียนต้องปฏิบัติดน เป็นตัวอย่างที่ดี โดยต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสดงออก รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จัดใช้ความคิด และสร้างปัญญาเป็นเครื่องนำทาง 3) การปลูกฝังและการ พัฒนาประชาธิปไตยนั้นจะต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ 4) กิจกรรมที่จะจัดใน สถานศึกษาที่จะสร้างเสริมประชาธิปไตยจะต้องสอดคล้องกับวิชิตจริงและเป็นวิถีวิถีต่อไป ฯ 5) จะต้องมีการติดตามผลประเมินผลอยู่ตลอดเวลา หรือแก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้อง และ 6) หน่วยเหนือจะต้องเคารพสู่ ดูแล สนับสนุนปัจจัยในการดำเนินงาน หรือเป็นการบำรุงขวัญและ กำลังใจแก่ผู้บริหารและครูอาจารย์

ณัฐกร อ้วมบำรุง (2537 : 122) ได้เสนอแนวปฏิบัติของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาและ การเผยแพร่ประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ 1) กระตุ้นให้ผู้บริหาร ครุภูษ์สอนคำแนะนำการปฏิบัติ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบประชาธิปไตย และ 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความ ตระหนักรู้และสร้างเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบบประชาธิปไตย อนุจะนำไปสู่การปฏิบัติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 53 – 56) ได้เสนอแนวทางการสร้างวิถีวิถีต ประชาธิปไตยในสถานศึกษา ให้ว่า การสร้างคุณลักษณะวิถีวิถีตแบบประชาธิปไตยในสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงอุดมการณ์ ประชาธิปไตย โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ สันติภาพ สันติสุข และเสรียภาพ โดยกระทำให้พร้อมกันไปในจุดเดียว ๆ ดังนี้ คือ

1. การจัดองค์กรการบริหารให้เป็นประชาธิปไตย องค์กรที่มีลักษณะเป็น ประชาธิปไตย ควรเป็นไปดังนี้

1.1 ผู้บริหาร

ผู้บริหารมีฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบาย มีอำนาจสั่งการ ควบคุม ดูแล ให้การ ดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สามารถให้ความเสมอภาคและความเป็นธรรม แก่บุคลากรของสถาบันการศึกษาได้

ในฐานะผู้บริหารดังกล่าว ผู้บริหารจึงมีบทบาทเป็นผู้จัดการให้งานดำเนิน ไปสู่เป้าหมายและเป็นผู้ร่วมงานที่จะประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายใน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องภายนอก ตลอดจนร่วมแก้ไขข้อผิดพลาด บกพร่องต่าง ๆ ด้วย

ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่นในสถานศึกษา ต่างมีฐานะเป็นหัวหน้างาน หน้าที่ผู้บริหารระดับหนึ่ง และเป็นผู้ร่วมงานที่ต้องประสานความร่วมมือกันด้วย บุคลากรทุกคน

ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าง遏ต่อความรู้สึกนึงคิดของผู้อื่น ให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นตามโอกาสอันสมควร เป็นต้น

1.2 การบริหารสถานศึกษา

การจัดหน่วยงานหรือองค์กรในสถานศึกษา ควรจะเป็นไปตามนโยบายและแบบแผนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่ให้ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษา โดยลักษณะการจัดงานที่เป็นประชาธิปไตย ดังนี้

1.2.1 บุคลากรมีโอกาสสร่วมกำหนดรายละเอียด ลักษณะงานและขอบเขต หน้าที่ความรับผิดชอบด้วย

1.2.2 กระจายความรับผิดชอบไปตามสายงานต่างๆ โดยให้แต่ละงานมี คณะกรรมการรับผิดชอบร่วมกัน

1.2.3 มีการมอบหมายงาน โดยให้โอกาสบุคลากรได้ทำงานตามความรู้ ความสามารถและความถนัด

1.2.4 คณะกรรมการที่รับผิดชอบแต่ละงาน มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอ ความเห็น วิเคราะห์ข้อมูล หาข้อบุกเบิกเพื่อนำไปปฏิบัติ

1.2.5 มีการประชุมพัฒนาชี้แจงงานให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน

1.2.6 จัดระบบการบริหารงานให้มีการควบคุม นิเทศ ติดตามและประเมิน

ผลงานสถานศึกษา

1.2.7 มีกระบวนการที่ปรึกษาหารือหรือกรรมการบริหารสถานศึกษา ช่วยเหลือ ผู้บริหารในการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา

1.2.8 มีความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย หลักสูตรทุกหลักสูตรในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ต้องมีจุดหมายเนื้อหา และกระบวนการที่สร้างเสริมคุณลักษณะ ประชาธิปไตย การจัดหลักสูตรเนื้อหาวิชา เปิดโอกาสให้ครู อาจารย์ ผู้สอนปลูกฝังอุดมการณ์ ประชาธิปไตยได้ตามความเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น ครูอาจารย์ ผู้สอนทุกวิชาจะต้องมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นแบบอย่างของผู้มีหัวใจเป็นนักประชาธิปไตย แก่ศิษย์และผู้อื่นได้ ควรยึดหลักและวิธีการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งรายวิชาที่มีเนื้อหา ประชาธิปไตยโดยตรงและวิชาอื่น ๆ โดยเน้นพัฒนาระบบของนักศึกษาให้มีกิจกรรมในชั้นเรียนตาม

หลักประชาธิปไตย คือ เสรีภาพ สันติสุข และสันติภาพ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมในด้านความมีวินัย การเคารพสิทธิของบุคคล ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ดังนี้

- 2.1 เศร้าพ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับให้ยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์
- 2.2 ให้โอกาสนักศึกษาแสดงความคิดเห็น ประเมินผลงานของตนเองของกลุ่ม และของครูผู้สอนได้ด้วย
- 2.3 ให้มีการตัดสินใจโดยยึดเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อย โดยยึดหลักเหตุผล
- 2.4 สนับสนุนให้นักศึกษาได้ทำงานเป็นกลุ่ม ตามบทบาทอย่างเสมอภาคและด้วยความเป็นมิตร

ครู อาจารย์ที่ปรึกษา มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้าง สนับสนุน และกระตุ้นให้นักเรียน นักศึกษา ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยเสียสละ อุทิศกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาหรือกำลังทรัพย์ สร้างสรรค์สังคม รวมทั้งการให้ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และกติกาที่กำหนดไว้ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เท็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ความมุ่งมั่นลักษณะคือ 1) มุ่งมั่นพัฒนา 2) มีความรับผิดชอบ 3) มีเหตุผลดี 4) รู้จักเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้อื่น 5) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 6) มีความเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น 7) มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ 8) ໄວต่อการรับรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้โดยง่าย

3. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย การเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่จะให้ผลจริงได้ันั้น จำเป็นต้องมีการฝึกทักษะให้เชี่ยวชาญ แม้จะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานที่จะให้ผลลัพธ์จริงจัง ต้องมีการปลูกฝังให้เป็นนิสัยโดยการปฏิบัติ ซึ่งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปลูกฝังเยาวชน ของชาติให้มีคุณภาพ ระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกคลองระบบป้องกันประเทศไทย เป็นประมุข

3.2 การจัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทย ให้คงอยู่สานติสิริไป

3.3 การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน นักศึกษา เพื่อส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ให้พัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และประเทศชาติ

3.4 การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาเดาวินา乎 ข้อบังคับของการแข่งขันกีฬา ให้รู้จักรู้จักและรู้จักกัน ทราบว่ามีกับผู้อื่น และปลูกฝังความเป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา

3.5 การจัดกิจกรรมทางสุนทรียะ เพื่อให้เกิดการรับรู้และซาบซึ้งในความงาม ช่วยกล่อมเกลาจิตใจ เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.6 การจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา รู้จักคิด วางแผน จัดทำโครงการ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจและการวิจัยตามความต้องการของประชาชนและชุมชนเป็นหลัก

3.7 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบ การจัดตั้งพรวมการเมือง ชี้มีนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานตามหลัก ประชาธิปไตย โดยสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางและวิธีการสนับสนุนต่าง ๆ ไว้ให้ชัดเจน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 37 – 38) ได้เสนอวิธีการ สร้างเสริมพฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้ คือ การสร้างเสริม พฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตยควรสร้างพร้อม ๆ กับการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ นำเอาระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน นอกจากรับรู้ในเรียนควรจัด องค์ประกอบอื่น ๆ ในโรงเรียนอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน การจัดห้องเรียน และการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนานวิชีวิต ประชาธิปไตย ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คือ

1.1 การบริหารกิจกรรมในโรงเรียน คณะกรรมการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรม ต่าง ๆ ในรูปของคณะกรรมการที่ให้โอกาสเด็กได้ฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีคณะกรรมการ เป็นที่ปรึกษา

1.2 คณะกรรมการต้องพยายามสอนให้เด็กคิด โดยการใช้คำตามเป็นสื่อนำให้มากที่สุด โดยลักษณะของคำตามต้องเป็นคำตามที่กระตุนให้เด็กคิด และต้องด้วยเหตุผล

1.3 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการร่วมกันทำงาน การคิด การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคิดวิเคริม และยอมรับกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ทางกลุ่ม ร่วมกันกำหนด

1.4 ครูเป็นหั้งครู หั้งพ่อแม่ หั้งเพื่อนและหั้งพี่ ของนักเรียนในอันที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน และรับผิดชอบงานส่วนรวม

1.5 ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้นักเรียน ในขณะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท หั้งในฐานะผู้ปฏิบัติ แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การจัดห้องเรียน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างได้ผล และเป็นการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยไปพร้อมกัน ครูจำเป็นที่จะต้องจัดห้องเรียนให้อื้อสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยด้วย คือ

2.1 การจัดที่นั่ง การจัดที่นั่งเพื่อฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานตามกระบวนการประชาธิปไตยนั้น ควรจัดให้นั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-8 คน โดยมีการเลือกประธานกลุ่ม หมุนเวียนกันไปเป็นรายวัน รายอาทิตย์ หรือรายเดือน ตามความเหมาะสม การจัดเด็กนั่งเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กเกิดความสะดวกในการทำงาน การประชุมวางแผน การค้นคว้า

2.2 บรรยายภาคในห้องเรียน นักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวโดยให้นักเรียนควบคุมกันเองตามข้อตกลงและในการปกครองและต้องเป็นกันเอง

2.3 การจัดกลุ่มในห้องเรียน กลุ่มนักเรียนแต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ในห้องเรียนควรร่วมกันเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลา เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนในห้องเรียนอย่างทั่วถึง แต่เมื่อยืนในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีความผูกพัน และมีหน้าที่รับผิดชอบภาระในกลุ่มของตน ไม่ก้าว่าก่ายไปถึงกลุ่มอื่น แต่ก็ไม่ตัดสิทธิในการที่จะติดต่อกับกลุ่มอื่น หรือให้บริการตามความเหมาะสม

2.4 การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน ครูที่เข้าไปสอนในแต่ละห้องควรจะคำนึงถึงข้อตกลงของนักเรียน และของการปกครองในแต่ละห้อง โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงข้อตกลง หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการปกครองในห้องเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำงาน กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน

2.5 การปกครองตนเองของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มย่อยในห้องเรียน จะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการปกครองตนเองไปในตัว ครูจึงควรค่อยสอดส่องดูและการจัดกิจกรรม ของนักเรียนตามความเหมาะสม และควรปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับระบบบากลุ่มของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญเรื่องระบบบากลุ่มและปฏิบัติตามอย่างครู

3. บุคลิกภาพของครู เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอื้อต่อการพัฒนาวิธีชีวิต ประชาธิปไตย ผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูมีบุคลิกภาพในด้านความสัมพันธ์กับนักเรียนและด้านการทำงาน ดังนี้

3.1 ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน

3.1.1 มีความยุติธรรม

3.1.2 ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองกับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก

3.1.3 ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน

3.1.4 รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

3.1.5 มีความมั่นคงทางอารมณ์ อดทน

3.1.6 เป็นผู้ประสานงานให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกมากที่สุด

3.1.7 มีความรักเด็กอย่างจริงใจ

3.2 ด้านการทำงานของครู

3.2.1 รับผิดชอบต่อหน้าที่

3.2.2 กระตือรือร้น มีความสนใจต่อการทำงาน

3.2.3 มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและประสานงานในการจัดกิจกรรมของนักเรียน

3.2.4 สร้างเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม

3.2.5 ติดตามและประเมินผลการทำงานของนักเรียน

สรุป การสร้างสัมพันธ์กับนักเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการตั้งแต่ต้นๆ คือ 1) การจัดองค์กรการบริหารให้เป็นประชาธิปไตย 2) การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย 3) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และ 4) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยบุคลากรในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน

บทบาทของครูในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของนักเรียน

ครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างคุณลักษณะของเด็กทั้งในด้านคุณธรรม เจตคติ สุนทรียภาพ บุคลิกภาพ คุณวิธีมีความหมายต่อเด็กเฉพาะเรื่องการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ครูต้องตระหนักรู้ว่าเด็กทุกคนมองหาต้นแบบของพฤติกรรมที่เข้าเลียนแบบได้ หากครูมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แบบอย่างนั้นจะฝังลึกลงไปในจิตสำนึก ความคิด และพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้น ครูต้องมีความคิดที่จะต้องพัฒนาความคิด จิตสำนึก พฤติกรรม ตลอดจนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง ต้องกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการตั้งค่าตาม หาคำตอบ ฝึกเรียนใฝ่รู้ คิดวิเคราะห์และตัดสินใจมากกว่าการสอนความรู้ สร้างรูปแบบของการสอนด้วยการบอกอย่างช้าๆ จำเจ ครูจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมาร่วมกันจัดการ

ศึกษา การส่งเสริมประชาธิปไตย ครูจะต้องมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ต้องให้โอกาสแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตยไปสู่นักเรียนอย่างถูกต้อง ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียน เพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งที่ครูได้กระทำต่อเด็กในแต่ละวัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตภายในห้องเรียน ครูมีบทบาทต่อชีวิตนักเรียนใน 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในฐานะวิชาชีพ ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวเด็ก มีทักษะที่ดีในการสอน และมีความสามารถทางด้านเทคนิคกระบวนการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เด็ก เป็นผู้นำกลุ่ม และเป็นตัวแทนสังคมได้

2. บทบาทส่วนตัว โดยตำแหน่งแล้วครูเป็นภาพตัวแทนพ่อแม่ของเด็ก เป็นเป้าหมายที่เด็กจะยึดเป็นตัวแทน แสดงความมั่นใจ และความมั่นคงทางอารมณ์ และครูจะพบความสำเร็จได้นานเท่าที่ยังสามารถให้ความอบอุ่นและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และมีความรู้สึกฉบับไว้ต่อความต้องการของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้นอยู่ในรูปของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน มีลักษณะแพร่กระจายชัดเจน และมีผลกระทบต่อนักเรียนไม่ว่าจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือไม่ก็ตาม เพราะนักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ไปด้วยกันจากการพบเห็นลักษณะที่ครูปฏิบัติเพื่อตน และคนอื่น เด็กขึ้นก้าวจะเกิดความกราภภัยเมื่อเห็นเด็กคนอื่นถูกขู่เยื้อกันโดยครู แม้ว่าเขาจะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว นักเรียนจะเรียนรู้และเทียบเคียงซึ่งกันและกัน พากษาจะพัฒนาทางจิตใจของเข้าได้ (Thorpe 1960 : 403) ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างครูกับนักเรียนจะเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่ภาวะการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของเด็ก และอาจเป็นสิ่งขัดขวางต่อผลลัพธ์ที่ในการเรียนของเด็กและขัดขวางการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมของเด็กได้

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนได้มีการศึกษาไว้หลายรูปแบบ เช่น สไตร์ และดอร์ซี่ (Stiles and Dorsey 1950) ได้แบ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเป็น 2 แบบ คือแบบอัตตาธิปไตย ครูจะเป็นผู้สั่งการทุกอย่าง เด็กจะต้องเชื่อฟังโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ครูจะใช้กฎเกณฑ์ตามที่ตนพอใจ และบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และแบบประชาธิปไตย ครูจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ครูทำตัวเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ความสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตย พบร่วมกับนักเรียนจะมีบุคคลิกแบบตัวครัวตัวมัน ไม่รู้จักอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม สนใจเฉพาะบทเรียน โดยไม่คำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ส่วนแบบประชาธิปไตย พบว่า นักเรียนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นและให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ และ

แฟลนเดอร์ส์ได้พัฒนาระบบการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ขึ้นสำหรับใช้กับเคราะห์อิทธิพลของครุยณ์ที่อยู่ในห้องเรียนโดยอาศัยแนวคิดเรื่อง “การครอบงำและการผสมผสาน” ของแอนเดอร์สัน (Anderson) เขาได้ศึกษาการสื่อสารสัมพันธ์ทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น ในห้องเรียน แล้วแบ่งออกเป็น 12 ประเภท คือ

1. การยอมรับความรู้สึกและทัศนคติของนักเรียนทั้งในด้านดีและไม่ดี พร้อมทั้งช่วยซึ้งให้นักเรียนเข้าใจโดยไม่ชี้ชัด
2. การยกย่องชมเชย และให้กำลังใจแก่นักเรียน เพื่อให้เขามีความกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาก
3. การตอบสนองต่อความคิดเห็นของนักเรียน เช่น การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน และนำเสนอไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง
4. การตั้งคำถามเพื่อหวังที่จะให้นักเรียนตอบสนอง เพื่อตรวจสอบดูว่านักเรียนมีความรู้ หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง
5. การพูดจาในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในขณะนั้น
6. การบรรยายที่นำเข้าข้อเท็จจริงความคิดเห็นหรือเรื่องราวต่าง ๆ มาบอกรเล่าให้นักเรียน
7. การให้คำแนะนำหรือออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม
8. การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ครูต้องการ
9. การใช้อ่านจดหรือแสดงให้นักเรียนเห็นว่าพฤติกรรมของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบด้วยเหตุผล
10. นักเรียนพูดหรือแสดงออกเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการวิเริ่มของครู
11. นักเรียนพูดหรือแสดงออกเนื่องจากมีนักเรียนคนอื่นริเริ่มการพูดจาขึ้นก่อน
12. ช่วงที่เงียบ หยุดพัก หรือช่วงที่มีการพูดคุยอย่างสับสนไม่สามารถแยกแยกได้ว่าใครพูดอะไร

จะเห็นได้ว่า การพูดจาสื่อสารประเภทที่ 1-9 เป็นลักษณะการพูดจาของครู ประเภทที่ 10-11 เป็นการพูดจาของนักเรียน สำหรับพฤติกรรม 4 ประเภทแรกของครูเรียกว่า อิทธิพลทางอ้อม (Indirect influence) ซึ่งหมายถึง การกระทำที่ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออกมากขึ้น ตรงกับแนวความคิดเรื่อง “การผสมผสาน” ของแอนเดอร์สัน แต่พฤติกรรมประเภทที่ 5-9 จะเป็นอิทธิพลทางตรง (Direct influence) ซึ่งเป็นการกระทำที่จำกัดอิสระในการแสดงออกของนักเรียน ตรงกับแนวคิดเรื่อง “การครอบงำ” ของแอนเดอร์สัน จากการจัดลักษณะการสื่อสารสัมพันธ์ดังกล่าว พบว่า

เมื่อครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในลักษณะของการผสมผสาน นักเรียนจะมีพฤติกรรมที่ร่วมมือช่วยเหลือกัน มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และมีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มใจ โดยไม่ต้องมีใครไปรบกวน แต่เมื่อใดที่ครูมีปฏิสัมพันธ์แบบครอบงำ นักเรียนจะรู้สึกลุ่มใจหรือไขว้คัวในเรื่องการเรียน และจะตอบสนองการแสดงออกของครูในสองลักษณะคือ ส่วนหนึ่งจะยอมทำตามทุกอย่าง แต่อีกส่วนหนึ่งจะปฏิเสธการครอบงำของครู การที่ครูมีแบบแผนการปฏิสัมพันธ์แบบใช้อำนาจครอบงำทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นปฏิบัติกับครูและเพื่อน ทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวทางสังคมที่ดีของเด็ก และทำให้การเรียนรู้ไม่ค่อยจะได้ผล เมื่อเปรียบเทียบกับห้องเรียนที่มีแบบแผนปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน และพบว่าการกระทำในลักษณะของอิทธิพลทางอ้อม ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออก เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การยกย่องชมเชย มีความสัมพันธ์กับทศนคติที่ดีต่อสังคมในการทำงานและช่วยกระตุ้นให้เกิด ความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านความมั่นและสังคมวัยในห้องเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาลักษณะนิสัย และสุภาพจิตของนักเรียน

งานวิจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนในประเทศไทย พบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์จากครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ คือ ไม่เก็บตัวหรือแสดงตัวมากเกินไป สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและมีสัมพันธภาพกับคนอื่นได้ดีที่สุด รวมทั้งมีพัฒนาการในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนอื่น ๆ และทำให้นักเรียนรู้สึกว่าครูเป็นที่พึงของเข้าได้ ไม่มีความวิตกกังวล ส่วนนักเรียนที่ได้รับการปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตยนั้น ครูมีอำนาจเหนือเด็กทุกอย่าง และบังคับให้เด็กอยู่ในระเบียบ ก่อให้เกิดความคับข้องใจ วิตกกังวลและความตึงเครียดในจิตใจ มีผลกระทบถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความเชื่อมั่นในตนเองและความคิดสร้างสรรค์ ส่วนการปฏิสัมพันธ์แบบปล่อยปละละเลย เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่จึงขาดความยึดเหนี่ยว รู้สึกสิ้นหวัง ไม่แน่ใจว่าตนเองทำถูกหรือไม่ ขาดความเชื่อมั่นและปรับตัวได้ไม่ดีนักจากนี้ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในสถานศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบประชาธิปไตย และแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แบบประชาธิปไตยนั้นคือจะให้ความรักความอบอุ่น และสนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างก้าวขวาง ครูจะไม่ตามใจนักเรียนหรือเข้มงวดเกินไป แต่จะปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความยุติธรรม มีการยกย่องชมเชย และพร้อมที่จะรับฟังซึ่งกันและกันด้วยความเข้าใจอันดี ไม่มีการบังคับบุ๊เข็ญ

ส่วนบุรยาการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือเป็นประชาธิปไตยน้อย มักจะใช้อำนาจควบคุม และบังคับนักเรียนอย่างเข้มงวด ไม่มีเหตุผล มีการข่มขู่ ดำเนินและทำให้เกิดความอับอาย ครูเขาแต่ใจ ตัวเองเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงความต้องการหรือดุลยพินิจของนักเรียน เมื่อมีความขัดแย้งก็จะตัดสิน ด้วยอารมณ์ หรือกฎเกณฑ์ที่ตนพอใจมากกว่าจะใช้เหตุผล รวมทั้งชอบออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และการมีปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะทำให้ นักเรียนมีสุขภาพจิตดี มีความคิดวิธีร่วมสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ขยายมั่นเพียรไม่เชื่อยชา แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้อย่างมีเหตุผล มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียนและ การอาชีพ ความมั่นคงในอารมณ์ไม่วิตกังวล จึงคาดเดาได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียนแบบประชาธิปไตย สามารถสร้างจิตลักษณะต่าง ๆ ให้กับเรียนได้

จาโรลิเมค (Jarolimek, อ้างถึงใน สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 2540 : 27-28) กล่าวถึงการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ว่า นอกจากระบบ อบรมนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อประชาธิปไตยแล้ว ยังต้องฝึกทักษะ ต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ทักษะที่ต้องฝึกฝน ได้แก่

1. ทักษะทางสังคม คือ การรู้จักทำงานร่วมกัน การรู้จักให้มีการรับผิดชอบ การยอมรับ สิทธิของผู้อื่น
2. ทักษะการทำงาน เช่น การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การเขียน การรายงาน การพูดในกลุ่ม

3. ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่ การวางแผนร่วมมือกัน การเป็นผู้นำ การตัดสินใจ ร่วมกันในกลุ่ม และการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม

4. ทักษะทางปัญญา ได้แก่ การรู้จักคิด การใช้และการประยุกต์เหตุผลสำหรับการ แก้ปัญหา

มอร์ค (Mork, อ้างถึงใน สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 2540 : 29) ได้เสนอแนะการจัดประชาธิปไตยในโรงเรียนแบบใหม่ สรุปได้ดังนี้

1. การทำงาน การเรียน เป็นไปตามธรรมชาติ ห้องเรียนจัดแบบตามความเหมาะสม ครูและนักเรียนมีอัธยาศัยที่ดีและให้ความพึงพอใจต่อกัน
2. กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ครูต้องทำความเข้าใจและยินยอมจากนักเรียนเสียก่อน โดยจัดให้ เหมาะสมกับวัย บุคลิกของแต่ละคน
3. ครูต้องเป็นผู้แนะนำแนวทางเป็นรายบุคคลตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อก่อประชาน์แก่นักเรียนในวัยเด็กและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

4. การจัดบทเรียน ประสบการณ์ต้องเหมาะสมตามโอกาส ขอบเขต และระดับความสนใจและความสามารถของตน

5. นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดสร้างสรรค์ แสดงความคิดเห็นตามความสนใจและความสามารถของตน

6. การจัดประสบการณ์ของประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง การตรวจสอบอำนาจ แต่งหน้าที่การทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับการตัดสินใจของผู้แทน การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

7. การแสดงความพ่อใจและเข้าใจบุคคล

8. สอนให้นักเรียนได้มีการตัดสินใจด้วยวิธีการประชาธิปไตย และยอมรับข้อผิดพลาดของตน

9. แบ่งความรับผิดชอบให้นักเรียนรักษาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน โดยจัดทั้งรายบุคคล และร่วมกันเป็นกลุ่มตามความสามารถ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 158-162) ได้กล่าวถึงครูที่สังคมไทยต้องการ เพื่อให้ได้มาซึ่งสังคมที่พึงประสงค์ คุณมีความสุข มีศีลธรรม มีการศึกษา มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม มีระเบียบวินัย ครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง และประเทคโนโลยี ที่มั่นคง ครูไทยในอดีมคิดปะรุงคืนด้วยคุณสมบัติ 10 ประการ ดังนี้

1. ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่เด็กทั้งในด้านการกระทำและคำพูด

2. ครูจะต้องมีลักษณะชีวิตที่ดี ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ อดทนอดกลั้น เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ เสียสละ มีระเบียบวินัยในชีวิต

3. ครูจะต้องสอนให้คนคิดเป็น ทำเป็น คุณมีใช่สอนเพียงให้เด็กท่องจำ แต่ต้องสอนให้เด็กรู้จักคิด สามารถทำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงของตนได้

4. ครูต้องมีใจใฝ่รู้ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. ครูจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ไม่ปิดกันตัวเอง ต้องเปิดรับข้อมูลใหม่ ๆ ความคิดทัศนคติ ค่านิยม โลกทัศน์ที่ต้องเปิดกว้างด้วย

6. ครูจะต้องมีอุดมการณ์และมีใจรักในการสอนอย่างแท้จริง

7. ครูจะต้องรักในอุดมการณ์ประชาธิปไตย ครูจะต้องวางแผนการสอนประชาธิปไตย โดยการไม่ร่วงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจ ไม่ใช้อำนาจ ความรู้สึกออกคำสั่ง แต่ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เพื่อฝึกวิธีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนให้แข็งแกร่ง

8. ครูจะต้องมีบทบาทเป็นผู้ชี้นำมากกว่าเป็นผู้ผลักดัน ครูต้องมีความรู้แต่ก่อนสามารถใจและในเมื่อนำนักเรียนให้เชื่อฟัง และทำในสิ่งที่ถูก และดึงมาได้ โดยไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าถูกบังคับอย่างไม่มีเหตุผล

9. ครูจะต้องยึดมั่นในคุณภาพการณ์ของความเป็นครู

10. ครูจะต้องตระหนักในหัวใจ ถึงความเป็นพ่อแม่ที่สองของเด็ก

ในสังคมที่ต้องการผู้นำในการพัฒนาประเทศ ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นแบบอย่างให้กับสังคม

การสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว

ประเนต นันทิพากุล (2537 : 113-119) กล่าวถึงการสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัวไว้ว่า สถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มีส่วนในการพัฒนามนุษย์ เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และปลูกฝังจิตใจให้แก่สมาชิกในครอบครัว ฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นกันที่บ้าน โดยมีวิธีการสำคัญดังนี้

1. การให้การศึกษา การศึกษาเป็นการพัฒนาคนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง พ่อแม่ก็ได้ร่วมเป็นครูคุณแกร่งของลูก ถ้าพ่อแม่ไม่ได้ถ่ายทอดในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่จะเอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตย ลูกก็จะถูกปลูกฝังคุณธรรมการณ์ประชาธิปไตยตั้งแต่แรก

2. ให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายวับรองและคุ้มครองให้ เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น สำหรับหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ นอกจากหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัวแล้ว จะต้องมีหน้าที่ต่อสังคมและประเทศไทยด้วย เช่น หน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย หน้าที่ต้องเสียภาษีอากร หน้าที่ต้องรับราชการทหาร เป็นต้น ฉะนั้น สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน ถ้าเราไม่สิทธิในเคหสถาน คนอื่นย่อมมีหน้าที่ต้องเอาจริง สิทธิของเรานาที่จะไม่มาบุกรุกเข้าในเคหสถานของเรา หรือพ่อแม่เลี้ยงลูกมาตั้งแต่ยังเล็กเติบโตขึ้นมา ลูกมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดา เป็นต้น

3. ให้รู้จักสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เมื่อคนอื่นมีสิทธิ เรายังต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น เราไม่เสรีภาพที่จะทำอะไรได้ตามความพอดใจ โดยปราศจากการแทรกแซงบังคับบัญชาจากคนอื่น คนอื่นต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของเรา ในขณะเดียวกันเราจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย

4. ให้มีความอดทน อดกลั้น ต้องทำจิตใจให้เข้มแข็งอยู่เสมอ อย่าigor เมื่อมีอารมณ์ที่ไม่พึงประณามากรอบ ถ้าลูกทำผิดหรือทำในสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ควรต้องแสดงความigor หรือลงโทษด้วยอำนาจความigor และต้องสอนลูกให้มีความอดทนอดกลั้นเช่นกัน

5. ให้มีระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข เรียบร้อย ปราศจากการขัดแย้งเบี่ยงหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ ต่อกัน ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ แม้กระทั่งพระภิกษุ ต้องมีระเบียบวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติ ให้อยู่ในทำงานของคลองธรรม ครอบครัวก็เช่นกัน ย่อมต้องมีระเบียบวินัยเพื่อให้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เข้มงวดในระเบียบวินัยจนเกินไป หรือปล่อยสบายจนเกินไป ควรจะดูถูกทาง

6. รู้จักร鄂พกภูหมาย กภูหมายเป็นระเบียบข้อบังคับที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับเพื่อจัดระเบียบสังคม เพื่อเป็นการควบคุมความประพฤติของประชาชนให้อยู่ในระเบียบ หากผู้ใดฝ่าฝืน จะต้องได้รับโทษหรือผลร้ายอย่างอื่น โดยเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการบังคับ ดังนั้น พ่อแม่ จึงต้องสอนลูกให้รู้จักร鄂พกภูหมาย เพื่อประโยชน์สุขในครอบครัวและสังคม

7. ให้รู้จักรปรับตัว การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคม หรือการอยู่ร่วมกับคนอื่นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการอยู่ร่วมกัน จงอย่าคิดให้คนอื่นปรับตัวให้ตรงตามความต้องการของเรา แต่เราจะต้องปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ อย่าคิดว่าตัวเราติดคนเดียว คนอื่นเลวหมด ถ้าสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ การดำเนินกิจการโดยยอมประสบความสำเร็จด้วยดี

8. ให้มีเหตุผล ประชานิปป์ตี้ถือว่าการมีเหตุผลจะก่อให้เกิดความเรียบร้อย ความเจริญก้าวหน้า ความมีเสถียรภาพมั่นคง ดังนั้นการอยู่ร่วมกัน การอภิปราย การแสดงความคิดเห็นหรือ การแก้ปัญหาต่าง ๆ จะต้องกระทำกันด้วยเหตุผล ในครอบครัวก็เช่นกันการใช้เหตุผลการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจกัน

9. ให้มีความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่การงานจะต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจ ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่ปล่อยละเลยงานทำให้เสียการเสียงาน ไม่ผลัดวัน ประกันพรุ่ง ชักช้าให้เสียเวลา แม้ว่าสิ่งที่ต้องทำนั้นยังไม่ถึงเวลาที่กำหนดเสร็จก็ตาม หากสมาชิก ในครอบครัวปฏิบัติได้ ย่อมได้เชื่อว่ามีความรับผิดชอบ เช่น การเลี้ยงลูกให้ได้ถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่

10. ให้รู้จักร鄂พนາตนเอง การพัฒนาตนเองคือ การปรับปรุงตัวให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านความคิด สริปัญญา การศึกษา ตลอดจนการกระทำการ เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้ปลูกฝังความรู้สึกที่จะต้องพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ

11. ให้ยอมรับเสียงข้างมาก ถือได้ว่าเป็นหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหา การหาข้อยุติ และการตัดสินใจโดยอาศัยเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินแต่อย่างไรก็ได้เสียงข้างมากย่อมได้อำนาจปกครอง แต่ขณะเดียวกันย่อมต้องยอมรับเสียงข้างน้อยด้วย เช่น ในครอบครัวที่มีอยู่ร่วมกัน 4-5 คน ต้องการรับประทานแกงเผ็ด อีก 1 คน ต้องการรับประทานแกงจืด เพราะรับประทานเผ็ดไม่ได้ พ่อแม่ต้องทำแกงเผ็ด ในขณะเดียวกันต้องทำแกงจืดให้ด้วย ซึ่งจะทำให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความพอกใจในการอยู่ร่วมกัน

12. ให้รู้จักการประนีประนอม การประนีประนอมถือว่าเป็นการผ่อนผันสั้นผ่อนยาว การอยู่ร่วมกันจะตรงเป็นไปบวกหากทุกฝ่ายยอมจะทำให้สมาชิกที่อยู่ร่วมกันมีความเครียดต่อกัน ฉะนั้น การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหากทำได้ไม่สมบูรณ์ หรือไม่ดีเลิศอย่างที่เราคิด เรายังคงทำใจให้ได้ ไม่ควรว่ากล่าวตักเตือนจนเสียกำลังใจ การตัดสินปัญหางานประการจะต้องเข้าใจเขามาใส่ใจเรา ไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันมากนัก การประนีประนอมจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

13. รับฟังความคิดเห็นและช่วยแก้ปัญหา เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีเรื่องที่จะปรึกษา หรือเมื่อมีปัญหา ให้รับฟังความคิดเห็นและช่วยแก้ปัญหา จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ไม่ถูกบุคคลอื่นซักชวนไปในทางที่ผิด ๆ

14. เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย ในกรณีที่สมาชิกในครอบครัวมีข้อสงสัยควรจะมีการซักถามกันได้ อันเป็นวิธีการหนึ่งของประชาธิปไตย เพื่อที่จะขัดความระแวงสงสัยกัน เช่น ภารยาสังสัยสามีจะไปหาภรรยาน้อย ภารยาถึกถามสามีต่อง ๆ ได้ หรือลูกสังสัยพ่อแม่ไม่ให้ดีดต่อคนรัก หรือไม่ให้แต่งงานกับคนที่ตนรัก ซึ่งข้อสงสัยดังกล่าว ถ้าเปิดโอกาสให้มีการซักถามข้อสงสัย และมีการชี้แจงข้อสงสัย ก็จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความพอกใจ หรือสามารถปรับปรุงแก้ไขตามควรแก่กรณีได้ ฉะนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องจริงใจและเปิดเผยต่อกัน

15. ตั้งหลักเกณฑ์และวางแผนร่วมกัน เป็นวิธีการปกครองที่ให้สมาชิกสามารถออกกฎหมาย เปื่อให้สมาชิกได้ยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน การจะทำอะไรก็เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้ และช่วยกันวางแผน ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมกิจกรรมของครอบครัว

16. มีความรักความเมตตา พ่อแม่ต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก สนใจเขาใจใส่ในกิจการของลูก เมื่อลูกทำในสิ่งที่ถูกที่ควร หรือทำในสิ่งที่เป็นความดีมีประโยชน์ต่อครอบครัว พ่อแม่ควรยกย่องชุมเชยหรือให้รางวัล ครอบครัวที่เปลี่ยมไปด้วยรัก ความเมตตา จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีจิตใจที่แจ่มใสเบิกบาน

17. ให้ความยุติธรรมโดยกวนหน้า ลดความนิยมที่ว่าผู้ใหญ่ต้องเสมอไป ซึ่งบางครั้งผู้ใหญ่อาจไม่เข้าใจในเรื่องของเด็กดีพอก อาจทำให้เด็กคับข้องใจ กลุ่มใจขึ้นมากเลยหันหน้าเข้าหา

ยาเสพติด เด็กอาจมีความคิดใหม่ ๆ แปลง ๆ และถูกต้อง พ่อแม่จะต้องให้ความยุติธรรมแก่ลูก โดยถ้วนหน้ากัน และไม่ควรเข้มงวดต่อคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

18. ฝึกให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ประชาชนชิปไตรยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสเป็นผู้ตามที่ดี ในขณะเดียวกันถ้าเราเป็นผู้ตามที่ดีได้ เรา ก็อาจเป็นผู้นำที่ดีได้ ฉะนั้น ภายในครอบครัวต้องฝึกความเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดีในขณะเดียวกัน

19. เชื่อในความสามารถของลูก พ่อแม่บางคนมักจะมีความคิดว่าลูกยังเล็ก ยังมีความสามารถน้อย จึงไม่ยอมปล่อยให้เด็กได้ทำอะไรอย่างเป็นอิสระ กลัวลูกไม่มีความสามารถ หรือลูกทำไม่ได้และไม่ให้ทำ ซึ่งเป็นการทำให้ขาดการพัฒนาความสามารถของลูก ฉะนั้น ควรให้ลูกได้ทดลองทำก่อน ลูกอาจจะทำได้เกินกว่าที่พ่อแม่คิดก็ได้

20. มีความสามัคคี ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งของประชาชนชิปไตรย เพราะการอยู่ร่วมกันจะต้องร่วมมือชึ้นกันและกัน ต้องกินด้วยกัน ทำงานด้วยกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็จะเป็นผลดี ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จมักจะมีความสามัคคีในครอบครัวสูง ครอบครัวที่มีความแตกแยกมักจะมีความลำเร็วค่อนข้างต่ำ ผลทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น มีแต่ปัญหาและก่อให้เกิดผลเสียหายตามมา ดังนั้น ความเห็นของสมาชิกภายในครอบครัวอาจแตกต่างกันได้ แต่ความสามัคคีต้องมีอยู่

21. มีศีลธรรม ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนทำดี ซึ่งตรงกับหลักประชาชนชิปไตรยที่ต้องการพัฒนาพลเมืองให้เป็นคนดีมีประยุษ์ต่อสังคม ดังจะเห็นได้จากคำสอนของศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์ พระเยซู สอนว่า “ผู้ที่กระหายแสวงหาความดี ก็จะได้รับความดี” ศาสนาอิสลาม พระมูห์หมัด สอนว่า “การถือศีลอดเป็นการทดลอง และฝึกหัดร่างกาย เมื่อยามหิวให้หวน ระลึกถึงสภาพของผู้ยากจน เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผ่องใส่มีคุณธรรม” ศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้า สอนว่า “ให้ละเว้นจากการกระทำชั่วให้ประกอบแต่ความดี ทั้งกาย วาจา และใจ รวมทั้งทำใจให้บริสุทธิ์ ผ่องใส”

22. พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี สิงสำคัญที่สุดในครอบครัวคือ พ่อแม่ ถ้าเป็นคนดี มีคุณธรรม มีความเข้าอกเข้าใจในระบบประชาชนชิปไตรย และนำเข้ามาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันในครอบครัว ก็จะเป็นการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติ ความดีความงามแห่งประชาชนชิปไตรยให้แก่ลูก ๆ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาจะได้มีความรู้สึกที่ดีและสามารถพัฒนาตนเองให้เข้ากับการปกครองตามระบบประชาชนชิปไตรยได้

วิธีการสร้างเสริมประชาชนชิปไตรยในครอบครัวดังกล่าว นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างประชาชนชิปไตรยในครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติ

ตั้งแต่ยังเด็ก โดยเฉพาะช่วงก่อนวัยเรียน เด็กจะมีความผูกพันอยู่กับครอบครัว เป็นระยะที่เด็กวัย การถ่ายทอดรูปแบบ นิสัยใจคอ ความคิดความงาม จากคนในครอบครัวเป็นอย่างมาก ถ้าเด็กได้แบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ บุญฯ ตายาย หรือพี่ ๆ เด็กจะทำตามและจะมีอิทธิพลต่อเด็กเมื่อเติบใหญ่ขึ้นมา ดังนั้น การที่จะปลูกฝังให้เด็กมีประชาธิปไตย ก็ควรมีการปลูกฝังให้ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี และมีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยด้วย

ระบบประชาธิปไตย

ระบบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการการกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้นต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้ 1) รู้จักเลือกคนดีมีความรู้ มีความสามารถ และมีความรับผิดชอบ เข้าทำงานแทนหมู่คณะ 2) รู้ขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน และการประเมินผลงาน 3) สามารถปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ทุกคนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.บ.บ. : 28)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

กระบวนการกลุ่มเพื่อเสริมสร้างพุฒิกรรมประชาธิปไตย

กระบวนการกลุ่มเพื่อเสริมสร้างพุฒิกรรมประชาธิปไตย เป็นกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่จะใจดึงขึ้นเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และเป็นกลุ่มที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันปฏิบัติภาระต่าง ๆ ในโรงเรียน แต่ละกลุ่มมีลักษณะดังนี้

1. กลุ่มเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกลุ่มของนักเรียนที่ครุจัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยครุจะแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 5-8 คน รวมกลุ่มกันปฏิบัติกิจกรรมตามเนื้อหาในแผนการสอนแต่ละเรื่อง เมื่อเรียนจบเรื่องหนึ่ง บทเรียนหนึ่ง หรือหน่วยการเรียนหนึ่ง กลุ่มก็解散ตัวไป เมื่อจะเรียนเรื่องใหม่ บทเรียนใหม่ หรือหน่วยการเรียนใหม่ ก็ให้นักเรียนรวมกลุ่มกันใหม่อีก มีกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว เมื่อเรียนจบแล้วพืชผักสวนครัวที่ปลูกไว้ กลุ่มเดิมต้องซ่วยกันดูแลบำรุงรักษาจนสามารถเก็บผลผลิตได้ ควรคงสภาพกลุ่มเดิมไว้ให้ปฏิบัติกิจกรรมจนสิ้นสุด กิจกรรมนี้เรียกว่า กิจกรรมต่อเนื่อง กลุ่มเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอน จึงควรมีองค์ประกอบดังนี้

- 1.1 สมาชิกมีจำนวนประมาณ 5-8 คน
- 1.2 มีกิจกรรมที่จะปฏิบัติ และเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 1.3 การปฏิบัติงานในกลุ่ม สมาชิกจะควบคุมกันเอง ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ
- 1.4 スタイルกลุ่ม เมื่อเรียนจบแผน จบเรื่อง จบบท หรือจบหน่วยการเรียน ใช้เวลา
รวมกลุ่มกันประมาณ 1-2 สัปดาห์

2. กลุ่มเพื่อกิจกรรมของโรงเรียน เป็นกลุ่มที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกัน เพื่อจัดกิจกรรมในโรงเรียน สมาชิกในกลุ่มมีจำนวนไม่จำกัด ระยะเวลาในการรวมกลุ่มจะขึ้นอยู่กับความต้องการของกิจกรรมนั้น ๆ เช่น คณะกรรมการนักเรียน เวลาการ
รวมกลุ่มประมาณ 1 ปี คณะกรรมการสหกรณ์โรงเรียน การรวมกลุ่มอาจจะนานหลายปี ขึ้นอยู่กับความต้องการของกิจกรรม แต่ก็ต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชน กลุ่มเพื่อกิจกรรมของโรงเรียนความรื่องค์ประกอบดังนี้

- 2.1 สมาชิกไม่จำกัดจำนวน รวมกลุ่มกันตามความสมัครใจ
- 2.2 มีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน
- 2.3 มีกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ และควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก
- 2.4 ระยะเวลาความกลุ่มไม่จำกัด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
- การนำเอกสารทำงานเป็นกลุ่มมาใช้เป็นกระบวนการเรียนการสอน นอกจากจะช่วยสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนแล้ว ยังมีประโยชน์อื่น ๆ ดังนี้

1. กลุ่มช่วยฝึกความกล้าและทดสอบความสามารถของนักเรียน นักเรียนบางคนอาจ “ไม่กล้าที่จะทำหรือเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ คนเดียว” จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มช่วยจึงจะเกิดความกล้าขึ้น
2. กลุ่มช่วยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติและความคิดเห็น ทั้งยังช่วยปรับปรุงความประพฤติและนิสัยใจคอของสมาชิกให้ดีขึ้นด้วย
3. กลุ่มช่วยสร้างเสริมพลังทางร่างกายและจิตใจ การร่วมมือร่วมแรงและร่วมใจกันในการทำกิจกรรมเพื่อกลุ่มจะเป็นเครื่องช่วยเสริมพลังร่างกายและทางใจให้แก่สมาชิก
4. กลุ่มช่วยคุ้มกันให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย เป็นเครื่องบำรุงขวัญและให้ความอบอุ่นแก่สมาชิก เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นทันทีที่ทำให้สมาชิกเกิดความมั่นใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ต้องการทำทุกอย่างให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มของตน
5. กลุ่มจะช่วยสร้างความมั่นคง ผูกพัน และยึดมั่นในกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

ในการทำงานเป็นกลุ่ม ครูในฐานะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาประชาธิปไตย ควรปฏิบัติตามนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน
2. ปฏิบัติตามร่วมกับนักเรียนในงานที่ครูพิจารณาเห็นว่าควรทำ
3. กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตาม
4. ให้ที่ประชุมตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยครูไม่ตัดสินใจเสียเอง เก็บแต่นักเรียนจะตัดสินใจผิดพลาด เพราะความรู้เท่าไม่ถึงกันคน ครูจัดકัดคัดค้านและให้นักเรียนคิดตัดสินใจใหม่
5. นำมติที่ประชุมของนักเรียนไปปฏิบัติจริง
6. พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยความจริงใจ
7. ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนในกลุ่ม
8. ช่วยแนะนำให้การอภิปรายอยู่ในประเด็น
9. ใช้เทคนิคต่าง ๆ ของกระบวนการกรุ่มเพื่อฝึกให้นักเรียนปากของกันเอง

การฝึกนักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ครูเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะแนะนำช่วยเหลือ นักเรียนในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้กระบวนการกรุ่ม เพื่อให้ครูได้ดำเนินการจัดกลุ่ม ฝึกฝน สร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย และใช้กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ จึงกำหนดแนวทางในการจัดกลุ่มและกระบวนการทำงานกลุ่มไว้ดังนี้

1. การจัดกลุ่ม การจัดนักเรียนเป็นกลุ่ม ครูควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในเรื่องต่อไปนี้
  - 1.1 การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม ทำได้หลายวิธี เช่น ให้เลือกเข้ากลุ่มโดยเสรี ครูจัดแบ่งให้เอง หรือจัดให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ แต่มีข้อควรคำนึงว่า ต้องจัดให้สอดคล้องและตรงกับปัญหาในชีวิตจริงที่ว่า คนเราไม่อาจเลือกอยู่หรือทำงานร่วมกับใครได้เสมอไป จำเป็นต้องอยู่กับคนที่แตกต่างกันทั้งด้านความประพฤติ สมบัติปัญญา และฐานะ ห้องเรียนก็เป็นสถานที่เตรียมนักเรียนให้เผชิญปัญหาในชีวิตจริง จึงควรจัดกลุ่มให้สอดคล้องและใกล้เคียงกับปัญหาที่มีในสังคม ฝึกให้ทำงานร่วมกับคนที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ยังเด็ก อนึ่งควรคละนักเรียนทั้งสองเพศ ให้มีจำนวนไม่เลี่ยงกัน

- 1.2 จำนวนนักเรียนในกลุ่ม แต่ละกลุ่มควรมีจำนวนประมาณ 2-8 คน ถ้าในห้องเรียน มีนักเรียนมากควรจัดกลุ่มละ 7-8 คน แต่ถ้านักเรียนมีน้อย ควรพิจารณาแบ่งตามความเหมาะสม ถ้าจัดกลุ่มใหญ่เกินไปจะทำให้การทำงาน ควบคุม หรืออภิปรายไม่ทั่วถึง หากน้อยเกินไปจะทำให้การแสดงความคิดเห็นอยู่ในແง່ນຸ່ມທີ່ຈຳກັດ

1.3 จำนวนกลุ่มในแต่ละห้อง จัดตามสมควรกับจำนวนนักเรียนและตามความเหมาะสมสมกับเวลาและลักษณะเนื้อหาของกิจกรรม อาจเป็น 4-5 กลุ่ม มากน้อยกว่านี้ก็ได้ ถ้าจำนวนกลุ่มน้อยกว่ากิจกรรมที่จะให้นักเรียนทำ อาจให้นักเรียน 1 กลุ่ม ศึกษา 2 เรื่อง ถ้าจำนวนกลุ่มมากกว่ากิจกรรม กลุ่มที่เกินอาจจัดให้ศึกษาเรื่องซ้ำกับกลุ่มอื่นหรือให้เลือกศึกษาตามความพอใจได้

2. กระบวนการทำงานกลุ่ม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการฝึกนักเรียนให้มีพัฒนาระบบที่ดีโดย มีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

2.1 ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม ประกอบด้วย

2.1.1 ประธาน เป็นหัวหน้าหรือผู้นำกลุ่ม คุ้มครองนักเรียน ให้สามารถตัดสินใจ ตามมติของกลุ่ม เป็นผู้แจ้งงาน นำอภิปราย นำเสนอ ติดต่อประสานงานกับครูและกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนคอยแนะนำตัวกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกด้วย ประธานได้มาจากการเลือกตั้งของกลุ่ม ในกลุ่มอาจให้มีรองประธานด้วยก็ได้

2.1.2 เลขานุการ มีหน้าที่จดบันทึกข้อคิดเห็น ข้อมูล หรือข้อสรุป เป็นผู้ช่วยประธาน เป็นผู้ริเริ่มงานของกลุ่ม และทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกของกลุ่มด้วย โดยปกติประธานจะเป็นผู้เลือกเลขานุการ

2.1.3 สมาชิก มีหน้าที่ทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน ปฏิบัติตามมติและข้อตกลงของกลุ่ม ตลอดจนคอยตักเตือนซึ่งกันและกัน ให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กลุ่มบัญญัติไว้ หรือปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ทุกคนในกลุ่มเป็นสมาชิกรวมทั้งประธานรองประธาน และเลขานุการด้วย

2.2 ที่นั่งในกลุ่ม ควรจัดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนั่งหันหน้าเข้าหากันโดยจะจัดในรูปไดก์ได้ ประธานกับเลขานุการนั่งไว้กลาง ให้แต่ละกลุ่มนั่งห่างกันพอสมควร โดยทั่วไปเมื่อนักเรียนทำงานกลุ่มจะไม่มีปัญหา แต่เมื่อครูหรือนักเรียนคนใดคนหนึ่งแสดงบทบาทหน้าชั้น นักเรียนที่หันหลังจะต้องเอียงตัวกลับมา ทำให้นักเรียนเมื่อย เสียบุคลิก และทำให้เรียนบทเรียนนั้นไม่ดี วิธีแก้ไขคือ ครูต้องให้นักเรียนนั่งหันหน้าไปทางหน้าชั้นขณะที่พึงครูหรือเพื่อนพูดหน้าชั้น หรือครูอาจให้จัดโต๊ะเก้าอี้หันหน้าไปทางหน้าชั้น เมื่อมีการทำงานกลุ่มจึงจัดโต๊ะเรียนให้เป็นกลุ่มดังเดิมอย่างไรก็ตามนักเรียนคนใดอยู่กลุ่มใดยังคงต้องผูกพันหรือขึ้นอยู่กับกลุ่มนั้น ๆ ตลอดเวลา จะทำตนเป็นคนไม่มีกลุ่มไม่ได้ กลุ่มยังคงต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่มทำไป ถึงแม้จะแยกจากกลุ่มไปช่วยราชการตาม วิธีนี้จะทำให้นักเรียนได้ฝึกหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นนิสัย

2.3 การกำหนดงานให้กลุ่มทำ โดยปกติการทำงานกลุ่มทุกชนิดต้องถือหลักว่า งานทุกชิ้นทุกคนต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ไม่ใช่คนในกลุ่มต่างคนต่างทำแล้วนำมาร่วมกันเป็นผลงานของกลุ่ม งานที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนครูต้องมอบให้ตามขั้นตอนดังนี้

2.3.1 มอบงานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยบัตรงาน

2.3.2 การวางแผนงาน

2.3.3 การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

2.3.4 การสรุปผลงาน

2.3.5 การรายงาน

2.3.6 การซักถาม

2.3.7 การอภิปรายและนำเสนอ

2.3.8 การจัดบันทึก

2.4 การประเมินผลการทำงานกลุ่ม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และครูประเมินผลการทำงานกลุ่มของนักเรียน

2.4.1 กลุ่มประเมินผลการทำงานของกลุ่ม กลุ่มจะประเมินผลการทำงานของ

กลุ่ม 2 หัวข้อ คือ การประเมินเนื้อหาหรือผลงาน และการประเมินการปฏิบัติตนของสมาชิกในกลุ่ม

2.4.2 ครูประเมินผลการทำงานกลุ่มของนักเรียน กิจกรรมที่ครูจะต้องปฏิบัติ

เกี่ยวกับการประเมินผลการทำงานกลุ่มของนักเรียนแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

2.4.2.1 เกี่ยวกับเนื้อหาหรือผลงาน ครูต้องวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหา

2.4.2.2 เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยวัดและประเมินด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สังเกต ใช้แบบสอบถาม สร้างสถานการณ์ทดสอบ ตรวจจากสมุดบันทึกของกลุ่ม เป็นต้น

2.4.2.3 เกี่ยวกับบันทึกผลการประเมิน ครูต้องบันทึกผลการประเมินลงในสมุดประจำชั้นหรือสมุดบันทึกให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

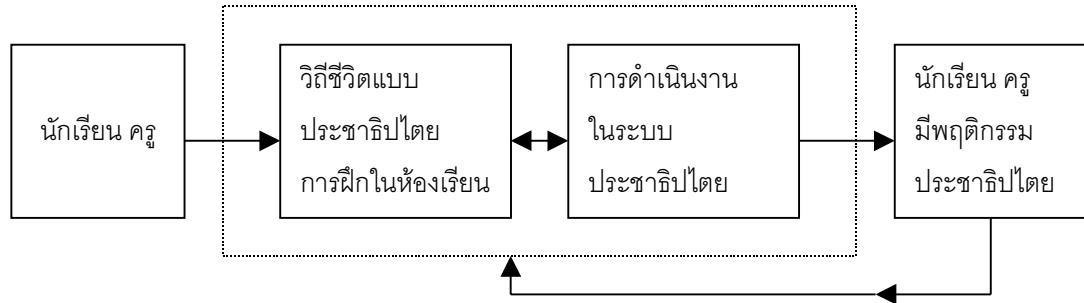
2.4.2.4 ติดตามผล ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่สุด เพราะจะเป็นข้อที่ทำให้นักเรียนปรับปรุงพัฒนาร่วมของตนเองได้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างระบบประชาธิปไตย

โรงเรียนจำนวนนักเรียนรับผิดชอบงานต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่แล้ว เช่น การทำความสะอาดห้องเรียน บวิเวณโรงเรียน การดูแลห้องสมุด การบริการน้ำดื่มน้ำใช้ การรักษาความสะอาดห้องส้วม บางโรงเรียนจัดเป็นวง บางโรงเรียนจัดในรูปคณะกรรมการ มีกรรมการคอยดูแลการปฏิบัติงานอีกทีหนึ่ง ครูอาจารย์เป็นผู้ดูแลควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมด การเริ่มจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วไปเป็นรูปแบบของการทำงานแบบประชาธิปไตยจากสิ่งที่มีอยู่แล้วนี้ จะทำได้ง่ายขึ้น นักเรียนส่วนมากรู้หน้าที่ รู้งานที่จะต้องทำอยู่แล้ว เพียงแต่ยังขาดการดำเนินงานในรูปแบบของประชาธิปไตยเท่านั้น

การที่จะให้องค์กรใด ๆ ดำเนินงานในรูปแบบของประชาธิปไตยนั้น มีสิ่งที่จะต้องระวังอยู่เรื่องหนึ่งคือ ผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้นต้องดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย หรือมีคุณลักษณะอันเป็นลักษณะประชาธิปไตยทั้ง 3 ประการมาแล้ว ดังนั้น การที่โรงเรียนจะเริ่มจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน มองหมายให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติโดยมุ่งหวังจะฝึกฝนวิธีการดำเนินงานแบบประชาธิปไตยนั้น โรงเรียนควรสร้างเสริมนักเรียนให้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยเดียวกัน จึงค่อยเริ่มพัฒนาพฤติกรรมด้านระบบประชาธิปไตย ดังแผนภูมิ

มหาวิทยาลัยสถาบัน สอนอิชิกาวะ

แผนภูมิที่ 5 แสดงขั้นตอนของการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

การดำเนินงานการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างระบบประชาธิปไตย ควรจะเริ่มดำเนินการหลังจากได้ฝึกฝนให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยทั้ง 3 ประการแล้ว หรือมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยแล้วสภาวะหนึ่ง จึงควรเริ่มต้นฝึกฝนให้นักเรียนรู้และเข้าใจระบบประชาธิปไตยจะทำให้การฝึกฝนดำเนินไปได้โดยง่าย

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ใหญ่ 2 ประการ ประการแรกคือ ผลตามเป้าหมายของกิจกรรมนั้น ๆ ประการที่สองคือ การฝึกให้นักเรียนเข้าใจระบบประชาธิปไตย

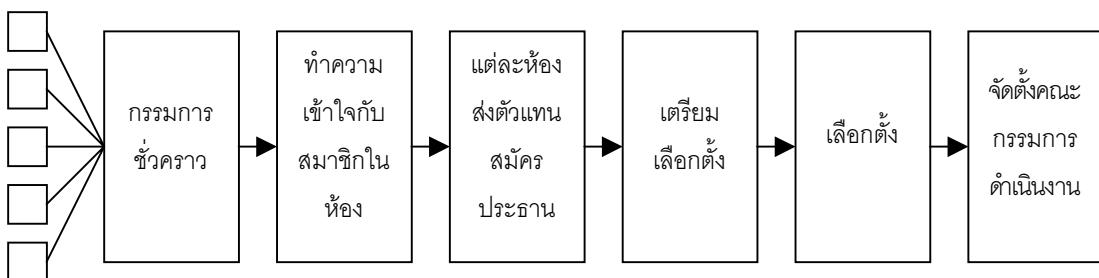
หรืออีกนัยหนึ่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น มุ่งให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวตามกิจกรรมนั้นจริง แต่ในขณะเดียวกันก็ฝึกฝนนักเรียนให้เข้าใจระบบประชาธิปไตยด้วย การฝึกฝนนักเรียนให้เข้าใจระบบราชการทำงานแบบประชาธิปไตย มีขั้นตอนการจัดตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ หลายรูปแบบ โรงเรียนอาจจะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เห็นว่าง่ายและเป็นรูปแบบที่สร้างเสริมนักเรียนให้เข้าใจระบบประชาธิปไตยได้ ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 เมื่อโรงเรียนต้องการจะจัดกิจกรรมขึ้น โรงเรียนอาจเริ่มต้นโดยการเชิญผู้แทนห้องเรียนทุกห้องมาพบกัน กำหนดให้บุคคลคนนี้เป็นกรรมการชั่วคราว และแต่งตั้งให้ผู้จากโซนเป็นประธานชั่วคราวในการประชุมและการดำเนินต่อ ๆ ไปด้วย ครูเสนอวัตถุประสงค์และหลักการของกิจกรรมให้ผู้แทนของห้องทราบ เมื่อออกประชุมเข้าใจแล้ว จึงมอบให้ตัวแทนห้องไปชี้แจงให้เพื่อนในห้องฟัง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ครูประจำชั้นควรเข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อช่วยชี้แจงเพิ่มเติมให้นักเรียนในห้องเข้าใจ

การจัดตั้งคณะกรรมการกิจกรรมของโรงเรียน จะเลือกตั้งประธานคณะกรรมการเพียงคนเดียว และให้ประธานคณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการอีกจำนวนหนึ่งเพื่อบริหารกิจการเมื่อนักเรียนทุกห้องเข้าใจวัตถุประสงค์และหลักการแล้ว คณะกรรมการชั่วคราวจึงจัดให้มีการประชุมเพื่อวางแผนจัดให้มีการเลือกตั้งประธานกรรมการ โดยกำหนดคุณสมบัติของประธานคณะกรรมการให้ชัดเจน

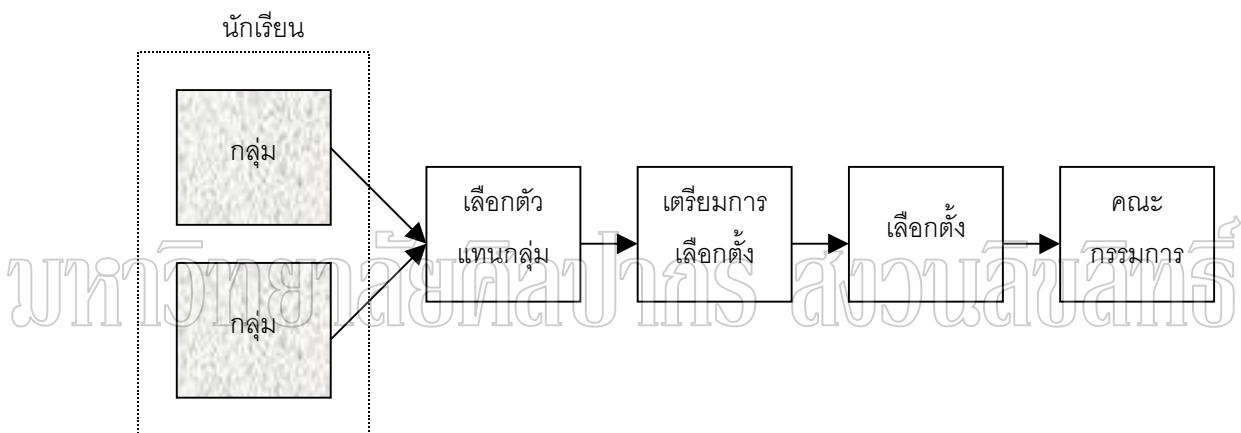
เมื่อได้ผู้แทนที่จะสมควรเป็นประธานคณะกรรมการ จึงจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อแกล้งโนยาบยายและควรใช้ระยะเวลานานพอสมควร การประชาสัมพันธ์เพื่อแกล้งโนยาบยำทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และเมื่อถึงกำหนดเลือกตั้ง ควรดำเนินการให้เหมาะสมและหาทางให้นักเรียนออกเสียงเลือกตั้งให้มากที่สุด หลังจากเลือกตั้งแล้ว ผู้ได้รับการเลือกจะแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานต่อไป

ห้องเรียน

แผนภูมิที่ 6 แสดงขั้นตอนในการเลือกตั้งคณะกรรมการกิจกรรมของโรงเรียน รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2 เป็นการจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการห้องคุณ โดยจัดนักเรียนเป็นกลุ่มและให้นักเรียนเลือกแต่ละกลุ่มเข้ามาเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน การจัดในรูปแบบนี้ ครูแนะนำนักเรียนให้จัดกลุ่ม แล้วตั้งชื่อกลุ่ม เมื่อมีการเลือกตั้งคณะกรรมการกิจกรรมใด ก็สมัครในนามกลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบริหารกิจกรรมนั้น ๆ ให้ครบถ้วนตามต้องการ เสร็จแล้วจึงประชาสัมพันธ์นโยบายเพื่อรับเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลในกลุ่มเดียวกันต้องช่วยกันอย่างเต็มที่ ไม่ควรจะอยู่เฉย ในตอนออกเสียงเลือกตั้งนั้น นักเรียนทุกคนต้องไปออกเสียงเลือกตั้ง และนักเรียนในกลุ่มเดียวกันต้องเลือกตั้งคนที่ตนเองเชื่อว่าเป็นตัวแทน ข้อนี้เป็นจรรยาบรรณที่ควรจะฝึกนักเรียนด้วย เมื่อเลือกตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะได้คณะกรรมการห้องคุณเป็นผู้บริหารกิจกรรมต่อไป

แผนภูมิที่ 7 แสดงขั้นตอนในการเลือกตั้งคณะกรรมการกิจกรรมของโรงเรียนรูปแบบที่ 2

บทบาทครู การดำเนินการเลือกตั้งประธานกรรมการและการจัดตั้งคณะกรรมการกิจกรรมต่าง ๆ ครูจะต้องช่วยเหลือให้คำแนะนำนักเรียนทุกขั้นตอนห้องนักเรียนที่สมัครรับเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์เพื่อแผลงนโยบาย และนักเรียนที่จะเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของเข้า การที่ครูจะเข้าไปช่วยเหลือให้คำแนะนำนักเรียนนั้น ครูจะต้องกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจน เสียก่อน และปฏิบัติตามบทบาทที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด บทบาทของครูควรจะเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ เสนอแนะให้นักเรียนมีความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนและคอยดูแลให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้อง หากไม่ถูกต้องหรือไม่เข้าใจครูช่วยแนะนำเพื่อแก้ไข แต่ครูจะไม่มีส่วนในการเลือกตั้งโดยเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียของผู้เข้ารับเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

บทบาทของนักเรียน นักเรียนทุกคนต้องเข้าใจว่าเข้ากำลังทำอะไร เพื่ออะไร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรจะตอบคำถามนี้ได้อย่างชัดเจน อีกเรื่องหนึ่งที่นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติในการออกเสียงเลือกตั้ง คือต้องใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งถึงแม้การเลือกตั้งจะไม่เป็นการบังคับ แต่นักเรียนทุกคนจะต้องใช้สิทธิ การใช้สิทธิดังกล่าวควรใช้ด้วยความสมควรใจและเต็มใจครูต้องอธิบายหรือชี้แนะให้นักเรียนเข้าใจว่าการไม่ออกเสียงเลือกตั้งนั้น เป็นการไม่รับผิดชอบต่อโรงเรียนและต่อสังคม บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของนักเรียน คือ ติดตามการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ถ้าพบว่าไม่ปฏิบัติตามนโยบายที่แสดงไว้ควรทักท้วง

สรุป ระบบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ตลอดจนการนำรูปแบบของประชาธิปไตยมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและฝึกให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและประพฤติปฏิบัติในรูปแบบของประชาธิปไตย

การเสริมสร้างพุทธิกรรมประชาธิปไตยกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สุวนิชธารี

นอกจากร่องเรียนจะสร้างเสริมและฝึกฝนให้นักเรียนรู้และเข้าใจพุทธิกรรมประชาธิปไตย

ทั้งในด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการปกครองของประเทศไทยแล้ว โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน หากทางสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่วิถีการที่ชุมชนปฏิบัติได้ดีแล้วมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเสริมพุทธิกรรมนักเรียนโดยสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง

บทบาทของโรงเรียนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในชุมชน

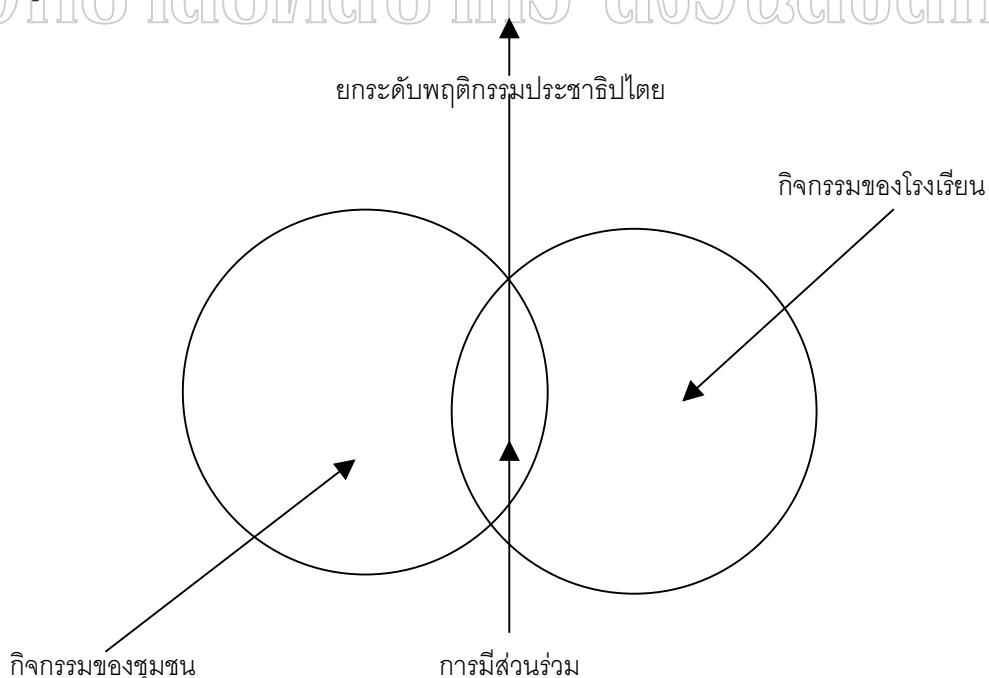
ถ้าโรงเรียนนำเอกរูปแบบการกลุ่มมาใช้เป็นกระบวนการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแล้ว ในระยะเวลาหนึ่งนักเรียนจะมีพุทธิกรรมประชาธิปไตย มีทักษะในกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชน เพราะประชาชนจะมีพุทธิกรรมเป็นประชาธิปไตย มีทักษะในกระบวนการประชาธิปไตยได้นั้น ต้องอาศัย

นักเรียนที่จบจากโรงเรียน และเข้าไปมีบทบาทในชุมชนแล้วเท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องรอไปอีกเป็นเวลานาน หรือจนกว่านักเรียนรุ่นแรก ๆ จะเข้าไปมีบทบาทในชุมชน

ในทางกลับกัน ถ้าโรงเรียนหรือวิธีการที่จะทำให้พฤติกรรมการประชาธิปไตย กระบวนการประชาธิปไตยเข้าสู่ชุมชนเร็วกว่าเดิม ก็จะช่วยพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนได้เร็วขึ้น โดยให้โรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชน นั่นหมายความว่าโรงเรียนต้องจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และจัดกิจกรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน และหาทางสร้างเสริม ความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน และพยายามหาโอกาสให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมีความสัมพันธ์เกี่ยวนেื่องกับกิจกรรมของสังคม

กิจกรรมระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย และกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะในกระบวนการประชาธิปไตย กิจกรรมเหล่านี้มีหลายลักษณะ บางอย่าง เป็นกิจกรรมเลียนแบบสภาพจริงในสังคม เช่น กิจกรรมนักเรียนซึ่งมีรูปแบบการบริหารงานจำลอง มาจากรูปแบบกระบวนการหมู่บ้าน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นสนับสนุน การเรียน หรือให้โรงเรียนหาทางช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนในด้านความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะเกิด ผลดีแก่นักเรียนและชุมชนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทั้ง 2 องค์กร

แผนภูมิที่ 8 แสดงการยกเว้นที่สำคัญ ส่วนอิสระ

แผนภูมิที่ 8 แสดงการยกเว้นที่สำคัญ ส่วนอิสระ

จากแผนภูมิ แสดงว่าถ้ากิจกรรมขององค์กร 2 องค์กร มีความสัมพันธ์กันมาก หรือ มีส่วนร่วมกันมาก การยกระดับพฤติกรรมประชาธิปไตยขององค์กรหนึ่งจะทำให้องค์กรที่มีส่วนร่วมได้พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ความใจที่จะพัฒนาขึ้นอยู่ที่องค์กรแรกเพียงองค์กรเดียว

ถ้าจะให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประชาธิปไตยของชุมชน โรงเรียนจะต้องหาทางให้โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมกันให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ต้องการพัฒนา กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนและมีผลถึงชุมชน มีดังนี้

1. กิจกรรมคณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้านในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เลียนแบบ คณะกรรมการหมู่บ้าน กระบวนการประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ที่มาจากการเลือกตั้ง กรรมการโดยตำแหน่ง และที่ปรึกษาฝ่ายต่าง ๆ รวมการชุดนี้มีหน้าที่คล้ายกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้านในโรงเรียนที่จำลองแบบมาจากกระบวนการหมู่บ้านประกอบด้วย

1.1 ประธานคณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้านในโรงเรียน เป็นตำแหน่งที่ได้มาจาก การเลือกตั้ง

1.2 รองประธานคณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้านในโรงเรียน เป็นตำแหน่งที่ได้จากการเลือกตั้งหรือประธานคณะกรรมการแต่งตั้ง และแต่ความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน

1.3 กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ หัวหน้าชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นเรียนละ 1 คน

1.4 กรรมการโดยการเลือกตั้ง ได้แก่ กรรมการที่นักเรียนเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 6 คน

1.5 หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ตามความเหมาะสมที่ทางโรงเรียนจะตั้งจำนวนฝ่ายละ 1 คน ได้จากการเลือกตั้ง

1.6 เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ เป็นตำแหน่งที่ได้จากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน

1.7 กรรมการฝ่ายกิจกรรมต่าง ๆ มีจำนวนตามความเหมาะสม ได้จากการสมัคร รับเลือกตั้งในแต่ละฝ่าย

หน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายตามโครงสร้างคณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้านใน โรงเรียนตามแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นดังนี้

1. ประธาน มีหน้าที่ควบคุมและบริหารการทำงานของคณะกรรมการกิจกรรมหมู่บ้าน ในโรงเรียน ตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้

2. รองประธาน มีหน้าที่ช่วยเหลือประธานในการควบคุม การบริหาร และการดำเนินงานตามนโยบายของคณะกรรมการ
3. กรรมการโดยตำแหน่งและการการโดยการเลือกตั้ง มีหน้าที่ดำเนินการปฏิบัติงานตามนโยบายของคณะกรรมการ
4. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมต่าง ๆ มีหน้าที่ทำงานตามนโยบายและตามหน้าที่ที่แต่ละฝ่ายได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ หรือวิเคราะห์งานตามอำนาจหน้าที่ในฝ่ายของตนเอง
5. เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่คณะกรรมการในเรื่องเอกสารต่าง ๆ ทำหน้าที่บันทึกการประชุมและเก็บเอกสารต่าง ๆ ของคณะกรรมการ
6. กรรมการฝ่ายกิจการต่าง ๆ มีหน้าที่ซักซานให้สามารถทำงานตามที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเข้าไว้
7. ที่ปรึกษาของฝ่ายต่าง ๆ มีหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของฝ่ายและสนับสนุนการทำงานของฝ่าย

มหาวิทยาลัยศรีปักษ์ สังวันอิชารี

การจัดกิจกรรมการหมุนบ้านในโรงเรียนให้มีผลลัพธ์การสร้างเสริมพุทธิกรรมประชาธิปไตยของชุมชนด้วยนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องหาทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในเรื่องต่อไปนี้ให้มากที่สุดคือ

1. เชิญกรรมการหมุนบ้านประจำ 1-2 คน เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากคณะกรรมการหมุนบ้าน
2. เชิญกรรมการหมุนบ้านมาให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานแก่คณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ นำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสามารถปฏิบัติได้เป็นปฏิบัติในโรงเรียน
3. โรงเรียนนำคณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน ไปสังเกตการประชุมของคณะกรรมการในระดับหมุนบ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการประชุมของคณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน
4. คณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน อาจจะนำข้อตกลงของที่ประชุมในโรงเรียนที่ควรดำเนินการในระดับหมุนบ้าน เสนอต่อคณะกรรมการหมุนบ้าน เพื่อพิจารณาดำเนินการ
5. โรงเรียนนำคณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน ไปร่วมปฏิบัติงานกับคณะกรรมการหมุนบ้าน ในเรื่องที่นักเรียนพожะปฏิบัติได้
6. ขอให้คณะกรรมการหมุนบ้านช่วยประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการกิจกรรมหมุนบ้านในโรงเรียน เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้ข้อบกพร่องของคณะกรรมการและหาทางแก้ไข

2. กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมพัฒนาระบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยการจัดกระบวนการเรียนขึ้นในโรงเรียนและให้กระบวนการเรียนช่วยสร้างเสริมหรือพัฒนาพัฒนาระบบประชาธิปไตยของชุมชนไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตั้งผู้แทนต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล สภาเทศบาล ให้นักเรียนฟังเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตัวบุคคลที่จะเข้ามาร่วมดำเนินการอย่างหนึ่ง

2.2 พานักเรียนไปศึกษาการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการประชุมจากคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.3 จัดให้มีการอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็น ในการเลือกตั้งผู้แทนให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นั้น ควรเลือกคนที่มีคุณบัติอย่างไรบ้าง การอภิปรายประเภทนี้ควรจัดโดยมีการออกเสียงเลือกตั้ง

2.4 จัดให้มีการอภิปรายเพื่อรับรองคือให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้ง ในการอภิปรายนี้ต้องพยายามเชิญชาวบ้านให้มามีพัฒนาการอภิปรายให้มาก เพื่อให้ทุกคนเข้าใจว่า การเลือกตั้งเป็นสิทธิของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ทุกคนควรใช้สิทธิ ถ้าไม่ไปใช้สิทธิจะเกิดผลเสียหายขึ้นแก่ส่วนรวมได้

2.5 จัดสัปดาห์รณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้วยวิธีการ/สื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำเอกสารแผ่นพับ การประกวดเรียงความ การประกวดคำขวัญเชิญชวนผู้มีสิทธิให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ใน การเลือกตั้งทุกระดับ เปิดเวทีประชาธิปไตยเพื่อการเลือกตั้ง ให้โอกาสกับทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกพรรค โดยเท่าเทียมกัน การจัดทำเอกสารควรเน้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และส่งผลยั่งยืนต่อชุมชน

3. กิจกรรมที่ร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตย และฝึกทักษะในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อาจทำได้ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นผู้ริเริ่มคิดในการพัฒนาชุมชน แล้วจึงเชิญชาวบ้านร่วมทั้งกระบวนการหมู่บ้านร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน กำหนดวิธีทำงาน ปฏิบัติงาน

และประเมินผลงานการดำเนินงานทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมงาน กับโรงเรียนมีประสบการณ์

3.2 การจัดศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรในโรงเรียน ศูนย์นี้ต้องการจะ อำนวยความสะดวกและบริการวิชาการทางด้านเกษตรให้แก่ชุมชน การดำเนินงานในศูนย์จะ ดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะให้ชุมชนช่วยบริหารงานเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียน จะช่วยเฉพาะเรื่องสำคัญ จำเป็น และชุมชนทำได้ยาก การดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและ ชุมชน ดำเนินงานในรูปแบบประชาธิปไตย กิจกรรมนี้จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ทั้งระบบ ประชาธิปไตยและพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยไปด้วย

สรุป การเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โรงเรียน ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน บทบาท ของโรงเรียนในการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้เรื่อง ประชาธิปไตยแก่ชุมชน การจัดกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การนำนักเรียน ไปสังเกตการประชุมขององค์กรในหมู่บ้าน และการซักขวัญผู้ปกครองไปใช้ลิฟต์ออกเสียงเลือกตั้ง ในชุมชน โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่วิธีชีวิตประชาธิปไตยและระบบ

มหาอยากรือภาร สอนชีวิต

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประถมศึกษาไว้ดังนี้

จุดหมายของหลักสูตรกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดหมายที่จะ พัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและ หน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามกระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากรุณาธิคุณเป็น ประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพ

สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข ซึ่งคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียนมีดังนี้ (กรมวิชาการ 2532 : 1)

1. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในสานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

จากจุดหมายของหลักสูตรดังกล่าว สามารถวิเคราะห์รายละเอียดในแต่ละข้อที่สอดคล้องกับพฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน คือ ควรร่วม สามัคคีร่วม และปัญญาธรรม ได้ดังนี้ คือ ข้อแรกมีจุดหมายให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งตรงกับพฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตยด้านบัญญาร่วม ข้อสองและสาม พิจารณาได้ว่า ต้องการให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณธรรม ทำงานเป็น อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำงานหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งตรงกับพฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีร่วม ส่วนข้อสี่ พิจารณาได้ว่า ต้องการให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสังคม ขับรถตามประเภทนี้ และรู้จักสิทธิของผู้อื่น ซึ่งตรงกับพฤติกรรมวิชีวิตประชาธิปไตยด้านควรร่วม

แนวดำเนินการของหลักสูตรกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

หลักสูตรปฐมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) "ได้กำหนดแนวดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางที่จะจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมีดังนี้ (กรมวิชาการ 2532 : 4)

1. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการการกลุ่ม
3. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด

4. ให้สอดแทรกการอ้อมค้อมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

5. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

นอกจากนี้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้มีมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทยและคณิตศาสตร์ 2) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อการดำรงอยู่ และการดำเนินชีวิตที่ดี 3) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี 4) กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงาน และความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ และ 5) กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการสร้างเสริมพุฒนาระบบทั่วไป ผู้สอนสามารถเพิ่มเติม ลดลง หรือเปลี่ยนแปลง ตามความต้องการได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ จะเป็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ สอนตรง เพิ่มนิءอหาวิชา สอดแทรกในวิชาต่าง ๆ ในบรรยายการเรียนการสอน และปรับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเข้าไปในปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และกิจกรรมเสริม เช่น สภาพนักเรียน กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติในขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพ สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

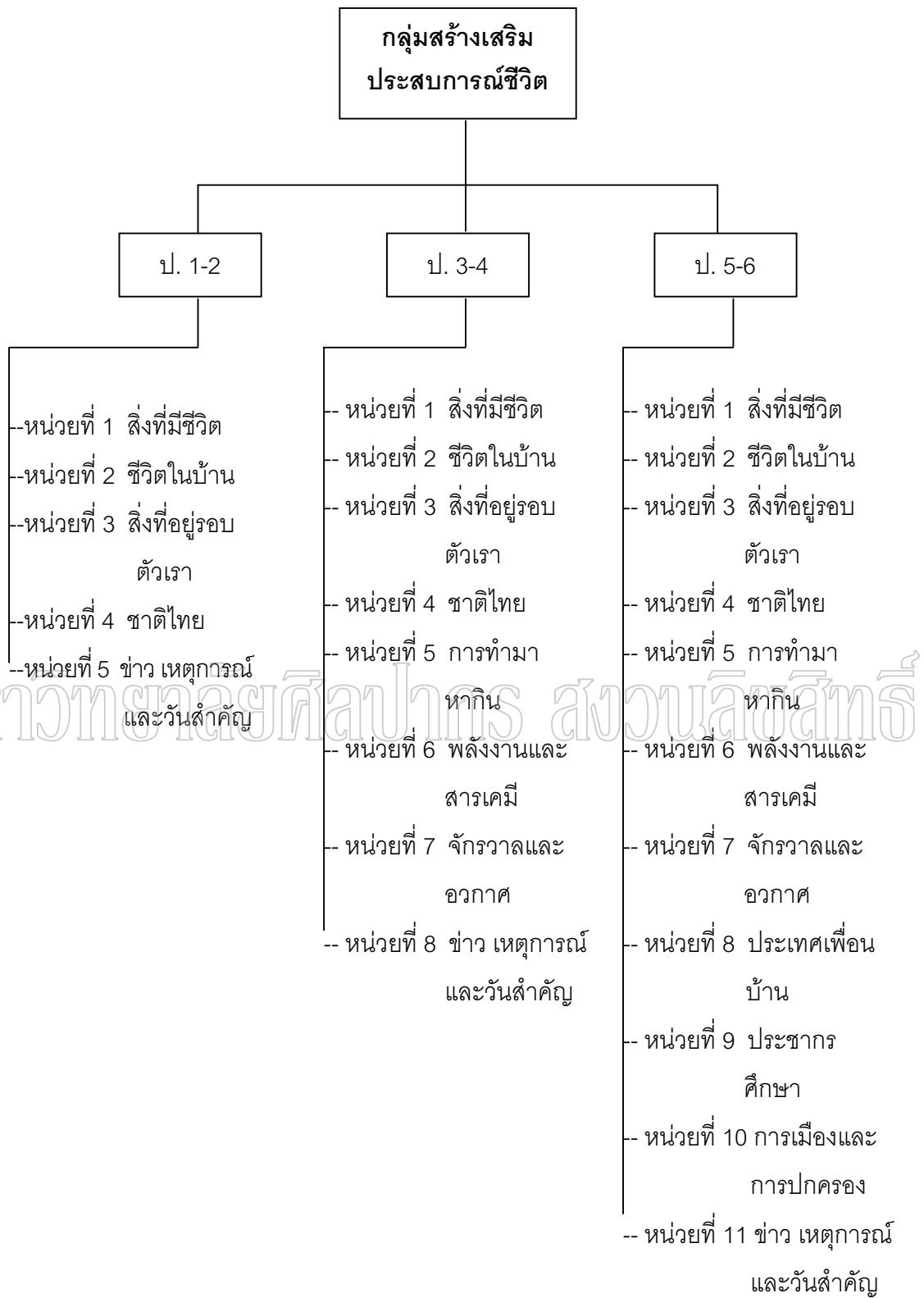
โครงสร้าง ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญและทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน โดยจัดทำเป็นหน่วย เริ่มต้นจากสิ่งที่ใกล้ตัวและขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นตามวัยและระดับชั้น ดังแผนภูมิที่ 9 หน้า 74 ซึ่งในในหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมพุฒนาระบบทั่วไป ทั้งในลักษณะบูรณาการและกำหนดไว้โดยตรง มีดังนี้

ป. 1 - 2 : หน่วยที่ 1 สิงที่มีชีวิต
 หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน
 หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา
 หน่วยที่ 4 ชาติไทย
 หน่วยที่ 5 ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ป. 3 - 4 : หน่วยที่ 1 สิงที่มีชีวิต
 หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน
 หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา
 หน่วยที่ 4 ชาติไทย
 หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน
 หน่วยที่ 8 ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ป. 5 - 6 : หน่วยที่ 1 สิ่งที่มีชีวิต
 หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน
 หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา
 หน่วยที่ 4 ชาติไทย
 หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน
 หน่วยที่ 10 การเมืองและการปกครอง
 หน่วยที่ 11 ข่าวเหตุการณ์ และวันสำคัญ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

แผนภูมิที่ 9 โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรປະ鸿ศึกษา 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานและการกำหนดจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สามารถบูรณาการการสร้างเสริมวิธีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่กำหนดจุดประสงค์ไว้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 จะปรากฏในลักษณะบูรณาการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จะปรากฏทั้งในลักษณะบูรณาการและการกำหนดไว้โดยตรงในเรื่อง หน้าที่ของประชาชนคนไทยและการเมืองการปกครอง

การบรรจุรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลักสูตร

หลักสูตรระดับชั้นต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ ได้ออกแบบที่เอื้อให้ครูผู้สอนสามารถบรรจุหลักการ เนื้อหาสาระ และเจตนาภรณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ ครูสามารถดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2541 : 71 – 94)

กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการกำหนดดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อนำหลักการสาระสำคัญ และเจตนาภรณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบรรจุไว้ในรายวิชาที่ปรับปรุงใหม่ ที่จะพัฒนาให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ต่อเนื่องสำหรับผู้เรียนวัย 6 – 17 ปี โดยกำหนดสอดแทรกไว้ในการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาและทุก ๆ วิชา กำหนดไว้ในกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ ในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข เข้าใจสาระสำคัญของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ต่าง ๆ มีแนวทางที่จะนำจิตวิทยาการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพและจิตสำนึกระดับชาติไปด้วย เพื่อให้เกิดวิธีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

จุดเน้นสำคัญของหลักสูตรใหม่ที่ปรับปรุงคงจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องของมาตรฐานการเรียนรู้ (learning standard) และผลการเรียนรู้ (learning outcome) ซึ่งจะต้องมีการกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ด้านพัฒนาการของผู้เรียนด้านการเมืองการปกครองและจิตสำนึกระดับชาติ ประชาธิปไตย อันจะมีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งร่วมมาตรฐานการเรียนรู้กำลังอยู่ในระหว่าง การพัฒนาของกรมวิชาการให้เป็นมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 12 ปี ดังนี้

1. ทักษะพื้นฐาน มีความรู้และทักษะในการแสดงออกความรู้
2. สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สามารถคิดอย่างเป็นระบบ คิดเชิงวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหา

4. สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศมาใช้เพื่อพัฒนาตน เช่น ชีววิทยา สังคมและสิ่งแวดล้อม

5. มีวิสัยทัศ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีจิตสำนึกรัก และปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตย

6. มีสุขภาพ พลานามัย และบุคลิกภาพที่ดี

7. มีคุณธรรม จริยธรรม กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

8. มีสุนทรียภาพ เห็นคุณค่า และสามารถสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในความเป็นไทย

9. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

10. มีทักษะกระบวนการในการทำงาน มีความสามารถในการจัดการและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต เห็นแนวทางหรือสามารถประกอบอาชีพสุจริต

จากว่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาทั้ง 11 ข้อ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

ข้อ 3 สามารถคิดอย่างเป็นระบบ คิดเชิงวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหา

ข้อ 5 มีวิสัยทัศ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีจิตสำนึกรัก และปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตย และ

ข้อ 7 มีคุณธรรม จริยธรรม กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

ร่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาข้อ 3 ข้อ 5 และข้อ 7 สามารถทำรายละเอียดเป็นพฤติกรรมบ่งชี้และผลการเรียนรู้ระดับประเมินศึกษาได้ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความกระตือรือร้น สนใจสิ่งรอบตัว ช่างสังเกต จดบันทึกและซักถามได้ 2. รู้หน้าที่และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และโรงเรียน 3. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นของตนเอง 4. ปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว และกฎระเบียบของโรงเรียน ชุมชน 5. เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น 6. รักและภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศไทย 7. สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การเลือกตั้ง และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามควรแก้วey 8. เลื่อมใสในการปกป้องระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 9. ใช้กระบวนการทางประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. อธิบายเบริญบที่ยับความเมื่อนและความแตกต่างทางภาษาภาพและสังคมของตนเอง เพื่อนและบุคคลอื่น ให้เหตุผลพร้อมทั้งยกตัวอย่างได้ว่า ทำไมคนเราจึงมีความเมื่อน ความแตกต่างกัน และต้องยอมรับซึ่งกันและกัน 2. บอกจำนวนสมาชิกและลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน 3. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน พร้อมทั้งบอกบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม มีสัมพันธภาพอันดีกับคนในครอบครัวและบุคลากรในโรงเรียน 4. แสดงการช่วยเหลือผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน 5. กำหนดและยอมรับข้อตกลง ภารกิจ และระเบียบของการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และโรงเรียน 6. บอกสาเหตุความขัดแย้งในครอบครัวและโรงเรียน พร้อมทั้งเสนอวิธีการปฏิบัติงานเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
	<p>7. เสนอแนะวิธีการปฏิบัติดนในการมีส่วนร่วม ครอบครัวทำงาน และรับผิดชอบการใช้จ่าย ทั้งที่บ้านและโรงเรียนได้เหมาะสมตามวัย</p> <p>8. บอกลักษณะและความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชน รวมทั้งอธิบายบทบาทหน้าที่และ ความรับผิดชอบของคนในชุมชน</p> <p>9. ปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ และความ รับผิดชอบของตนต่อชุมชนในฐานะเป็น สมาชิกของสังคม ตามระบบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข</p> <p>10. เข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของ ครอบครัวและชุมชนตามควรแก่ครรภ์</p> <p>11. บอกทำเลที่ตั้ง และสภาพแวดล้อมทาง ภูมิศาสตร์ของชุมชน โดยใช้แผนผัง แผนภูมิ แผนที่ พร้อมทั้งอธิบายให้เห็น สภาพที่เป็นอยู่ และผลที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมไปจากเดิม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>12. บอกลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนในชุม ชน โดยใช้กฎ กติกา และวิธีการแก้ปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่อง สิทธิ ความยุติธรรม และความเสมอภาค เพื่อสร้างความสุขให้แก่ชุมชน</p> <p>13. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน</p>

มหาวิทยาลัยศิลปากร ชุมชนอันดี

มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความกระตือรือร้น สนใจสิ่งรอบตัว ช่างสังเกต จดบันทึกและซักถาม 2. รักและห่วงใย ช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อบุคคลในครอบครัว 3. รู้หน้าที่ และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน 4. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และความคิดเห็นของตนเอง 5. ปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว ภูมิปัญญาของโรงเรียน ชุมชน 6. เคราะปะนิสิทธิ์ หน้าที่ และสิ่งที่ตนต้องทำ 7. ตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อตนเองและสังคม 8. รักและภูมิใจในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมและทรัพยากริมชาติ สิ่งแวดล้อม 9. สนใจและเข้าร่วมกิจกรรม รณรงค์และเผยแพร่การเลือกตั้งทั้งในครอบครัวและชุมชน 10. เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 	<ol style="list-style-type: none"> 1. บอกลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนของตน พร้อมทั้งบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคคลเหล่านั้น ขั้นเนื่องมาจากการ กว้างมาก ขับรวมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และจริยธรรม 2. ปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนต่อโรงเรียน และชุมชน ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ประชาธิปไตย และเข้าร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมประชาธิปไตยของชุมชนตามโอกาสอำนวย 3. ระบุปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนและในจังหวัด เสนอวิธีการปฏิบัติที่แสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในชุมชน และในจังหวัดได้เหมาะสมกับวัย 4. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งทาง ธรรมชาติ และทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และในจังหวัดได้ตามควรแก่วัย

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
11. ใช้กระบวนการทางประชาธิปไตย ในการทำงานร่วมกัน	<p>5. เสนอแนวทางและปฏิบัตินในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และในจังหวัดได้อย่างเหมาะสม</p> <p>6. บอกความรู้สึก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รวมทั้งคุณค่าของศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสมกับวัย</p> <p>7. เห็นคุณค่าในภารกิจขององค์พระมหาภัตtriy ที่มีต่อประชาชนชาวไทย ชื่นชม และเติบใหญ่สถาบันชาติ ศาสนา พระมahaภัตtriy</p>

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สังวันเดชเดชกุล

มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
<p>1. รักและห่วงใย ช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อบุคคลในครอบครัว</p> <p>2. รู้หน้าที่และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ</p> <p>3. มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของบุคคลในครอบครัวและชุมชน</p> <p>4. มีจิตวิญญาณในความเป็นประชาธิปไตย</p>	<p>1. ปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย</p> <p>2. อธิบายตัวอย่างเบรียบเทียบลักษณะ การดำเนินชีวิตของคนไทยแต่ละภาค ของประเทศ</p>

พฤติกรรมบ่งชี้	ผลการเรียนรู้
<p>5. เลื่อมใส่ในการปกครองระบบทด ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข</p> <p>6. รู้และปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อกำหนด และกฎหมายในชีวิตประจำวัน</p> <p>7. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมี วิจารณญาณ</p> <p>8. สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมการเมือง การปกครอง โดยสำนึกในบทบาทหน้าที่ ของตน</p> <p>9. มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการ ปกครอง ตามควรแก่รัย ใช้กระบวนการการ ทางประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกัน</p> <p>10. ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม</p>	<p>3. เห็นคุณค่าและบอกความสำคัญของ สถาบันทางสังคมไทยที่สืบทอดให้เห็น ประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ความเชื่อ และผลงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม</p> <p>4. อธิบายลักษณะปัญหาสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และทางธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย สาเหตุและการแก้ไข ความจำเป็นที่ต้องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน และร่วมมือกันของคนในประเทศไทย</p> <p>5. อภิปรายผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เสนอวิธีการ และปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน วัฒนธรรม และ^{อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม}</p> <p>6. อธิบายกฎหมายที่ควรรู้ในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของการเป็นพลเมืองดีในระบบการ ปกครองตามระบบทดประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีเจตคติ ที่ดีต่อการปฏิบัติตามกฎหมายและ ร่วมกิจกรรมในฐานะเป็นหนึ่งของการ ปกครองในระบบทดประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p>

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

ดราवัตตน์ ศิริวิริยกุล (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทศนะของครูประจำชั้นและผู้ปกครองในกรุงเทพมหานครพบว่า 1) คุณลักษณะด้านการเรียน ได้แก่ ขยัน ตั้งใจ และมีความรับผิดชอบในการเล่าเรียน อย่างรู้สึกว่าเป็นภารกิจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นไม่เข้าใจ 2) คุณลักษณะด้านอนามัยและความปลอดภัย ได้แก่ ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี รู้จักโภชนาการ รู้จักป้องกันและรักษาสุขภาพส่วนตัว และส่วนรวม 3) คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ รู้จักดูแลรักษาสิ่งของและทรัพย์สมบัติของตน 4) คุณลักษณะด้านอุปนิสัยและบุคลิกภาพ ได้แก่ มีคุณธรรม มีความรักใคร่สามัคคีต่อหมู่คณะ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน มีความครับญาຍืดมั่นในศาสนา และให้เป็นเครื่องมือกล่อมเกลาจิตใจ 5) คุณลักษณะด้านสมานชนึกที่ดีของครอบครัว ได้แก่ รักและใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง บริกรชาหารือพ่อแม่และญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหา และ 6) คุณลักษณะด้านพลเมืองดีของชาติ ได้แก่ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ภูมิใจรักและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พรมทางการตระริบ คุณลักษณะที่สำคัญปานกลาง ได้แก่ สนใจติดตามข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมือง รักษาสาธารณสมบัติและพัฒนาบ้านเมืองให้สะอาดสวยงาม

สาลี จบศรี (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “ผลของการรวมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม “ผู้ครุฑาราชภูร์บำบูรณ์” จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นและสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ

ชาลี อุ鞠ริญ (2532 : ง) ได้ศึกษา “การเบรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบมีพฤติกรรมซึ่งปรับปรุงเชิงบวกมากที่สุด ด้าน ได้แก่ ความร่วม สามัคคี ความและปัญญาธรรมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบในด้านการจัดบรรยากาศในโรงเรียนและในด้านบุคลิกภาพสูงกว่าของครูในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป

ชูศักดิ์ แสนปัญญา (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัย

พบว่า กิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้น พฤติกรรมเป็นผู้นำประชาธิปไตยที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและการใช้มติกลุ่ม การให้ข้อเสนอแนะยังคงที่ ส่วนการควบคุมสถานการณ์กลับลดลง ซึ่งนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการสอนโดยกิจกรรมกลุ่มคือ ชอบการเรียนในลักษณะนี้ ตั้งใจเรียนมาก กระตือรือร้นที่จะเรียน รู้จักวางแผนก่อนการทำงาน มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน ได้รับความรู้และสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม

ว่าที่ร้อยโท ครุชิต เมืองทอง (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มสัมพันธ์มีความเป็นประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มสัมพันธ์และสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

จำพร เรือนสวัสดิ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลผลิต ครูผู้สอนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนด้านความรวม สามัคคิตร่วม และบูรณาภรณ์ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในระดับมาก ได้แก่ การทำความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าด้วยการไหว้และ การยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ ส่วนพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในระดับน้อย คือ การขโมย สิ่งของในห้องเรียนในโรงเรียน

ตรีพินิจ พินิจมนตรี (2537 : ๘ – ๙) ได้ศึกษา “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า การใช้กระบวนการกรุ่นในกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ซึ่งมโนทัศน์ประชาธิปไตยและการใช้กระบวนการกรุ่นในกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยการใช้กระบวนการกรุ่นในกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมากเป็นอันดับ 1

ประชา เพ็งแจ่ม (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบกับโรงเรียน

ผลกระทบศึกษาทั่วไป โดยส่วนรวมและรายด้านมีพฤติกรรมชี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านความรวมมีพฤติกรรมชี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก

สุนิษ ช่วยออก (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “ความสำนึกรักต่อความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสำนึกรักต่อความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในระดับขั้นการเห็นคุณค่าและการตอบสนอง โดยมีค่าเฉลี่ยความสำนึกรักต่อความเป็นพลเมืองดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตยในคุณลักษณะด้านความรวม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม อยู่ในระดับสูง ทั้ง 3 ด้าน

มนูรี วิมลโสภณกิตติ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “ผลของการใช้กระบวนการเผยแพร่สถานการณ์และกระบวนการกราฟลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยกระบวนการกราฟลุ่มสัมพันธ์มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยในด้านการนับถือเอกตัณ्डบุคคล การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี 強くกว่าก่อนสอน ส่วนมโนทัศน์ประชาธิปไตยในด้านการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

ธรรมรัฐ ขันบุญ (2539 : ข – ค) ได้ศึกษา “ความรู้ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สองก้าวสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ในระดับดี ส่วนความคิดเห็น และพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ

พิมพ์ใจ คำก้อน (2539 : ข – ค) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตประชาธิปไตย กับสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน โรงเรียน และสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้งสามด้าน มีความสัมพันธ์กันสูง

ศรัณยา สุริยาวงศ์ (2540 : 78) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สองก้าวสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งภาพรวมและรายด้าน

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “การศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชน เขตการศึกษา 1” ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชน เขตการศึกษา 1 อยู่ในระดับมาก 2) ระดับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยสถานศึกษาในเขตการศึกษา 1 มีการจัดองค์กรที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ระดับการส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว อยู่ในระดับมาก 4) เยาวชนเพศชาย และเพศหญิง เยาวชนที่เรียนในสถานศึกษาสังกัดต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เยาวชนที่บิดามารดาไม่ก่อการศึกษาต่างกัน บิดามารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน และเยาวชนที่เรียนในสถานศึกษาที่มีระดับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนต่างกัน เยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัวในระดับต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชนกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบอชีฟาร์ งานวิจัยต่างประเทศ

ไฟร์ด์แมน (Friedman 1973 : 2717-A) ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย” ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ตอกว่าจะมีโอกาสสรับรู้และเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็ก และพบว่าบ้านและโรงเรียนจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบบประชาธิปไตยได้มาก

แพลตเนอร์ (Platner 1978 : 4751-A) ได้ศึกษา “พฤติกรรมของนักเรียนอายุระหว่าง 9 – 11 ปี ที่ได้รับการสอนและการปักครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีประชาธิปไตยมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีอัตตาธิปไตย

ชไนเดมาน (Schneideman, ข้างถึงใน วัชนี ผลารักษ์ 2532 : 83) ได้เสนอวิธีการให้ครูปลูกฝังเด็กให้เรียนรู้ความเป็นพลเมืองดี จากการปฏิบัติตนในแนวทางประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น สโมสร โครงการ สภานักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ห้องสมุด สถานการณ์จำลองต่าง ๆ และกิจกรรมกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะทำให้

นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติตนในแนวทางประชาธิปไตยได้ดีกว่าการเรียนรู้จากทฤษฎีในหลักสูตรเพียงอย่างเดียว

โจนส์ (Jones, อ้างถึงใน สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 2540 : 42) ได้ศึกษาเรื่อง “ความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิงในด้านการปฏิบัติตามวินัย พบร่วมกับเด็กชายวัยรุ่นฝ่ายเบื้องบนมากกว่าเด็กหญิงวัยรุ่น สังคมมิได้มุ่งหวังให้หญิงชายมีพฤติกรรมเหมือนกัน การฝึกอบรมเด็กแต่ละเพศจึงแตกต่างกัน มีการเข้มงวดกวดขันหญิงมากกว่าชาย และชายจะมีการพูดเท็จและไม่ซื่อสัตย์มากกว่าหญิง เด็กชายวัยรุ่นจะฝ่ายเบื้องบนมากกว่าและไม่เต็มใจที่จะกระทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ

สรุปย่อ

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพิจารณาได้ว่า พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีลักษณะพุติกรรมที่แสดงออก 3 ด้าน คือ ควรอ่อนโยน สามัคคีรวมและเป็นมิตร ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากพุติกรรมที่แสดงออกดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างปลูกฝังพุติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคนในประเทศไทย เพื่อความเป็นระเบียบของสังคม และการอยู่ด้วยกันอย่างมีสันติภาพ สันติสุข และสุ่วภาพ

โรงเรียนประถมศึกษา เป็นองค์กรสำคัญที่มีหน้าที่พัฒนาเยาวชนทุกคนของประเทศไทย ต่อจากสถาบันครอบครัว และโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นองค์กรหนึ่งที่รับผิดชอบเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ได้ดำเนินการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนมากกว่า 15 ปี (ปีการศึกษา 2528 – 2543) ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโดยใช้กระบวนการรากลุ่ม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างพุติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนจนมีคุณลักษณะพุติกรรมที่แสดงออกสามด้าน ได้แก่ ด้านควรอ่อนโยน ด้านสามัคคีรวม และด้านเป็นมิตร และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือดำเนินวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” เพื่อศึกษาระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ราชบุรี ศึกษาเบรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มบุคคลมีหน้าที่สร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้นักเรียน กลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน และตัวนักเรียนเอง ตลอดจนศึกษาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยเสนอแก่นักงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนจนสามารถนำวิถีการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว และในชุมชนได้ในที่สุด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลิขสิทธิ์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (action research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับวิชิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับวิชิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และนำเสนอแนวทางการพัฒนานิเวศวิตร่วมประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา และ/หรือชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นหน่วยการสุ่ม (unit of sample) ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยกลุ่มบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน และกลุ่มบุคคลเข้าร่วมกลุ่มสนทนากลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางพัฒนานิเวศวิตร่วมประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี การวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้สามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการ เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากบ้านพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสารทางวิชาการ ข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำและความเห็นชอบในการจัดทำโครงการวิจัย ตลอดจนนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ แล้วนำเสนอต่อบ้านพิพิธภัณฑ์เพื่อขออนุมัติโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานตามโครงการวิจัย เป็นการพัฒนาเครื่องมือโดยความคุบคุณดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลจากการกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล

มาตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะผลการวิจัย

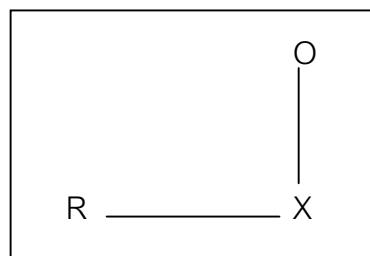
ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นการร่วมรายงานผลการวิจัยเสนอคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อบันทึกวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิธีวิจัย ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วย แผนแบบการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์ แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (action research and development) ที่มีแผนแบบการวิจัยในลักษณะของตัวอย่างกลุ่มเดียว ตรวจสอบสภาพความเป็นจริงโดยไม่มีการทดลอง (the one – shot , non – experimental case studies) ซึ่งเขียนเป็นแผนผัง (diagram) ได้ดังนี้

เมื่อ	R	หมายถึง	ตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม
	X	หมายถึง	ตัวแปรที่ศึกษา
	O	หมายถึง	ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาและ/หรือขั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงขั้นประถมศึกษาปีที่หก ลังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2543 จำนวน 298 โรงเรียน จำแนกเป็นเจ็ดขนาดตามเกณฑ์การแบ่งขนาดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 1) ดังนี้

ขนาดที่ 1	มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน	120 คน	มีจำนวน	122 โรงเรียน
ขนาดที่ 2	มีจำนวนนักเรียน	121 – 300 คน	มีจำนวน	142 โรงเรียน
ขนาดที่ 3	มีจำนวนนักเรียน	301 – 600 คน	มีจำนวน	23 โรงเรียน
ขนาดที่ 4	มีจำนวนนักเรียน	601 – 900 คน	มีจำนวน	7 โรงเรียน
ขนาดที่ 5	มีจำนวนนักเรียน	901 – 1,200 คน	มีจำนวน	2 โรงเรียน
ขนาดที่ 6	มีจำนวนนักเรียน	1,201 – 1,500 คน	มีจำนวน	- โรงเรียน
ขนาดที่ 7	มีจำนวนนักเรียนมากกว่า	1,500 คน	มีจำนวน	2 โรงเรียน

ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ดังนี้

จากขนาดที่ 1	มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน	เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก
จากขนาดที่ 2	มีนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน	เป็นโรงเรียนขนาดกลาง
จากขนาดที่ 3-7	มีนักเรียนตั้งแต่ 300 คนขึ้นไป	เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่

จะได้โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 122 โรงเรียน ขนาดกลางจำนวน 142 โรงเรียน และขนาดใหญ่จำนวน 34 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

2. ประชากรที่ใช้ในการจัดกลุ่มชนทนา (focus group) ได้แก่ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจำนวน 75 โรงเรียน แบ่งตามขนาดโรงเรียนเป็นขนาดใหญ่ จำนวน 9 โรงเรียน ขนาดกลาง จำนวน 36 โรงเรียน และขนาดเล็ก จำนวน 30 โรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาในจังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล สำหรับตอบแบบสอบถาม

ขนาด	จำพวก										รวม
	เมือง	บ้าน ป่า	พืช ธรรมชาติ	ดำเนิน สังค์	บาง แพ	ปาก ท่อ	จอม บึง	วัด เพลิง	สวน ผึ้ง	กิ่ง บ้าน ค่า	
ประชากร	48	40	45	19	23	48	33	6	20	16	298
เล็ก	20	13	11	5	12	27	14	3	8	9	122
กลาง	23	23	29	7	8	18	16	3	9	6	142
ใหญ่	5	4	5	7	3	3	3	0	3	1	34
ตัวอย่าง	12	10	11	5	6	12	8	2	5	4	75
เล็ก	5	3	3	1	3	7	3	1	2	2	30
กลาง	6	6	7	2	2	4	4	1	2	2	36
ใหญ่	1	1	1	2	1	1	1	0	1	0	9
ผู้ให้ข้อมูล	108	90	99	45	54	108	72	18	45	36	675
เล็ก	45	27	27	9	27	63	27	9	18	18	270
กลาง	54	54	63	18	18	36	36	9	18	18	324
ใหญ่	9	9	9	18	9	9	9	0	9	0	81
ฝ่ายโรงเรียน	36	30	33	15	18	36	24	6	15	12	225
เล็ก	15	9	9	3	9	21	9	3	6	6	90
กลาง	18	18	21	6	6	12	12	3	6	6	108
ใหญ่	3	3	3	6	3	3	3	0	3	0	27
ฝ่ายชุมชน	36	30	33	15	18	36	24	6	15	12	225
เล็ก	15	9	9	3	9	21	9	3	6	6	90
กลาง	18	18	21	6	6	12	12	3	6	6	108
ใหญ่	3	3	3	6	3	3	3	0	3	0	27
ฝ่ายนักเรียน	36	30	33	15	18	36	24	6	15	12	225
เล็ก	15	9	9	3	9	21	9	3	6	6	90
กลาง	18	18	21	6	6	12	12	3	6	6	108
ใหญ่	3	3	3	6	3	3	3	0	3	0	27

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี, ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2543, เอกสารลำดับที่ 27/2543 (ราชบุรี: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี, 2543), 58.

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25 ของประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม (จุมพล สรัสดิยกร, อ้างถึงใน นิภา ศรีเพรโจน์ 2527 : 79) ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi – stage random sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540 : 90) ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

ขั้นที่ 1 กำหนดอำเภอในจังหวัดราชบุรี โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster or area sampling) ตามการแบ่งเขตท้องที่ในจังหวัดราชบุรีจำนวน 10 อำเภอ ได้แก่ เมืองราชบุรี บ้านโป่ง โพธาราม ดำเนินสะดวก บางแพ ปากท่อ จอมบึง วัดเพลิง สวนผึ้ง และกิ่งบ้านค่า

ขั้นที่ 2 สุ่มโรงเรียนในแต่ละอำเภอจำนวนร้อยละ 25 ตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง ในที่ โดยใช้การสุ่มตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (proportional stratified random sampling) ได้ตัวอย่างเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 30 โรงเรียน ขนาดกลางจำนวน 36 โรงเรียน และขนาดใหญ่จำนวน 9 โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 75 โรงเรียน

ขั้นที่ 3 สุ่มโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถาม ตามอำเภอและขนาดโรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

ผู้ให้ข้อมูล จากโรงเรียนที่สุ่มได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน ฝ่ายละ 3 คน รวม 9 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 675 คน ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละฝ่ายเป็นดังนี้

ฝ่ายโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ประชาธิปไตย 1 คน และครูผู้สอน 1 คน จะได้ผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนขนาดเล็ก 90 คน ขนาดกลาง 108 คน และขนาดใหญ่ 27 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 225 คน

ฝ่ายชุมชน ประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน และ/หรือบุคคลที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนตัวอย่างโรงเรียนละ 3 คน จะได้ผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนขนาดเล็ก 90 คน ขนาดกลาง 108 คน และขนาดใหญ่ 27 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 225 คน

ฝ่ายนักเรียน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน จะได้ผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนขนาดเล็ก 90 คน ขนาดกลาง 108 คน และขนาดใหญ่ 27 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 225 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา (focus group) กำหนดได้สามกลุ่ม “ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครุภูรับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

2.1 เลือกโรงเรียนที่มีค่าเฉลี่ยวิชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่ายสูงสุดสามลำดับแรกของแต่ละขนาด ๆ ละ 3 โรงเรียน จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 75 โรงเรียน ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนกำหนดผู้ร่วมกลุ่มสนทนาโรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน และครุภูรับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย 1 คน จะได้ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาจากบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน 1 กลุ่ม จำนวน 9 คน และกลุ่มครุภูรับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย 1 กลุ่ม จำนวน 9 คน รายละเอียดตามตารางที่ 2

2.2 เลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาในจังหวัดราชบุรี จำนวน 9 คน เพื่อเข้าร่วมกลุ่มสนทนาระหว่าง 1 กลุ่ม

ตารางที่ 2 จำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล สำหรับจัดกลุ่มสนทนาระหว่าง 3 ขนาดโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	ประชากร (โรงเรียน)	ตัวอย่าง (โรงเรียน)	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	
			ผู้บริหารโรงเรียน	ครุภูรับผิดชอบประชาธิปไตย
ขนาดเล็ก	30	1. โรงเรียนวัดเขาลิ้ง 2. โรงเรียนบ้านเขาก่าน 3. โรงเรียนวัดแหลมทอง	1 1 1	1 1 1
ขนาดกลาง	36	1. โรงเรียนวัดใหญ่่อ่างทอง 2. โรงเรียนวัดโบสถ์ 3. โรงเรียนวัดหนองพุ่งดอ	1 1 1	1 1 1
ขนาดใหญ่	9	1. โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่โพธิก 2. โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ 3. โรงเรียนอนุบาลดำเนินสะดวก	1 1 1	1 1 1
รวม	75		9	9
กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ			9	

ตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ตัวแปรที่ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน และตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **ตัวแปรพื้นฐาน** เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง/อาชีพ

2. **ตัวแปรที่ศึกษา** เป็นตัวแปรเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา สรุกด้านกิจกรรมการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน (ด้านกิจกรรมคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 25 – 27)

2.1 ด้านความธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.1.1 เคราะฟในสถาบันชาติ ศาสนา พรวมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจริงกับดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสส่วนสำคัญต่าง ๆ การไปรับเด็จเมื่อพระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์เด็จไปในถินที่อยู่หรือบริเวณใกล้เคียง การปฏิบัติต่อสบุลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ชิงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบรมราชโองการ ด้วยความเคารพ เมื่อได้ยินหรือเห็นบุคคลใดแสดงกิริยา วาจา หรือการกระทำอันไม่สมควรต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องกล่าวตักเตือนและห้ามไม่ให้ปฏิบัติ เช่นนั้นอีก เคราะฟในหลักปฏิบัติของศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น

2.1.2 เคราะฟซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาจสกปรก การให้การต้อนรับแก่บุคคล และการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

2.1.3 เคราะกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเตี้ยด ไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผยและไม่พูดโนหหัวเรื่องโภกหลอกลวง

2.1.4 เคราะฟในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกาย หรือวาจา รู้จักเคราะฟในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคราะฟในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

2.1.5 เคราะฟในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และควรรับฟังด้วยวิจารณญาณ

หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

2.1.6 เศร้าพในกฎ ระบุเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในระบุเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาทางสังคม และกฎหมายของประเทศ

2.1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย และขับเคลื่อนประเทศนี้

2.2 ด้านสามัคคีธรรม พฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ เป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น กับส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม หรือของชาติ

2.2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างได้ร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ช่วยงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน และทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริง จังหวะลีกเลียงหรือทำแบบเข้าเปรียบผู้อื่น

2.2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน

2.2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับการมอบหมายจากส่วนรวม และหน้าที่ต่อสังคม

2.2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม

2.2.6 รักหมู่คณะ มีเจหงดี และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.3 ด้านปัญญาธรรม พฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามเสียงส่วนมากในที่ประชุม หรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

2.3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินปัญหา ทั้งปวงไม่ใช้ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินปัญหาเสมอไป

2.3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น หรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

2.3.4 ในกรณีที่มีปัญหาต้องแจ้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถซักจุ่งให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีที่ต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกัน และไม่อาจซักจุ่งให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้นจึงจะใช้วิธีการออกเสียง

2.3.5 เมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้ว สามารถวิเคราะห์และประเมินผลเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยสติปัญญา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลໄว้ 2 ประการ ดังนี้

1. ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยจำนวน 1 ฉบับ เก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็นสองตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง/อาชีพ มี 3 ชุด แต่ละชุดมีกระทงคำถามที่เหมาะสมกับผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละฝ่าย แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบกำหนดให้เลือก (forced choice)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประจำเด็กชาย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาจากคู่มือการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ตามคุณลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยสามด้าน คือ 1) ด้านความรวม จำนวน 18 ข้อ 2) ด้านสามัคคีรวม จำนวน 12 ข้อ และ 3) ด้านปัญญาธรรม จำนวน 7 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของไลเคิร์ท (Likert's rating scale) (อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540 : 98 – 99) ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	วิถีชีวิตประชาธิปไตยกู้ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	วิถีชีวิตประชาธิปไตยกู้ในระดับมาก
3	หมายถึง	วิถีชีวิตประชาธิปไตยกู้ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	วิถีชีวิตประชาธิปไตยกู้ในระดับน้อย
1	หมายถึง	วิถีชีวิตประชาธิปไตยกู้ในระดับน้อยมาก

2. บันทึกกลุ่มสนทนา เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนา (focus group) ตามประเด็นโครงสร้างคำถามสามด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรวม 2 ประเด็น 2) ด้านสามัคคีรวม

2 ประเด็น และ 3) ด้านปัญญาธรรม 2 ประเด็น รวมทั้งสิ้น 6 ประเด็น เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิธีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียน จากบุคคลสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครูผู้รับผิดชอบ กิจกรรมประชาธิปไตย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือจากคู่มือการประเมินพฤติกรรม ประชาธิปไตย ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ตามคุณลักษณะวิธีชีวิตประชาธิปไตยสามด้าน คือ 1) ด้านความธรรม 2) ด้านสามัคคีธรรม และ 3) ด้านปัญญาธรรม โดยกำหนดขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ของการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วพัฒนาเครื่องมือภายใต้คำปรึกษาของ

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ปรับแก้และนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดราชบุรี จำนวน 12 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 4 โรงเรียน ขนาดกลาง 4 โรงเรียน และขนาดใหญ่ 4 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 9 คน รวมทั้งสิ้น 108 คน

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้แล้วได้รับกลับคืนมาคำนวนหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลfa (α - coefficient) ของครอนบัช (Cronbach 1974 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฝ่ายโรงเรียน เท่ากับ .9674 ฝ่ายชุมชน เท่ากับ .9644 และ ฝ่ายนักเรียน เท่ากับ .9659 รวมทั้งสามฝ่าย เท่ากับ .9658

2. การสร้างประเด็นคำถามเพื่อจัดกลุ่มชนิด มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิธีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียนในสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ย วิธีชี้วิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน เป็นรายข้อตามคุณลักษณะแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย

ขั้นที่ 3 นำรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยวิธีชี้วิตประชาธิปไตยของนักเรียนน้อยที่สุดสอง ลำดับในแต่ละด้าน มาสร้างประเด็นคำถาม รวม 6 ประเด็นคำถาม ภายใต้คำปรึกษาของอาจารย์ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขและจัดทำประเด็นคำถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลจาก ตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดัง ๆ ตามลักษณะของเครื่องมือดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงผู้อำนวยการ การประณีตศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อขอความร่วมมือ ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการ เก็บข้อมูลจากโรงเรียน

1.2 ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึง ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม โดยขอความร่วมมือจาก สำนักงานการประณีตศึกษาอำเภอ เป็นผู้ส่งและเก็บแบบสอบถามจากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และ ผู้วิจัยเดินทางไปรับแบบสอบถามจากสำนักงานการประณีตศึกษาอำเภอตัวยัตนเอง

1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2544 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2544

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดกลุ่มสนทนากลุ่ม 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี

2.1 ผู้วิจัยกำหนดการจัดกลุ่มสนทนาในวันที่ 10-11 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุม สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี

2.2 ผู้วิจัยกำหนดให้มีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้นำการสนทนา (group conductor) จำนวน 1 คน และผู้ทำหน้าที่จดบันทึก (note takers) จำนวน 2 คน ทั้งนี้ให้บันทึกการสนทนาร่วมกันที่บันทึกเทปเสียงและภาพตลอดการสนทนาด้วย

2.3 ผู้วิจัยนำหนังสือจากสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 ถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเชิญผู้บริหารโรงเรียน ครุผู้รับผิดชอบกิจกรรม ประชาธิปไตย และผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมกลุ่มสนทนาตามกำหนดการ

2.4 จัดการสนทนาตามกำหนดการ ผู้ดำเนินการสนทนานำกลุ่มให้การสนทนาบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.5 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสนทนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกต การจำของผู้นำการสนทนาประกอบกับข้อมูลที่จดบันทึก จากการบันทึกเทปเดียงและภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา และการบันทึกกลุ่มสนทนา มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows ดังนี้

1.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา จากโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ส่งไป จำนวน 75 โรงเรียน โรงเรียนละ 9 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 675 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วน 98.81% รายละ เอื้อดตามตารางที่ 3 รวมทั้งสิ้น 667 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.89 รายละ เอื้อดตามตารางที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามที่ส่งไปและที่ได้รับกลับคืนมา จำแนกตามขนาด ตารางที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามที่ส่งไปและที่ได้รับกลับคืนมา จำแนกตามขนาด

โรงเรียน

ขนาด โรงเรียน	แบบสอบถามที่ส่งไป					แบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์				
	ตัว อย่าง	ผู้ให้ข้อมูล				ตัว อย่าง	ผู้ให้ข้อมูล			
		โรงเรียน	ชุมชน	นักเรียน	รวม		โรงเรียน	ชุมชน	นักเรียน	รวม
ขนาดเล็ก	30	90	90	90	270	30	89	87	89	265
	คิดเป็นร้อยละ					100	98.89	96.67	98.89	98.15
ขนาดกลาง	36	108	108	108	324	36	107	107	107	321
	คิดเป็นร้อยละ					100	99.07	99.07	99.07	99.07
ขนาดใหญ่	9	27	27	27	81	9	27	27	27	81
	คิดเป็นร้อยละ					100	100	100	100	100
รวม	75	225	225	225	675	75	223	221	223	667
	คิดเป็นร้อยละ					100	99.11	98.22	99.11	98.81

1.2 นำแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มาแจกแจงความถี่ (frequency) และคำนวนหาค่าร้อยละ (%)

1.3 นำแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มาตรวจนับคะแนนแต่ละข้อ หากค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในแบบสอบถามเป็นรายข้อและรายตัวน โดยแยกตาม ความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย คือ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน และนำเสนอด้วย ตารางประกอบคำบรรยาย

เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาระดับการกระทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ของผู้ตอบแบบสอบถาม กำหนดได้ดังนี้

5 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้านักเรียนกระทำการทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตย ประมาณ 9-10 ครั้ง จัดอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้านักเรียนกระทำการทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตย ประมาณ 7-8 ครั้ง จัดอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้านักเรียนกระทำการทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตย ประมาณ 5-6 ครั้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้านักเรียนกระทำการทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตย ประมาณ 3-4 ครั้ง จัดอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้านักเรียนกระทำการทำหรือแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตย ประมาณ 1-2 ครั้ง จัดอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับระดับการกระทำการแสดงออกถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน กำหนดน้ำหนักคะแนนจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ระดับความคิดเห็น 5	=	น้ำหนักคะแนน 5	คะแนน
ระดับความคิดเห็น 4	=	น้ำหนักคะแนน 4	คะแนน
ระดับความคิดเห็น 3	=	น้ำหนักคะแนน 3	คะแนน
ระดับความคิดเห็น 2	=	น้ำหนักคะแนน 2	คะแนน
ระดับความคิดเห็น 1	=	น้ำหนักคะแนน 1	คะแนน

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากระดับความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับใด หมายความว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับนั้น โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best 1970 : 190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49	แสดงว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49	วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49	วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49	วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00	วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของนักเรียน

ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test, one way analysis of variance) และเมื่อพิสูจน์ความแตกต่างให้ทราบทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

2. ข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มชนนา (focus group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การจำข้อของผู้นำกลุ่มชนนา ข้อมูลจากการจัดบันทึกและการบันทึกเทปเสียงและภาพ

สรุปย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (action research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ราชบุรี และเสนอแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยการสุ่ม (unit of sample) มีการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย โดยกำหนดแผนแบบของการวิจัยในลักษณะกลุ่มเดียว ตรวจสอบตามสภาพที่เป็นจริง ไม่มีการทดลอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 298 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 75 โรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 675 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จากฝ่ายโรงเรียน จำนวน 225 คน ฝ่ายชุมชน จำนวน 225 คน และฝ่ายนักเรียน จำนวน 225 คน และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จัดกลุ่มสนทน (Focus group) จำนวน 3 กลุ่ม ๆ ละ 9 คน รวม 27 คน ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน เป็นสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และตัวแปรที่ศึกษา เป็นวิถี ชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ราชบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประการ ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน และ 2) บันทึกกลุ่ม สนทนา จากการจัดกลุ่มสนทน (focus group) กับบุคคลสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครุภัณฑ์และบุคลากร รวมประชาธิปไตย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน 2544 ถึง 31 กรกฎาคม 2544 และจัดกลุ่มสนทนาวันที่ 10-11 ตุลาคม 2544 นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test, one way ANOVA) ประกอบกับการทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method) และข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนานำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังแบบสอบถามไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 75 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน จำนวน 675 ฉบับ เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 667 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.81 และจัดกลุ่มชนทนา (focus group) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จากการกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และกลุ่มครุภู่รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย ที่เป็นโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในการตอบแบบสอบถาม 9 โรงเรียน จำนวน 2 กลุ่ม สำหรับกลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษา จำนวน 9 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกลุ่มชนทนา กลุ่มละ 8 คน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย โดยนำเสนอดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 3 ความแตกต่างระหว่างระดับวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน

ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี
ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักเรียน ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน
และฝ่ายนักเรียน

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัว ของผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน โดยหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (%) รายละเอียดในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	ความถี่ n = 223	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	133	59.64
2. หญิง	90	40.36
รวม	223	100.00
อายุ		
1. 21 – 30 ปี	3	1.35
2. 31 – 40 ปี	26	11.66
3. 41 – 50 ปี	152	68.16
4. 51 – 60 ปี	42	18.83
รวม	223	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	14	6.28
2. ปริญญาตรี	200	89.69
3. ปริญญาโท	9	4.03
รวม	223	100.00
ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาแห่งนี้		
1. 1 – 5 ปี	67	30.04
2. 6 – 10 ปี	29	13.01
3. 11 – 15 ปี	32	14.35
4. 15 ปีขึ้นไป	95	42.60
รวม	223	100.00

จากตารางที่ 4 พบร่วมกับผู้ตอบแบบสอบถามฝ่ายโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย
จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 59.64 เพศหญิง จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 40.36 มีอายุ
41-50 ปีมากที่สุด จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 68.16 และอายุ 21-30 ปี น้อยที่สุด จำนวน 3 คน
คิดเป็นร้อยละ 1.35 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 89.69
รองลงมา ได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.28 และปริญญาโท จำนวน
14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.03 ตามลำดับ ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาส่วนใหญ่
15 ปีขึ้นไป จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 42.60 รองลงมาคือ 1-5 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็น
ร้อยละ 30.04 และน้อยที่สุด ได้แก่ 6-10 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 13.01

ตารางที่ 5 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายชุมชน จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	ความถี่ <i>n</i> = 221	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	109	49.32
2. หญิง	112	50.68
รวม	221	100.00
อายุ		
1. ต่ำกว่า 21 ปี	6	2.71
2. 21 – 30 ปี	20	9.05
3. 31 – 40 ปี	86	38.91
4. 41 – 50 ปี	75	33.94
5. 51 – 60 ปี	29	13.12
6. 60 ปีขึ้นไป	5	2.27
รวม	221	100.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

สถานภาพ	ความถี่ n = 221	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
1. ประถมศึกษา	86	38.91
2. มัธยมศึกษา	67	30.32
3. อนุปริญญา	25	11.31
4. ปริญญาตรี	43	19.46
รวม	221	100.00
อาชีพ		
1. เกษตรกร	77	34.84
2. ค้าขาย	25	11.31
3. รับจ้างทั่วไป	62	28.06
4. รับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ	44	19.91
5. อื่นๆ	13	5.88
รวม	221	100.00

จากตารางที่ 5 พบร่ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามฝ่ายชุมชน เป็นเพศหญิง จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 50.68 และเพศชาย จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 49.32 ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกัน มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 38.91 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 33.94 และอายุ 60 ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.27 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ประถมศึกษา จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 38.91 รองลงมาคือ มัธยมศึกษา จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 30.32 ส่วนระดับอนุปริญญามีน้อยที่สุด จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 11.31 อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 34.84 รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 28.06 และอาชีพอื่น ๆ เช่น ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว มีน้อยที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88

ตารางที่ 6 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ฝ่ายนักเรียน จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	ความถี่ n = 223	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	68	30.49
2. หญิง	155	69.51
รวม	223	100.00
อายุ		
1. 7 - 8 ปี	71	31.84
2. 9 - 10 ปี	75	33.63
3. 11 - 12 ปี	74	33.18
4. 13 - 14 ปี	3	1.35
รวม	223	100.00
จำนวนพี่น้องทั้งหมด		
1. 1 คน	36	16.14
2. 2 คน	111	49.78
3. 3 คน	47	21.08
4. 4 คน	17	7.62
5. 5 คน	3	1.35
6. 6 คน	3	1.35
7. 7 คน	2	0.90
8. 8 คน	1	0.45
9. 9 คน	1	0.45
10. 10 คน	1	0.45
11. 11 คน	1	0.45
รวม	223	100.00

ตารางที่ 6 (ต่อ)

สถานภาพ	ความถี่ n = 223	ร้อยละ
นักเรียนเป็นบุตรคนที่		
1. เป็นบุตรคนที่ 1	114	51.12
2. เป็นบุตรคนที่ 2	75	33.63
3. เป็นบุตรคนที่ 3	19	8.52
4. เป็นบุตรคนที่ 4	7	3.14
5. เป็นบุตรคนที่ 5	4	1.79
6. เป็นบุตรคนที่ 6	3	1.35
7. เป็นบุตรคนที่ 10	1	0.45
รวม	223	100.00
อาชีพของผู้ปกครอง		
1. เกษตรกร	66	29.60
2. ค้าขาย	31	13.90
3. รับจำจ้าง	100	44.84
4. รับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ	21	9.42
5. อื่น ๆ	5	2.24
รวม	223	100.00
นักเรียนอาศัยอยู่กับ		
1. พ่อ แม่	181	81.17
2. ปู่ ย่า ตา ยาย	31	13.90
3. ลุง ป้า น้า อา	11	4.93
รวม	223	100.00
พ่อแม่อยู่ด้วยกันหรือไม่		
1. อยู่ด้วยกัน	183	82.06
2. แยกกันอยู่	40	17.94
รวม	223	100.00

จากตารางที่ 6 พบร้า ผู้ตอบแบบสอบถามฝ่ายนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 69.51 เพศชาย จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 30.49 อายุระหว่าง
9-10 ปี มากที่สุด จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 33.68 รองลงมาคือ อายุ 11-12 ปี จำนวน 74 คน
คิดเป็นร้อยละ 33.18 และอายุ 7-8 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 31.84 และอายุ 13-14 ปี
น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.35 จำนวนพื้นทองห้องหมวดส่วนใหญ่มีสองคน จำนวน 111 คน
คิดเป็นร้อยละ 49.78 รองลงมาคือสามคน จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 21.08 และน้อยที่สุด
มีพื้นทองแปดถึงสิบคน คิดเป็นร้อยละ 0.45 นักเรียนส่วนใหญ่เป็นบุตรคนที่หนึ่งหรือคนใด จำนวน
114 คน คิดเป็นร้อยละ 51.12 รองลงมาคือเป็นบุตรคนที่สอง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ
33.63 และน้อยที่สุดคือเป็นบุตรคนที่สิบ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.45 อาชีพของผู้ปกครอง
ส่วนใหญ่อาชีพรับจ้าง จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 44.84 รองลงมาคืออาชีพเกษตรกร
จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 29.60 ส่วนอาชีพอื่นๆ เช่น ทำธุรกิจส่วนตัว หน่วยความ มีน้อยที่สุด
จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.24 นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน 181 คน คิดเป็น
ร้อยละ 81.17 รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับ บุตร บุตรสาว จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.90 และ
อาศัยอยู่ด้วยกัน จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 82.06 ส่วนพ่อแม่แยกกันอยู่ จำนวน 40 คน
คิดเป็นร้อยละ 17.94

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

การวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นการวิเคราะห์การกระทำการหรือการแสดงออกถึงวิถีชีวิต
ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ราชบุรี ตามคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรวม 2) ด้านสามัคคีรวม และ 3) ด้านปัญญาธรรม
ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
โดยภาพรวม เป็นรายด้าน และรายข้อ ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน
ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน รายละเอียดในตารางที่ 7-10

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามคุณลักษณะรายด้าน¹
และการกลุ่มบุคคลแต่ละฝ่าย โดยภาพรวม

วิธีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน	ภาพรวม n = 667				ฝ่ายโรงเรียน n = 223				ฝ่ายชุมชน n = 221				ฝายนักเรียน n = 223			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ที่	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ที่	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ที่	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ที่	ลำดับ ที่
1. ด้านความรวม	3.75	0.53	มาก	1	3.76	0.49	มาก	1	3.59	0.53	มาก	1	3.89	0.52	มาก	2
2. ด้านสามัคคีรวม	3.65	0.62	มาก	2	3.64	0.55	มาก	2	3.33	0.61	ปาน กลาง	2	3.97	0.52	มาก	1
3. ด้านปัญญารวม	3.35	0.68	ปาน กลาง	3	3.30	0.61	ปาน กลาง	3	3.19	0.71	ปาน กลาง	3	3.54	0.66	มาก	3
รวม	3.64	0.54	มาก		3.64	0.49	มาก		3.43	0.54	ปานกลาง		3.85	0.50	มาก	
ลำดับที่				2				3				1				

จากตารางที่ 7 พบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากสองด้าน ได้แก่ ด้านควรธรรม ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.53) และด้านสามัคคีธรรม ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ ส่วนด้านปัญญาธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.68) และเมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลสามฝ่าย พบว่า อยู่ในระดับมากสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.50) และฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ ส่วนฝ่ายชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.54) และถ้าพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลแต่ละฝ่ายตามคุณลักษณะ เป็นรายด้าน พบว่า

ด้านควรธรรม ทุกฝ่ายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.52) ฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.49) และฝ่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.53) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับของบุคคลในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม ในเรื่องการเคารพเทิดทูนต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเข้าແ/quan>รับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง การเคารพผู้พิพากษาและผู้ตัดสิน ตามข้อตกลง ไม่ละเมิดทรัพย์สิน สถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวม และไม่ละเมิดเสรีภาพทางร่างกายของผู้อื่น

ด้านสามัคคีธรรม กลุ่มบุคคลสองฝ่ายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.52) และฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ ส่วนฝ่ายชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.61) แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของนักเรียน ด้านสามัคคีธรรม นักเรียนได้ปฏิบัติในขณะที่อยู่โรงเรียน แต่ในครอบครัวและชุมชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ การยอมรับผลงานของกลุ่ม การร่วมกันปรับปรุงพัฒนางานของกลุ่ม และการรักหมู่คณะ มีเจหงังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ด้านปัญญาธรรม มีเฉพาะฝ่ายนักเรียนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.66) ส่วนบุคคลอีกสองฝ่ายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.61) และฝ่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 0.71) แสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมของนักเรียน ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลและอธิบายได้ การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง และการวิเคราะห์ข่าวสารและประเมินเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญา ยังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร

จากตารางที่ 8 พบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านความรวม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกฝ่าย โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.52) ฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.49) และฝ่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.53)

เมื่อพิจารณาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านความรวม จำแนกเป็นรายข้อ ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า ส่วนใหญ่ความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาทั้งสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านความรวม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) การแสดงความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน 3) การเข้าແ老人家รับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อน-หลัง 4) การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 5) การปฏิบัติต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้ถูกต้องเหมาะสม 6) การปฏิบัติตามกฎหมาย 7) การไม่กระทำให้ทรัพย์สิน สถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวมเสียหาย 8) การไม่ใช้หรือหยอดสิ่งของของผู้อื่นและของส่วนรวมโดยไม่ได้รับอนุญาต 9) การไม่เข้าไปสถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวมโดยไม่ได้รับอนุญาต 10) การปฏิบัติตามนิธิของกลุ่ม 11) การไม่รังแก กลั่นแกล้ง หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น 12) การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม 13) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ 14) การปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น แต่ก็มีบางประเด็นที่บุคคลทั้งสามฝ่ายมีความคิดเห็นว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านความรวม อยู่ในระดับปานกลาง สมควรนำไปสู่การหาแนวทางพัฒนา ได้แก่ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้าย เสียดสีผู้อื่น ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.89) การซักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.88) การยกมือขออนุญาตประธานหรือผู้กำลังพูดอยู่ทุกครั้งก่อนที่จะพูด ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.76) และการตั้งใจฟังในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.76)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิศวิตประชาริปป์โดยของนักเรียน ด้านสามัคคีรวม โดยภาพรวมและจำแนกตามรายข้อ

วิศวิตประชาริปป์โดย ของนักเรียน	ภาพรวม n = 667				ฝ่ายโรงเรียน n = 223				ฝ่ายชุมชน n = 221				ฝ่ายนักเรียน n = 223			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
1. นักเรียนมีส่วนร่วมวางแผน การทำงานและกำหนดบทบาท หน้าที่	3.48	0.87	ปาน กลาง	11	3.53	0.75	มาก	10	3.08	0.86	ปาน กลาง	11	3.83	0.83	มาก	10
2. นักเรียนปฏิบัติงานที่ได้รับ ^{ผู้อำนวยการ ผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้อื่นๆ} มอบหมายจนสำเร็จตามเป้าหมาย และหน้าที่	3.74	0.79	มาก	4	3.67	0.69	มาก	6	3.45	0.75	ปาน กลาง	3	4.10	0.80	มาก	3
3. นักเรียนช่วยเหลือเพื่อน ในกลุ่ม	3.75	0.76	มาก	3	3.73	0.64	มาก	4	3.43	0.73	ปาน กลาง	4	4.08	0.75	มาก	5
4. นักเรียนร่วมประเมินผล การทำงานของกลุ่ม	3.44	0.90	ปาน กลาง	12	3.50	0.70	มาก	11	2.93	0.90	ปาน กลาง	12	3.87	0.81	มาก	8
5. นักเรียนพอใจในผลงาน ของกลุ่ม	3.76	0.74	มาก	2	3.77	0.62	มาก	2	3.43	0.74	ปาน กลาง	5	4.08	0.70	มาก	4
6. นักเรียนชื่นชมผลงาน ของกลุ่ม	3.81	0.75	มาก	1	3.81	0.62	มาก	1	3.47	0.77	ปาน กลาง	2	4.15	0.69	มาก	1

ตารางที่ 9 (ต่อ)

วิธีชี้วัดประชาธิปไตย ของนักเรียน	ภาพรวม n = 667				ฝ่ายโรงเรียน n = 223				ฝ่ายชุมชน n = 221				ฝ่ายนักเรียน n = 223			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
7. นักเรียนร่วมรับผิดชอบ ในผลงานของกลุ่ม	3.70	0.84	มาก	6	3.77	0.65	มาก	3	3.22	0.84	ปาน กลาง	9	4.10	0.76	มาก	2
8. นักเรียนยินดีฟังคำติชม ของผู้อื่น	3.71	0.81	มาก	5	3.72	0.69	มาก	5	3.41	0.83	ปาน กลาง	6	4.00	0.78	มาก	7
9. นักเรียนร่วมกันพิจารณาผลงาน ของกลุ่มและเมื่อมีข้อผิดพลาดก็ ร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข	3.58	0.89	มาก	9	3.58	0.74	มาก	9	3.10	0.93	ปาน กลาง	10	4.04	0.74	มาก	6
10. นักเรียนแนะนำ/ช่วยเหลือเพื่อนและ หมู่คณะ	3.59	0.82	มาก	8	3.58	0.73	มาก	8	3.40	0.82	ปาน กลาง	8	3.80	0.85	มาก	11
11. นักเรียนให้กำลังใจเพื่อนและ หมู่คณะ	3.69	0.76	มาก	7	3.61	0.73	มาก	7	3.62	0.74	มาก	1	3.85	0.78	มาก	9
12. นักเรียนเลี่ยงละลีบประบิณ ส่วนตนเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม	3.54	0.77	มาก	10	3.48	0.73	ปาน กลาง	12	3.40	0.78	ปาน กลาง	7	3.73	0.74	มาก	12
รวม	3.65	0.62	มาก		3.64	0.55	มาก		3.33	0.61	ปานกลาง		3.97	0.52	มาก	
ลำดับที่					2				3				1			

จากตารางที่ 9 พบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านสามัคคีธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า อยู่ในระดับมากสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.52) ฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ ส่วนฝ่ายชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.61)

เมื่อพิจารณาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านสามัคคีธรรม จำแนกเป็นรายข้อ ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า ความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายนักเรียนส่วนใหญ่สอดคล้องกัน คืออยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ส่วนฝ่ายชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ มีอยู่เพียงข้อเดียวที่ทุกฝ่ายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนให้กำลังใจเพื่อนและหมู่คณะ แต่ถ้าพิจารณาโดยภาพรวม ส่วนใหญ่วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) การชื่นชมผลงานของกลุ่ม 2) การพอใจในผลงานของกลุ่ม 3) การช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม 4) การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จตามบทบาทและหน้าที่ 5) การยินดีฟังคำติชมของผู้อื่น 6) การร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม 7) การให้กำลังใจเพื่อนและหมู่คณะ 8) การแนะนำช่วยเหลือเพื่อนและหมู่คณะ 9) การร่วมกันพิจารณาผลงานของกลุ่มและเมื่อมีข้อผิดพลาดก็ร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข และ 10) การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม แต่มีบางประเด็นที่จะต้องฝึกฝนและเสริมสร้างให้กับนักเรียน รวมทั้งหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ได้แก่ การให้นักเรียนร่วมประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.90) และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.87)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และลำดับที่ วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านปัญญาธรรม โดยภาพรวมและจำแนกตามรายข้อ

วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน	ภาพรวม n = 667				ฝ่ายโรงเรียน n = 223				ฝ่ายชุมชน n = 221				ฝ่ายนักเรียน n = 223			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
1. นักเรียนพูดหรือเขียนแสดง ความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล	3.44	0.81	ปาน	1	3.41	0.70	ปาน	1	3.23	0.83	ปาน	1	3.69	0.84	มาก	2
2. นักเรียนระบุและอธิบายเหตุผล ที่ใช้ในการตัดสินใจ	3.40	0.79	ปาน	3	3.37	0.70	ปาน	2	3.21	0.79	ปาน	3	3.61	0.82	มาก	4
3. นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้ เหตุผล	3.38	0.79	ปาน	4	3.36	0.71	ปาน	3	3.17	0.80	ปาน	5	3.61	0.81	มาก	3
4. นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้ เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูล ที่ถูกต้อง	3.43	0.83	ปาน	2	3.33	0.74	ปาน	4	3.22	0.83	ปาน	2	3.73	0.83	มาก	1
5. นักเรียนรวมข่าว/เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล	3.26	0.82	ปาน	5	3.27	0.74	ปาน	5	3.17	0.82	ปาน	6	3.34	0.88	ปาน	7
6. นักเรียนแยกแยะข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล	3.25	0.82	ปาน	7	3.17	0.71	ปาน	7	3.20	0.85	ปาน	4	3.39	0.87	ปาน	6

ตารางที่ 10 (ต่อ)

วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน	ภาพรวม n = 667				ฝ่ายโรงเรียน n = 223				ฝ่ายชุมชน n = 221				ฝ่ายนักเรียน n = 223			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
7. นักเรียนสุขปะปะเมินค่า ความร่าเริงเมื่อเดือนและประจำเดือน ของข่าวสารเหตุการณ์	3.26	0.83	ปาน กลาง	6	3.20	0.74	ปาน กลาง	6	3.17	0.88	ปาน กลาง	7	3.42	0.85	ปาน กลาง	5
รวม	3.35	0.68	ปานกลาง	3.30	0.61	ปานกลาง	3.19	0.71	ปานกลาง	3.54	0.66	มาก				
ลำดับที่					2				3				1			

จากตารางที่ 10 พบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านปัญญาธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่ายพบว่า ฝ่ายนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.66) ส่วนฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.61) และฝ่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 0.71) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านปัญญาธรรม จำแนกเป็นรายข้อ ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า ฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ส่วนฝ่ายนักเรียนมีทั้งระดับมากและปานกลาง ซึ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนด้านปัญญาธรรม ได้แก่ 1) การพูดหรือเขียนแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล 2) การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง 3) การระบุและอธิบายเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจ 4) การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล 5) การรับร่วมข่าว/เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากหลาย ๆ แหล่ง ข้อมูล 6) การสรุปและประเมินค่าความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ และ 7) การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย ศูนย์อินโนเวชัน

สำรวจข้อทักษะกลุ่มนักศึกษาที่มีความเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับปานกลาง เห็นควรนำไปปรับใช้และเสริมสร้าง รวมทั้งหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ได้แก่ การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 0.82) การสรุปและประเมินค่าความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.83) และการรับร่วมข่าว/เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากหลาย ๆ แหล่ง ข้อมูล ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.82)

**ตอนที่ 3 ความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็น
ของกลุ่มนักศึกษาสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน**

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน เป็นการวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวนทางเดียว (F-test, one way analysis of variance) และเมื่อพบรความแตกต่างใช้การทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Schffe's method) โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ว่ากลุ่มนักศึกษาสามฝ่าย มีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 รายละเอียดในตารางที่ 11-12

**ตารางที่ 11 ค่าความแปรปรวนของวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็นของบุคคล
สามฝ่าย โดยภาพรวม และเป็นรายด้าน**

วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	Df	SS	MS	F
1. ด้านความรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	10.451	5.23	19.636**
	ภายในกลุ่ม	664	176.698	0.27	
	รวม	666	187.149		
2. ด้านสามัคคีธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	45.868	22.934	72.185**
	ภายในกลุ่ม	664	210.960	0.318	
	รวม	666	256.828		
3. ด้านปัญญาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	13.944	6.972	15.957*
	ภายในกลุ่ม	664	290.116	0.437	
	รวม	666	304.060		
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	19.842	9.921	38.293**
	ภายในกลุ่ม	664	172.029	0.259	
	รวม	666	191.871		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 11 พบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาตาม คุณลักษณะเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านควรร่วม ด้านสามัคคีรวม และด้านปัญญาธรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน และเมื่อนำมาทดสอบความ แตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Schffe's method) ดังรายละเอียดตาม ตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็น ของกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียนโดยภาพรวม และจำแนก เป็นรายด้าน

วิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียน	กลุ่มบุคคล	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ฝ่าย โรงเรียน	ฝ่าย ชุมชน	ฝ่าย นักเรียน
1. ด้านควรร่วม	ฝ่ายโรงเรียน	3.76	-	.17**	.13*
	ฝ่ายชุมชน	3.59		-	.30**
	ฝ่ายนักเรียน	3.89			-
2. ด้านสามัคคีรวม	ฝ่ายโรงเรียน	3.64	-	.31**	.33**
	ฝ่ายชุมชน	3.33		-	.64**
	ฝ่ายนักเรียน	3.97			-
3. ด้านปัญญาธรรม	ฝ่ายโรงเรียน	3.30	-	.11	.24**
	ฝ่ายชุมชน	3.19		-	.35**
	ฝ่ายนักเรียน	3.54			-
ภาพรวม	ฝ่ายโรงเรียน	3.64	-	.21**	.21**
	ฝ่ายชุมชน	3.43		-	.42**
	ฝ่ายนักเรียน	3.85			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 12 พบร้า ค่าเฉลี่ยวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน平常ศึกษา สังกัดสำนักงานการ平常ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลสามฝ่ายโดยภาพรวม ความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายชุมชน ฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายนักเรียน และฝ่ายชุมชนกับฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน และค่าเฉลี่ยของฝ่ายโรงเรียนสูงกว่าฝ่ายชุมชน เมื่อพิจารณาความแตกต่างเป็นรายด้าน เป็นดังนี้

ด้านควรธรรม พบร้า ค่าเฉลี่ยวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน平常ศึกษา สังกัดสำนักงานการ平常ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายโรงเรียนสูงกว่าฝ่ายชุมชน นอกจากนี้ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าฝ่ายโรงเรียน สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายชุมชนกับฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าฝ่ายชุมชน

ด้านสามัคคีธรรม พบร้า ค่าเฉลี่ยวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน平常ศึกษา สังกัดสำนักงานการ平常ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียน กับฝ่ายชุมชน ฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายนักเรียน และฝ่ายชุมชนกับฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน และค่าเฉลี่ยของฝ่ายโรงเรียนสูงกว่าฝ่ายชุมชน

ด้านปัญญาธรรม พบร้า ค่าเฉลี่ยวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน平常ศึกษา สังกัดสำนักงานการ平常ศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียน กับฝ่ายชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายนักเรียน และฝ่ายชุมชนกับฝ่ายนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าเฉลี่ยของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าโรงเรียนและฝ่ายชุมชน

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการจัดกลุ่มชนทนา (focus group) ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครุภูมิรับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ตามโครงสร้างประจำเดือนคำถาม ที่ใช้จัดกลุ่มชนทนา ตามคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านควรธรรม จำนวน 2 ประเด็น 2) ด้านสามัคคีธรรม จำนวน 2 ประเด็น และ 3) ด้านปัญญาธรรม จำนวน 2 ประเด็น รวมทั้งสิ้น 6 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่สาม รายละเอียดดังผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ด้านควรธรรม

ประเด็นที่ 1 การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น ผู้เข้าร่วมกลุ่มชนทนา มีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำและให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ต้องเป็นผู้นำในการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

3. ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการพูดจากวิทยากรในรูปแบบต่าง ๆ และฝึกฝนให้นักเรียนฝึกพูดและให้โอกาสได้พูดในวาระต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

4. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น ดังนี้

4.1 กิจกรรมสวัสดีเยามเช้า เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนได้ทักทายกันด้วยถ้อยคำสุภาพ

4.2 โครงการพูดจากใจ เพื่อฝึกให้นักเรียนพูดจาไฟเราะ คิดก่อนพูด

5. ต้องฝึกฝนการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพให้แก่นักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ซึ่งจะเป็นนิสัยติดตัวนักเรียนไปในระดับที่สูงขึ้น
6. ให้นักเรียนรุ่นพี่ค่อยสอนสอดส่องดูแลเพื่อติดกิจกรรมการพูดของนักเรียนรุ่นน้อง และให้มีการว่ากล่าวตักเตือนอย่างสม่ำเสมอ
7. ผู้บริหารและครูต้องค่อยสอนสอดส่องดูแลนักเรียน ค่อยให้คำแนะนำบ่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง จะทำให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมได้
8. โรงเรียนต้องมีการเสริมแรง โดยการให้การยกย่องและให้รางวัลแก่นักเรียนที่พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

กลุ่มครุ่นผับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

1. ครูต้องสอนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ปลูกจิตสำนึก และเห็นประโยชน์ของ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น
2. โรงเรียนต้องมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ เช่น กิจกรรมสวัสดี ยามเช้า โครงการพูดจากใจ เป็นต้น
3. ครูประจำชั้น ครัวเมี้ยอตกลงกับนักเรียน และมีบทลงโทษกับนักเรียนที่พูดด้วยถ้อยคำ ไม่สุภาพ และกล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น
4. ครูประจำชั้นต้องเอาใจใส่ดูแลและฝึกฝนให้นักเรียนพูดด้วยถ้อยคำสุภาพด้วยวิธีการ ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมทั้งติดตาม ประเมินผล
5. ฝึกฝนให้นักเรียนใช้คำพูด “ขอบคุณ” “ขอบใจ” “ไม่เป็นไร” “ขอโทษ”
6. มอบหมายให้คณบกรุรณรงค์นักเรียนหรือนักเรียนรุ่นพี่ค่อยสอนสอดส่องดูแลและ ตักเตือนนักเรียนรุ่นน้อง เมื่อพบว่า นักเรียนรุ่นน้องพูดด้วยถ้อยคำไม่สุภาพ
7. ครูต้องพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
8. ครูประจำชั้นต้องยกย่อง ชมเชย และให้รางวัลแก่นักเรียนที่พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. โรงเรียนต้องมีแบบอย่างที่ดี และให้นักเรียนกระทำโดยไม่รู้สึกว่าถูกบังคับ
2. โรงเรียนควรประสานกับผู้ปกครองเพื่อร่วมมือกันปลูกฝังการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

3. ครูทุกคนในโรงเรียนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะฝึกฝนและปลูกฝังค่านิยมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น และสามารถสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชา
4. โรงเรียนต้องให้นักเรียนพูดด้วยถ้อยคำสุภาพอย่างสม่ำเสมอและดำเนินการทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง
5. โรงเรียนต้องมีนโยบายให้บุคลากรในโรงเรียนพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น เป็นมิตร จริงใจ และสร้างสรรค์
6. โรงเรียนควรออกจุลสารเชิญชวนประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนให้ใช้ถ้อยคำสุภาพ มารยาทงาม น้ำใจดี อย่างน้อยเดือนละครั้ง
7. โรงเรียนควรยกย่อง ชมเชย นักเรียนที่พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น โดยการมอบเกียรติบัตรให้ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ
8. ครูต้องมีลักษณะเป็นผู้นำ คือ ต้องพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน
9. สร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ยกตัวอย่างเบริบเพี้ยบการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพและไม่สุภาพ นำเสนอการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ยกตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียงที่พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ศึกษาค้นคว้าคำสุภาพ เป็นต้น
10. ครูและนักเรียนร่วมกันติดตามพฤติกรรมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพทั้งที่บ้านและโรงเรียน และช่วยกันปรับพฤติกรรมเพื่อให้ทุกคนพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ
11. โรงเรียนควรมีโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

สรุปประเด็น การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น

1. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีนโยบายให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของประชาริปไตย ที่ไม่อาจล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ
2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนต้องพูดจาสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น เป็นมิตร จริงใจ และสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน
3. สร้างความตระหนัก ความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น โดยดำเนินการดังนี้

3.1 นำเสน�建議案以供評議，並提出意見和建議。這包括討論政策的內容、提出問題和建議，以及提出修改意見。

3.2 นำเสน�建議案以供評議，並提出意見和建議。這包括討論政策的內容、提出問題和建議，以及提出修改意見。

3.3 ยกตัวอย่างสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมให้นักเรียนได้รับรู้ ทั้งในทางลบ และทางบวก รวมทั้งผลที่ได้รับจากพฤติกรรมที่กระทำ

4. สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือโครงการเสริมเกี่ยวกับการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในวิธีชีวิตประจำวัน เช่น โครงการสวัสดิ์ยามเช้า โครงการพูดจากราบ โครงการพื้นฐาน โครงการนารายาดในโรงเรียน เป็นต้น

5. ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรม การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น และให้ครูสอนແறรากเข้าไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์

6. โรงเรียนควรให้การเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียน ด้วยการยกย่องนักเรียนที่มีพฤติกรรม พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น โดยการมอบเกียรติบัตรให้ในพิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสม และประชารสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ

7. โรงเรียนต้องประสานกับผู้ปกครองและชุมชน ในการพูดด้วยถ้อยคำสุภาพไม่กล่าวร้าย เสียดสีผู้อื่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ออกจุลสารประชาสัมพันธ์ ประชุมผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น

8. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งติดตาม sond ดูแล พฤติกรรม ทั้งของครู บุคลากรในโรงเรียน และนักเรียน

ประเด็นที่ 2 การซักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาชนชีวิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประกอบศึกษา สร้างกัด สำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการซักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรม เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนใจแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

1. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วม

2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้กับนักเรียน โดยมอบหมายให้นักเรียนดำเนินการ และมีครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ให้คำแนะนำ
3. จัดให้มีการประกวดผลงานวิชาการเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
4. โรงเรียนต้องมีวารสาร เพื่อเชิญชวนให้ผู้ปกครองและชุมชนมาร่วมกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
5. โรงเรียนควรสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับนักเรียนเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจที่จะประชาสัมพันธ์และเชิญชวนผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม
6. ต้องให้นักเรียนและชุมชนเป็นแก่นนำในการจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
7. กิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า ต้องให้นักเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเชิญชวนให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม
8. ต้องฝึกให้นักเรียนพูดและเป็นลีอในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ระหว่างโรงเรียนกับบ้านและชุมชน

มหาวิทยาลัยศรีศาสตร์ สอนวิชีชีวศิริ

1. โรงเรียนควรจัดทำเอกสารหรือวารสารเชิญชวน โดยให้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่โรงเรียนจัดขึ้น
2. ให้นักเรียนแสดงกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนได้มีความรู้ ในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และยังเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น
3. การจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ควรให้นักเรียนกับผู้ปกครอง หรือชุมชน มีกิจกรรมร่วมกัน
4. ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการทำพิธีสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียนและประชาชน เรื่อง ความสำคัญและความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งต้องเน้น

ถึงประวัติและประโภชณ์ของการทำกิจกรรมทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งนี้การซึ่งแจงเสนอแนะควรทำให้เหมาะสมอย่างให้เป็นวิชาการจนเกินไป

2. โรงเรียนควรทำแผนงานให้ชัดเจนว่าในปีหนึ่งๆ มีกิจกรรมอะไรบ้าง และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนผู้ปกครอง และชุมชน ได้รับทราบ พร้อมทั้งให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการขักชวนผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องให้เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ

3. โรงเรียนต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ที่แสดงให้บุคลากรในโรงเรียนยอมรับว่า ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มีคุณค่าสูงสุด และสำคัญมากที่สุด ควรแก่การปกป้อง ทำนุบำรุง รักษาให้คงไว้

4. ครูต้องเสนอแนะให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น

5. นักเรียนควรเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เสมอมา มีโอกาส เพื่อแสดงให้เห็นว่า ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์สำคัญยิ่ง สมควรที่นักเรียนต้องรักษาไว้

6. ในโอกาสที่เหมาะสม นักเรียนควรเชิญชวนบุคคลใกล้ชิด เพื่อสนับสนุน เข้าร่วมกิจกรรม

เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์โดยซึ่งแจงเหตุผล ความสำคัญของกิจกรรมให้ผู้นั้นเข้าใจ

7. ควรพัฒนาการเรียนการสอนโดยการสอนโดยการสอดแทรกการเข้าร่วมกิจกรรมและการขักชวน

ผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันที่ควรเคารพ

9. ครูควรให้คำปรึกษาและกระตุ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน โดยการให้นักเรียนเป็นแก่นนำ และผู้ที่ปฏิบัติ ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ควรได้รับการยกย่องเช่นชม ให้เป็นที่ปราศจาก

10. ผู้บริหารต้องสอดส่องดูแลครูที่สอนสังคมศึกษา ด้านพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดสิ่งดีงามให้นักเรียน และทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ

11. ยกย่องเชิดชูผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สรุปประเด็น การขักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

1. โรงเรียนต้องจัดทำแผนให้ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน ได้รับทราบ

2. โรงเรียนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งในความสำคัญเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้กับนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ใช้สื่อที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้นักเรียนไปค้นคว้าวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นำเสนอ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้เลื่อมใสศรัทธาในวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเกิดความมั่นใจจนสามารถชี้นำและนำไปกล่าวเชิญชวนบุคคลใกล้ตัว เช่น ผู้ปกครอง เพื่อน ญาติพี่น้อง ตลอดจนบุคคลในชุมชน ให้ปฏิบัติและร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

3. ครูควรจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น หรือแสดงงบทบทสมมติในการซักซานบุคคลอื่นปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4. โรงเรียนต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยเฉพาะหน้าที่การประชาสัมพันธ์และการเชิญชวนบุคคลในครอบครัวและชุมชน

5. กิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่โรงเรียนปฏิบัติอยู่เป็นประจำทุกวัน โรงเรียนควรให้นักเรียนดำเนินการกันเอง เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง โครงการพิธีกรผู้เยาว์ โครงการประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก เป็นต้น

6. โรงเรียนควรยกย่อง ชมเชย และประกาศเกียรติคุณ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกครั้ง และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนและสังคมได้รับทราบ

7. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำและให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกกิจกรรมวันสำคัญ

ด้านสามัคคีธรรม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่

แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาชนชิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

ผู้บริหารโรงเรียน

1. โรงเรียนจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยคุณธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมตามโครงการด้วยกลุ่มนักเรียนเอง และเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน เช่น การบริการจัดการงานศพให้แก่ชุมชน เมื่อมีผู้มาใช้บริการ ทางโรงเรียนจะให้นักเรียนวางแผนการทำงาน กำหนดบทบาทหน้าที่กันเองในกลุ่ม เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายจัดหรือ ดอกไม้จันทน์ ของไทยทาน ฝ่ายทำหน้าที่พิธีกร ฝ่ายพิธีการทางศาสนา อาหารนานาชาติ อาหารนานาชาติ ฝ่ายบริการเครื่องดื่ม และยกของต่าง ๆ เป็นต้น

2. การจัดตั้งชุมชนต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่การดำเนินกิจกรรมของชุมชน

3. การเลือกตั้งสภานักเรียน ตามโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน

4. ควรฝึกให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ตั้งแต่เข้าโรงเรียน และให้นักเรียนปฏิบัติหน้าที่กันเอง ซึ่งจะทำให้เป็นนิสัยติดตัวไปใช้ที่บ้าน ชุมชน และสังคม

5. บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ต้องร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างกระบวนการภาระทำงานเป็นทีม

มหาวิทยาลัยสิริสาหส สงวนลิขสิทธิ์

1. ให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมที่ปฏิบัติประจำวัน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง การทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน เป็นต้น

2. ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน เช่น โครงการสหกรณ์ โครงการอาหารกลางวัน กีฬาสีโรงเรียน เป็นต้น

3. ครุความอบหมายงานให้นักเรียนทำ โดยใช้กระบวนการภาระกลุ่มในการจัดการเรียน การสอน เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม

4. ผู้บริหาร ครุครุกคน ต้องร่วมมือกันและปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นทีม

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ครุต้องจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม โดยเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ งานย่อย แล้วจึงเริ่มที่งานใหญ่ ซับซ้อนมากขึ้น และมีครุเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด แต่อย่าผูกขาดความคิดหรือซึ่งนำจนนักเรียนไม่ต้องคิดเอง

2. ครูใช้วิธีการมีส่วนร่วมวางแผนการทำงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่ มาดำเนินกิจกรรมร่วมกับนักเรียน และชี้ให้นักเรียนเห็นคุณค่า ประโยชน์ของการวางแผนร่วมกันและปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดได้

3. ฝึกให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ โดยให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็น และครุคุยเสนอแนะแนวทางการวางแผน การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนให้กระชับ

4. ครูและนักเรียนช่วยกันคิด เพื่อให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำกิจกรรมมาอภิปราย วิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการร่วมกันทำงาน

5. จัดประสบการณ์เสริมให้นักเรียน โดยมีการจัดประชุม มอบหมายงานให้ทำเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้มีการอภิปรายต่อที่ชุมชน มีการประเมินผล เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

6. ครูต้องมีอุดมการณ์ในการวางแผนการทำงานเป็นอย่างดี และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำได้อย่างถูกต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน

7. ครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันส่งเสริม ฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ในกรณีมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่

8. ยกย่องชูเชิดชูเกียรติตามบทบาทหน้าที่อยู่เสมอ

9. ปลูกฝังการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ โดยให้นักเรียนเห็นตัวแบบของการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบและไวระบบ ซึ่งเห็นผลที่ต่างกัน และให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย ถึงผลลัพธ์เสีย

10. ปรับแนวคิดร่วมกันให้สมบูรณ์ โดยครูและนักเรียนร่วมกันปรับแนวคิดให้สมบูรณ์ ถึงการวางแผนและกำหนดหน้าที่ในการทำงาน (รู้ขั้นตอนในการวางแผน และรู้หน้าที่ในการทำงานกลุ่ม เพื่อให้งานเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ)

สรุปประเด็น การมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่

1. ครูชี้ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สื่อการเรียนการสอน ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

2. ครูควรจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม และให้นักเรียนร่วมกันวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา แต่ครูอย่าผูกขาดความคิดหรือชี้นำจนนักเรียนไม่ได้แสดงความคิด การมองหาความคิดใหม่ ให้กิจกรรมเป็นกลุ่มบ่อย ๆ จะทำให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม

3. โรงเรียนควรจัดประสบการณ์เสริมเพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน หรืออาจมีโครงการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักเรียน การจัดตั้งชมรมต่าง ๆ เช่น ชมรมทำหีด ชมรมดอกไม้จันทร์ เป็นต้น

4. โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุน และกระตุ้นให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ในกรณีมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่

5. ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน รวมทั้งมีการนิเทศภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาและกำหนดเป็นแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 4 การร่วมประเมินผลการทำงานของกลุ่ม

แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการร่วมประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนับสนุนทางพัฒนาดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

1. โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นตามประเด็นการมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ โรงเรียนให้ทุกคนในกลุ่มประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และยังแต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียนรับผิดชอบการประเมินผลการทำงานโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ

กลุ่มครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

1. การเลือกหัวหน้าชั้น จะกำหนดควรการเป็นหัวหน้าชั้น โดยนักเรียนจะเป็นผู้เลือกหัวหน้าชั้นกันเอง และทุกคนในห้องจะเป็นผู้ประเมินผลการทำงานของหัวหน้าชั้น เมื่อครบวาระจะมีการเลือกใหม่

2. การใช้กระบวนการกรากลุ่มในการจัดการเรียนการสอน จะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานของกลุ่มเอง และประเมินผลงานของกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ครูควรให้นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานร่วมกันของกลุ่มทุกครั้ง ว่าผลที่ออกมานั้นเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

2. ครูควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการประเมินผลการทำงานทุกเรื่อง เพราะจะทราบข้อมูลและนำมาเป็นเหตุผลในการพัฒนางานต่อไป

3. นักเรียนทุกคนร่วมกันทำงาน ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะประเมินผลงานของกลุ่มด้วยความยุติธรรม และทุกคนต้องยอมรับการประเมินผลซึ่งกันและกัน

4. การร่วมงานกิจกรรมของกลุ่ม ครูควรให้นักเรียนทราบว่า ทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ถึงแม้จะมีความสามารถต่างกัน ดังนั้น นักเรียนจึงต้องไม่สร้างศิทธิ์ในการประเมินผลงานของกลุ่ม เพราะแต่ละความคิดเห็น มีความสำคัญในการพัฒนางานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. ฝึกให้นักเรียนประเมินผลงานของกลุ่มด้วยความยุติธรรมมากที่สุด และยอมรับความจริง เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาผลงาน

6. ครูควรจัดให้มีการร่วมประเมินผลการทำงานของกลุ่มทุกครั้งที่มีขอบหมายให้ทำงานเพื่อการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา เพราะเมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติเป็นประจำ กิจกรรมประเมินผล ก็จะเป็นกระบวนการการคิดตัวนักเรียนไปทางการทำงานที่ดี

7. ปลูกฝังกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มให้กับนักเรียนย่างถูกต้อง ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ และสามารถประเมินผลการทำงานของกลุ่มทุกครั้ง และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

8. ฝึกความเชื่อมั่นในตัวเองให้กับนักเรียน กล้าคิด กล้าแสดงออก

9. ต้องฝึกให้นักเรียนน้ำใจเคาระหื้อย่างมีเหตุผล โดยใช้สถานการณ์จริงในสังคมเป็นเนื้อหา เมื่อนักเรียนนิวิเคราะห์เป็น จะรู้จักเหตุผล นำไปสู่การยอมรับการวิจารณ์ที่มีเหตุผลได้ในที่สุด

10. การกำหนดงานให้ประเมินผล โดยให้นักเรียนทำการประเมินผลงานของกลุ่ม ช่วยกันคิดว่าจะมีวิธีการประเมินอย่างไร

11. การนำเสนอผลงาน โดยให้เด็กกลุ่มรายงานผลการประเมินผลงาน ซึ่งอาจมีรูปแบบต่างกัน เช่น ผิด-ถูก พอดี-ไม่พอดี ไม่ดี พอดี ปานกลาง ดี ดีมาก จัดอันดับคุณภาพ หรือเขียนแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ พร้อมให้เหตุผลว่า เหตุใดจึงใช้วิธีการประเมินเช่นนั้น

12. ครูและนักเรียนปรับแนวคิดร่วมกันให้สมบูรณ์ โดยช่วยกันพิจารณาว่ากลุ่มได้ใช้วิธีการประเมินที่ถูกต้องเหมาะสม กลุ่มได้ควรปรับอย่างไร ให้นักเรียนมีความรู้และสามารถเลือกใช้วิธีการประเมินผลที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มได้ด้วย

13. ครูต้องจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้สึกเป็นกันเองและเคยชินต่อการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มในทุกกลุ่มวิชา และมีการร่วมกันประเมินผลงานของตนเอง ของเพื่อนในกลุ่ม เพื่อตนต่างกลุ่ม มีการฝึกวิพากษ์วิจารณ์งานของตนเอง ของกลุ่ม และของเพื่อนเป็นประจำ วิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ ฝึกให้นักเรียนยอมรับความจริงและยกย่องผลงานของผู้อื่นที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับ ฝึกบ่อย ๆ นักเรียนจะเกิดทักษะในการกล้าประเมินผลงานอย่างมีเหตุผล ไม่เข้าข้างผลงานของตนเองหรือเพื่อนสนิท ผู้สอนต้องค่อยสอดแทรกคุณธรรมเรื่องความยุติธรรม การมองโลกในแง่ดี ความไม่ลำเอียง ให้นักเรียนเกิดความสำนึกรู้สึกเสมอ

สรุปประเด็น การร่วมประเมินผลการทำงานของกลุ่ม

1. โรงเรียนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของการประเมินผลการทำงาน และประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินผลการทำงาน รวมทั้งสร้างความตระหนักรู้ให้นักเรียนทุกคน ได้รับรู้ว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่ควรละเลยหรือเพิกเฉยต่อการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม เพราะความคิดเห็นของนักเรียนทุกคนมีความสำคัญต่อการพัฒนาของกลุ่ม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. สถาบันนักเรียน แล้วฝึกปฏิบัติให้นักเรียนรู้จัดการความต้องการของผู้อื่น นำไปสู่การยอมรับผลการประเมินหรือการวิจารณ์ผลการประเมินการทำงานของผู้อื่น

3. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยฝึกให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม และให้นักเรียนได้ประเมินการทำงานของกลุ่ม และของกลุ่มอื่น ๆ ด้วยความยุติธรรม มีเหตุผล และยอมรับผลการประเมินของคนอื่น สุดท้ายร่วมกันปรับแนวคิดให้สมบูรณ์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง และพัฒนาทั้งของส่วนตัวและของกลุ่ม

4. ครูต้องจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้สึกเป็นกันเอง และเคยชินกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มในทุกกลุ่มวิชา ฝึกฝนให้นักเรียนยอมรับความจริง และยกย่องผลงานของผู้อื่นที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ การฝึกฝนบ่อย ๆ นักเรียนจะเกิดทักษะและกล้าประเมินผลงานอย่างมีเหตุผล ไม่เข้าข้างผลงานของตนเองหรือเพื่อนสนิท ครูผู้สอนต้องค่อยสอดแทรกคุณธรรม เรื่อง ความยุติธรรม การมองโลกในแง่ดี ความไม่ลำเอียง และให้เกิดจิตสำนึกรู้สึกเป็นกันเองและเคยชินกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ด้านปัญญาอธรรม

ประเด็นที่ 5 การแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล

แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการการแยกแยะข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

1. โรงเรียนมอบหมายให้ครูบูรณารักษ์ สร้างความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับแหล่งข่าวประเภทต่าง ๆ ฝึกการบันทึกข่าว การย่อข่าว การแยกแยะสาระของข่าว และการวิเคราะห์ข่าว

2. โรงเรียนควรมีแหล่งข่าวประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารฯ ฯลฯ เพื่อให้ครูและนักเรียนได้รับทราบข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน

3. โรงเรียนมอบหมายให้นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการนักเรียน ไปจัดทำข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนำเสนอให้นักเรียนในโรงเรียนได้รับทราบ โดยข่าวสารเหตุการณ์ที่นำเสนอจะผ่านการตรวจสอบจากครูก่อนที่จะนำเสนอ

4. มีการสรุปข่าวที่นำเสนอเป็นรายสัปดาห์

กลุ่มครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

1. ครูประจำชั้นควรมีบอร์ดประจำห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้นำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน

2. ครูควรกระตุ้น สร้างเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการรับรู้ข่าวสารเหตุการณ์เพื่อให้ก้าวทันความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. ครูควรให้นักเรียนจดหมายไว้โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน โดยกำหนดกลุ่มตามประเภทของข่าว เช่น ข่าวการศึกษา ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง เป็นต้น

4. ให้นักเรียนนำเสนอข่าวตามภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย และนำเสนอไว้ที่บอร์ดประจำห้องเรียน

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ควรนำบทเรียนให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ ถึงผลกระทบต่อบุคคลรอบตัว ศีลธรรมจริยธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ว่าจะมีผลกระทบมากน้อยเพียงใด

2. ฝึกให้นักเรียนสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น คน สัตว์ พืช สิ่งของต่าง ๆ เพื่อหาข้อดีที่ให้ประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด
3. ควรนำข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มาให้นักเรียนฝึกสังเกต จดจำ และสร้างคำถาบที่หลากหลาย รวมทั้งเหตุการณ์ใกล้ตัวและข้อมูลที่พบเห็นสม่ำเสมอมาให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
4. นำข่าวสารที่เป็นตัวอย่างเหตุการณ์ในปัจจุบัน มาแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ใช้เหตุผลมาอ้างอิงให้นักเรียนเข้าใจ ฝึกปอยๆ จนเกิดความเคยชิน ให้นักเรียนได้ร่วมกัน โดยมีครุอยให้คำแนะนำตลอดเวลา
5. ฝึกให้นักเรียนได้วิเคราะห์ข่าวจากหนังสือพิมพ์ โดยบีดการแยกประเภทของข่าว ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข่าว และสามารถระบุสาเหตุของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล
6. พานักเรียนไปศึกษาสถานการณ์จริง หรือเหตุการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารแต่ละประเภทได้
7. ฝึกการคิดสองด้านตลอดเวลา กล่าวคือ ฝึกคิดแบ่ง คิดโต้ตอบ อย่างมีเหตุผลมาสนับสนุน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาสื่อฯ

8. ฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องยุบรวมข้อมูลจึงสามารถนำไปเป็นเหตุผล จะทำให้นักเรียนรู้จักแยกแยะสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามความเป็นจริง

9. ใช้กิจกรรมสร้างความสนใจ ใช้กิจกรรมข้อมูลข่าวสารเป็นการกระตุ้นความสนใจ เช่น การเล่าข่าว/เหตุการณ์ การฟังข่าวจากวิทยุ การดูข่าวจากโทรทัศน์ การดูภาพเหตุการณ์และการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ การใช้ข่าว/เหตุการณ์ ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างให้นักเรียนดูเพื่อเป็นความรู้ และวิเคราะห์วิจารณ์ร่วมกัน

10. อภิปรายร่วมกัน โดยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายจากกิจกรรมสร้างความสนใจ และคิด/วิเคราะห์/วิจารณ์ ในข่าวและเหตุการณ์ต่าง ๆ หลายแบบอย่างมุ่ง เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เหตุผลในการ เชื่อ-ไม่เชื่อ หรือการตัดสินใจเช่นไรในสถานการณ์นั้น ๆ

11. ให้ประสบการณ์จริง โดยเชิญวิทยากร เช่น นักเขียน นักข่าว ตำราฯ มาบรรยาย หรือนำนักเรียนไปดูแหล่งสื่อ เช่น โรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีตำรวจน้ำ แล้วสรุปผลจากการได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น

สรุปประเด็น การแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล

1. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยพิจารณารายละเอียดของข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ดังนี้

1.1 สอนให้นักเรียนรู้ว่าข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีแหล่งที่มาจากสื่ออะไรบ้าง เช่น หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ

1.2 สอนให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถึงสาเหตุของข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ ว่าเป็นข่าวเกี่ยวกับเรื่องอะไร ประเภทไหน

1.3 สอนและฝึกให้นักเรียนบันทึก ย่อ และสรุปข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1.4 สอนและฝึกให้นักเรียนได้เคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2. ให้นักเรียนนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวหรือที่นักเรียนได้พบเห็น และให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น รวมทั้งสร้างคำถาทมที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล

3. โรงเรียนควรมีกิจกรรมนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้แก่นักเรียนได้รับทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น นำเสนอในกิจกรรมหน้าเสาธง เสียงตามสาย บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการทุกขั้นตอนและให้ครูเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งมีการสรุปข่าวที่นำเสนอในแต่ละสัปดาห์ หรือตามความเหมาะสม

4. กิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชา ครุควรสอบแทรกข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ สำคัญที่เกิดขึ้นจากสื่อประเภทต่าง ๆ ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ วิจารณ์ ยกย่อง เพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก อย่างมีเหตุมีผล

5. เซิญวิทยากรที่มีประสบการณ์จริงในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ เช่น นักเขียน ตำรา นักข่าว มาบรรยายให้นักเรียนรับรู้ถึงกระบวนการในการนำเสนอ สรุป วิเคราะห์ เป็นต้น

6. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนสื่อต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน เพื่อให้นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนได้รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ประเด็นที่ 6 สรุปและประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสาร เหตุการณ์

แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับการสรุปและประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

1. ต้องนำประเด็นปัญหามาให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาศักยภาพทางความคิดให้รอบคอบ เชี่ยบแคลม
2. ฝึกสรุปข่าวจากการอ่าน พัง ดู และบอกถึงสาเหตุของข้อมูลข่าวสารว่า�่าเชื่อหรือไม่รวมทั้งความเป็นไปได้ของข่าวนั้น และบอกถึงประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์
3. ผู้ปกครองนักเรียนต้องร่วมมือในการส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งให้ข้อคิดแก่นักเรียนในการรับรู้ รับฟัง การนำเสนอจากสื่อประเภทต่าง ๆ

กลุ่มครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

1. ครูควรจัดกิจกรรมสรุปและประเมินข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่ให้นักเรียนนำเสนอรวมทั้งร่วมกันประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวเหตุการณ์
2. ฝึกให้นักเรียนได้สรุปและประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง จะทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ
3. ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติเป็นกิจนิสัยในการรับฟังข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ของข่าวสารจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ครูควรจัดกิจกรรมการสรุปและประเมินข่าวสารเหตุการณ์ ด้วยการจัดให้มีการแสดงความคิดเห็น มีการวิเคราะห์ข่าวสารเหตุการณ์ ให้นักเรียนคิดเอง วิเคราะห์เอง และสรุปเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา คอยให้คำเสนอแนะ ที่สำคัญครูต้องจัดกิจกรรมเป็นประจำ
2. ฝึกให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ และทำการสรุปและประเมินความน่าเชื่อถืออยู่เป็นประจำ ต่อเนื่อง จนเป็นนิสัย
3. ฝึกให้นักเรียนได้รับฟังข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ
4. ฝึกให้นักเรียนเปรียบเทียบข้อมูลข่าวสารที่มาจากการแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

5. ฝึกการใช้เหตุผลในการประเมินความน่าเชื่อถือของข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง
6. การให้นักเรียนได้เห็นถึงผลดีผลเสียของการมีความคิดเป็นของตนเอง และการเชื่อผู้อื่นโดยไม่รู้จักคิด จะทำให้นักเรียนตระหนักรู้และเห็นความจำเป็นว่าควรทำอย่างไร
7. นำบุคคลที่มีความสามารถในการสรุปและประเมินสถานการณ์ที่ประสบความสำเร็จมาเป็นตัวอย่างให้นักเรียนศึกษาจะทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาชีวประวัติบุคคลต่าง ๆ
8. กำหนดข่าวสาร/เหตุการณ์ให้ประเมินผล แบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำการประเมินผลการทำงานของกลุ่มในการหาข่าว/เหตุการณ์ ว่ามีเชื่อถือหรือไม่ และมีประโยชน์อย่างไร
9. นำเสนอผลงาน โดยให้กลุ่มรายงานผลการประเมินงาน พร้อมการวิเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ และร่วมกันอภิปราย
10. ปรับแนวคิดร่วมกันให้สมบูรณ์ โดยครูและนักเรียนร่วมกันปรับแนวคิดให้สมบูรณ์ ช่วยกันพิจารณาว่ากลุ่มใดสรุปและประเมินได้ดี กลุ่มใดควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้แนวทางเป็นหลักการที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร/เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
11. ประยุกต์ความคิดรวบยอดจากกลุ่มเพื่อนำไปใช้ โดยครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย เพื่อนำแนวทางไปใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป
12. ผู้สอนต้องฝึกให้นักเรียนรักการอ่านทั้งข่าวสาร พึงเหตุการณ์ รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ความน่าจะเป็น อาจทำแบบประเมินการอ่านและการสรุปสาระสำคัญของนักเรียนเป็นรายบุคคล นำสาระสำคัญที่อ่านได้มาบันทึกแบบประเมินแล้วรายงานผลงานของตนเองให้เพื่อนและครูทราบ ครูมีหน้าที่แนะนำการสรุปข่าว และตรวจสอบความบกพร่องให้นักเรียนพัฒนาในคราวต่อไป นักเรียนจะได้ทักษะในการอ่านการเขียนและการพูดด้วยเหตุผล

สรุปประเด็น สรุปและประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์

1. สร้างความรู้ความเข้าใจให้นักเรียนได้รู้จักการสรุปข่าว ประเมินความน่าเชื่อถือของข่าว และประโยชน์ที่ได้รับจากข่าวที่เกิดขึ้น
2. ฝึกนักเรียนสรุป ประเมินความน่าเชื่อถือของข่าว และประโยชน์ของข่าว สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน โดย กำหนดข่าวสารเหตุการณ์ให้นักเรียนได้สรุป ประเมินความน่าเชื่อถือ และประโยชน์ที่ได้รับจากข่าว นำเสนอผลงานการวิเคราะห์ข่าว ปรับแนวคิดร่วมกันให้สมบูรณ์ ระหว่างครุภัณฑ์ เนื่องจากเป็นแนวทางและหลักการที่จะนำไปใช้ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

3. ฝึกให้นักเรียนได้เปรียบเทียบการนำเสนอข่าวของสื่อประเภทต่าง ๆ ว่าแตกต่างกัน หรือไม่ แต่ละแหล่งข่าวมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และวิเคราะห์ว่าแหล่งข่าวใดมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพระราชนูท្តี

4. การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวอะไร ถ้าผู้ปกครองหรือชุมชนสามารถให้คำแนะนำและให้เหตุผลประกอบ จะทำให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจว่าสิ่งใดดีสมควรนำมาเป็นแบบอย่าง สิ่งใดไม่ดีไม่สมควรนำมาปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะมีประโยชน์หรือเป็นโทษต่อตัวเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศไทยอย่างไร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน และหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยใช้แนวคิดการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นขอบเขตของการวิจัย ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ 1) ตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถาม คือ โรงเรียนประถมศึกษาที่เบิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาและ/หรือชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จำนวน 75 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi -stage random sampling) ผู้ตอบแบบสอบถามมีสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน จำนวน 675 คน และ 2) ตัวอย่างที่ใช้จัดกลุ่มสุนทรีย์ คือ โรงเรียนที่มีระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนสูงสุดสามลำดับแรกของแต่ละขนาดโรงเรียน จากโรงเรียนตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถามรวม 9 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลในโรงเรียนตัวอย่างสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และกลุ่มครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย สำหรับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา โดยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีสองแบบ คือ 1) แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และ 2) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เพื่อจัดกลุ่มสุนทรีย์ มี hak ประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test, one way analysis of variance) และเมื่อพิจารณาความแตกต่างใช้การทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's method) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ข้อค้นพบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. **วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.54) และเมื่อพิจารณาแยกตามคุณลักษณะเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากสองด้าน คือ ด้านความธรรม ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.53) และด้านสามัคคีธรรม ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ ส่วนด้านปัญญาธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.68) และเมื่อพิจารณาแยกตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาแต่ละฝ่าย พบว่า อยู่ในระดับมากสองฝ่าย คือ ฝ่ายนักเรียน ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.50) และฝ่ายโรงเรียน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.49) ส่วนฝ่ายชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.54)

2. **ความแตกต่างระหว่างระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี** ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาสามฝ่าย พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อแยกพิจารณาตามคุณลักษณะเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยความคิดเห็นของฝ่ายนักเรียนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าฝ่ายโรงเรียน และฝ่ายชุมชน ทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน

3. **แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี** ควรดำเนินการดังนี้

3.1 **ด้านความธรรม บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน** ต้องปฏิบัติดน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจนเป็นนิสัยในการดำรงชีวิตประจำวัน และสถานศึกษาต้องเตรียมสร้างพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

3.2 **ด้านสามัคคีธรรม ครุภาระจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม** สถานศึกษาต้องสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น รวมทั้งครอบครัวและชุมชนต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในครอบครัวและชุมชน เพื่อเตรียมสร้างให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก

3.3 ด้านปัญญาธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอนครุจะต้องฝึกให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง และสรุปผลจากการวิเคราะห์ว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ เหตุการณ์น่าจะเป็นเช่นไร และเกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไรต่อสังคมโดยส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนกล้าตัดสินปัญหานบนพื้นฐานของความถูกต้องและมีเหตุผลสนับสนุน

การอภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยทำให้ทราบวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และทราบแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อุปนิสัยดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นตามคุณลักษณะเป็นรายด้าน พบร่วม วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนด้านความรอบรู้ และด้านสามัคคีกรุ่ม อุปนิสัยดีมาก ส่วนด้านปัญญาธรรม อุปนิสัยดีมาก โดยด้านปานกลาง โดยด้านความรอบรู้ อุปนิสัยดีมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัมพร เรือนสวัสดิ์ (2536 : บทคัดย่อ) ประชาเพ็งแจ่ม (2537 : บทคัดย่อ) ศรัณยา สุริyawong (2540 : 78) และสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2544 : 60) ที่พบว่า พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนด้านความรอบรู้ อุปนิสัยดีมากและอุปนิสัยดีมากและอุปนิสัยดีมาก ซึ่งสามารถอภิปรายเป็นภาพรวมได้ว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี อุปนิสัยดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพรากการปฏิบัติตามแนวทางวิถีชีวิตประชาธิปไตย ส่วนใหญ่ตรงกับหลักทางพุทธศาสนา ซึ่งในสังคมไทยยึดถือพราพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว ดังนั้นการนำวิถีชีวิตประชาธิปไตยไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยาก เพราะในชีวิตจริงและในสังคมของนักเรียนอยู่ในสังคมประชาธิปไตยอยู่แล้ว (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2536 : 32) นอกจากนี้ยังเนื่องมาจากการปฏิบัติดนเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของเบอร์แมน (Berman, ข้างต้นในสุรศักดิ์ หลาบมาลา 2539 : 3) ที่ได้วิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัยรุ่นต่อสังคมของอเมริกาพบว่า ส่วนมากมีความรู้สึกว่าตนทำอะไรได้น้อยมาก การที่จะให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น เราต้องสร้างให้เขามีความมั่นใจว่าเขามีความสามารถทำอะไรกับสังคม

ของเข้าให้ดีกว่าเดิมได้ เด็กจะเริ่มสร้างความคิดเกี่ยวกับสังคมตั้งแต่เยาว์วัย โดยบุคคลที่มีอิทธิพลต่อชีวิต เช่น ผู้ปกครอง ครู และบุคคลสำคัญของประเทศ จะมีอิทธิพลต่อแนวความคิดที่เด็กมีต่อสังคมเป็นอย่างมาก นั่นคือ ผู้ใหญ่จะเป็นตัวแบบที่เด็กหรือไม่ได้แก่เด็กในด้านความกรุณา เมตตา ความยุติธรรม การช่วยเหลือคนอื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว และการพึ่งพาซึ่งกันและกันของประชากรโลก ตลอดถึงผลการวิจัยของฟอลโลว์ (Fowler 1990 : 10 - 16) ที่พบว่า บุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดในการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเป็นอันดับหนึ่ง คือผู้ปกครอง อันดับสองคือครู และลำดับสามคือเพื่อน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของทวี นาคบุตร (2534 : 13) ที่กล่าวว่า นักเรียนนั้นอยากเป็นประชาธิปไตยและจะรับได้่ายหากครูปฏิบัติให้เห็น เป็นแบบอย่าง แนวคิดของวัลล์ มาศจารัส (2534 : 5) ที่กล่าวว่าครูประณมศึกษาเป็นต้นแบบ ที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาระบบคุณภาพชั้นประถมศึกษา จุฬาภรณ์ (2537 : บทคัดย่อ) ศุภณัฐา วงศ์ต่วน (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบร่วมกับครูประณมศึกษาทุกคนมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน

2. ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประณมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประณมศึกษาจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยความคิดเห็นของฝ่ายนักเรียนสูงกว่าฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมุ่งมองและ/หรือระดับความต้องการของกลุ่มบุคคล แต่ละฝ่ายต่อการกระทำหรือแสดงออกของนักเรียนตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งอาจมีสาเหตุที่สามารถนำมาอภิปรายตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลแต่ละฝ่ายได้ดังนี้

2.1 ฝ่ายโรงเรียน พบร่วม ความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียนที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของนักเรียนในโรงเรียนประณมศึกษา สังกัดสำนักงานการประณมศึกษาจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก รองจากฝ่ายนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกลุ่มบุคคลฝ่ายโรงเรียน อันประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย และครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ปลูกฝังและเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนโดยตรง จึงมีความคาดหวังว่านักเรียนในโรงเรียนทุกคนนำวิถีชีวิตประชาธิปไตยไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันให้มากที่สุด นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียนอีกด้วย กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนอยู่ในรูปของ การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน มีลักษณะหลายรูปแบบและแพร่กระจายชัดเจน มีผลกระทบต่อนักเรียนไม่ว่าจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือไม่ก็ตาม (Thorpe 1960 : 403) ดังนั้น วิถีชีวิต

ประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มนบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก มีประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนนาน และปฏิบัติงาน คุณภาพดีและใกล้ชิดกับนักเรียน รวมทั้งมีความคิดเห็นต่อการกระทำหรือแสดงออกตามกรอบวิถี ชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนโดยภาพรวม จึงทำให้ความคิดเห็นของฝ่ายโรงเรียน แตกต่างกันกับฝ่ายชนชั้น อายุรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านควรร่วม ด้านสามัคคีรวม และโดยภาพรวม และแตกต่างกันกับฝ่ายนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้าน สามัคคีรวม ด้านปัญญาธรรม และโดยภาพรวม ส่วนด้านควรร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ฝ่ายชนชั้น พぶว่า ความคิดเห็นของฝ่ายชนชั้นที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยของ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับ ปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าฝ่ายนักเรียนและฝ่ายโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการ สถานภาพ ส่วนตัวของฝ่ายชนชั้นส่วนใหญ่มีอายุมาก มีการศึกษาน้อย และมีอาชีพเกษตรกรและรับจ้าง จึงอาจมีค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบเข้มงวดกวัดขัน ชอบใช้คำจาจับลูก ให้ลูกปฏิบัติ ตามคำสั่ง หรืออาจกล่าวตามสภาพชีวิตที่ว่า “เดินตามผู้ใหญ่มาไม่กัด” สอดคล้องกับดวงเดือน พันธุ์มนต์กวน และเพญแย ประจำปีชุดจนก (2520 : 24 - 27) ที่กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาคาดอยควบคุมบังคับ และลงโทษลูกเมื่อลูกกระทำในสิ่งที่ตนไม่ ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524 : 83 – 85) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูลูกแบบอัตตาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่เลี้ยง ครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการตั้งเป้าหมายของครอบครัวและภูมิเอนท์ เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม มาตรฐาน มีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านทุกอย่าง ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูบุตร การตัดสินใจของครอบครัว เป็นหน้าที่ของบิดาหรือมารดาเท่านั้น บุตรไม่มีส่วนออกเสียง ความต้องการของบุตรไม่ได้รับการ พิจารณา ซึ่งสภาพปัจจุบันสถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว นักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข นักเรียน ในปัจจุบันได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นบุคคลที่รู้จักคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล มีความคิดเป็นของตนเอง กล้าทำ กล้าแสดงออก จึงทำให้บางสิ่งบางอย่างอาจไม่ ปฏิบัติตามความต้องการของผู้ปกครองหรือบิดามารดา โดยมีเหตุผลเช่นตามความคิดเห็นของ นักเรียนเอง ซึ่งผู้ปกครองหรือบิดามารดาไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและไม่ทำความเข้าใจ บุตรหลาน จึงมองว่านักเรียนเป็นเด็กไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่ปฏิบัติตนอยู่ใน

กรอบขั้นบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนตามความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลฝ่ายชุมชน ที่ยึดค่านิยมและการอบรมนิยมประเพณีที่ผู้น้อยต้องเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกันกับฝ่ายโรงเรียน และฝ่ายนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านปัญญาธรรมที่ฝ่ายชุมชนและฝ่ายโรงเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ฝ่ายนักเรียน พบร่วมกับ ความคิดเห็นของฝ่ายนักเรียนที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเป็นผู้แสดงความคิดเห็นต่อระดับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นการประเมินพฤติกรรมของตนเอง จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบริญเที่ยบพฤติกรรมของตนเองกับเพื่อนในห้องเรียนหรือในโรงเรียนด้วยกันซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใดก็ตามจะต้องมองตนเองเหมือนกับว่าผู้อื่นเสมอ ประกอบกับสถานภาพส่วนตัวของนักเรียนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง ซึ่งลูกผู้หญิงผู้ปกครองหรือบิดามารดาจะคงความคุ้มครองไว้ แต่ฝีกอบรมให้มีระเบียบวินัย และปฏิบัติตนอยู่ในกรอบขั้นบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทยอย่างเคร่งครัด สดคคล่องกับผลการศึกษาของเจนส์ (Jones, ค้างถึงใน สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนฯ และวัฒนธรรม เอกสารการศึกษา 1/2540 : 42) ที่ได้ศึกษาความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิงในด้านการปฏิบัติตามวินัย พบร่วมกับวัยรุ่นฝ่ายนี้ระเบียบวินัยมากกว่าเด็กหญิงวัยรุ่น สังคมมิได้มุ่งหวังให้หญิงและชายมีพฤติกรรมเหมือนกัน การฝึกเด็กแต่ละเพศจึงแตกต่างกัน มีการเข้มงวดหญิงมากกว่าชาย และชายจะมีการพูดเท็จและไม่เชื่อสัตย์มากกว่าหญิง เด็กชายจะฝ่ายนี้ระเบียบวินัยมากกว่า และไม่เต็มใจที่จะกระทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ นอกจากนี้นักเรียนกลุ่มนี้ยังเป็นบุตรคนแรกหรือคนโตบิดามารดา มีอาชีพรับจ้างและเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าสถานภาพดังกล่าวของนักเรียนจะเป็นผู้มีความรับผิดชอบโดยพื้นฐานของการดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว กล่าวคือ นักเรียนเป็นบุตรคนโตประกอบกับบิดามารดา มีอาชีพรับจ้างและเกษตรกร ทำให้บิดามารดาต้องไปประกอบอาชีพซึ่งจะต้องทิ้งภาระงานบ้านให้ลูกทำแทน ดังนั้นนักเรียนซึ่งเป็นบุตรคนโตต้องช่วยเหลือภาระกิจต่าง ๆ ภายในบ้านแทนบิดามารดา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการปลูกฝังพุฒิกรรมให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบอย่างมากและมีส่วนร่วมรับผิดชอบการทำงานของครอบครัว และนักเรียนกลุ่มนี้อยู่ในครอบครัวที่บุตรคนโต โดยพิจารณาได้จากสถานภาพของครอบครัวส่วนใหญ่นักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดาและอยู่ในครอบครัวที่ไม่แตกแยก ทำให้นักเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาให้ความรักความเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดี มีความสมมูล

ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา สอดคล้องกับเมคโคบปี และเลвин (McCoby and Levin 1957 : 1-4) ที่เสนอความเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัว มิใช่เป็นเพียงหน้าที่ของมารดาเท่านั้น และยังศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูมิผลต่อสติปัญญาและความคิดเห็นของเด็กด้วย สอดคล้องกับอฟเปอร์ (Opper 1971 : 239) ที่กล่าวว่า ในตอนต้นของชีวิตความรักความเอ้าใจมาจากพ่อแม่เป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับลูก เมื่อลูกโตขึ้นพ่อแม่จะต้องสร้างเจตคติตลอดจนความมีเหตุมีผลให้เกิดขึ้นกับเขา และย้ำว่าหากฐานที่สำคัญของความรู้สึกนิ่งคิด สติปัญญา พฤติกรรมต่าง ๆ ล้วนขึ้นอยู่กับการเริ่มต้นชีวิตที่บ้าน สอดคล้องกับสองarc มະลิกุล (2529 : 150) ที่ให้遑หนะว่า การที่พ่อได้อบรมเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดและเต็มใจจะทำให้เด็กมีสติปัญญา มีสมาร์ทในการทำงานได้อย่างดีเด็ดและแสดงความอยากรู้ อยากรึ อยากรึ ดังนั้นวิธีชีวิตของนักเรียน ตามความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาฝ่ายนักเรียน ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อตนเองหรือประเมินตนเอง อีกทั้งสถานภาพส่วนตัวของนักเรียนกลุ่มนี้เป็นฐานการดำรงชีวิตในครอบครัวดีไม่ว่าจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ และความอบอุ่นในครอบครัว จึงทำให้ความคิดเห็นของฝ่ายนักเรียนแตกต่างกันกับฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ยกเว้น ด้านความรวมตัวกันกับฝ่ายโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางพัฒนาประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลังกัดสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า

3.1 ด้านความรวม มีประเด็นหลักที่นำมาศึกษาแนวทางพัฒนาอยู่สองประเด็น คือ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพไม่กล่าวร้ายเสียดสีผู้อื่น และการซักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีนโยบายการปฏิบัติตามกรอบของประชาธิปไตยที่ชัดเจน ผู้บริหารและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน สร้างความตระหนักรและความเชื่อมั่นให้กับนักเรียนเพื่อให้เห็นคุณค่าของพุทธิกรรมวิธีชีวิตประชาธิปไตย มีการเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียนด้วยการยกย่องนักเรียนที่มีพุทธิกรรมดีเด่น จัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธิกรรมวิธีชีวิต ประชาธิปไตย จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธิกรรมวิธีชีวิตประชาธิปไตยในทุกกลุ่มประสบการณ์ รวมทั้งประสานกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างเสริมและพัฒนาพุทธิกรรมวิธีชีวิต ประชาธิปไตยให้กับนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย บุญบีชา (2535 : 12) ที่ได้เสนอวิธีการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนในสถานศึกษาไว้ว่า 1) ผู้บริหารจะทำการเป็นแบบอย่างโดยต้องมีวิญญาณประชาธิปไตย มีความตั้งมั่นที่จะบริหารงานแบบประชาธิปไตย มีความตั้งใจจริงที่จะ

ปลูกฝังระบบประชาธิปไตยในสถานศึกษาให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาตลอดจนนักเรียนของตนเอง 2) ครูในโรงเรียนต้องปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดี โดยต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสดงออก รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักใช้ความคิด และสร้างปัญญา เป็นเครื่องนำทาง 3) การปลูกฝังและการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น จะต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ 4) กิจกรรมที่จะจัดในสถานศึกษาเพื่อจะเสริมสร้างประชาธิปไตยจะต้องสอดคล้อง กับชีวิตจริงและเป็นวิธีชีวิตได้จริงๆ 5) จะต้องมีการติดตามผลประเมินผลอยู่ตลอดเวลา หรือแก้ไข ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดแย้ง และ 6) หน่วยเหนือจะต้องเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุนปัจจัยในการ ดำเนินงาน หรือเป็นการบำรุงรักษาและกำลังใจแก่ผู้บริหารและครูอาจารย์ สอดคล้องกับนักศึกษา อุ่นบำรุง (2537 : 122) ที่ได้เสนอแนวปฏิบัติของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาและการเผยแพร่ ประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ 1) กระตุ้นให้ผู้บริหาร ครูผู้สอนดำเนินการปฏิบัติและจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามรูปแบบประชาธิปไตย และ 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนกและสร้าง เจตคติที่ดีต่อการปกครองระบบประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่การปฏิบัติ

3.2 ด้านสามัคคีธรรม มีประเดิ้นหลักที่นำมาศึกษาแนวทางพัฒนาอยู่สองประเดิ้น

คือ การมีส่วนร่วมวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ และการร่วมประเมินผลการ ทำงานของกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น ครูต้อง สร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการมีส่วนร่วมวางแผนการ ทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน จัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และมีบรรยากาศที่เป็นกันเองนักเรียนมีความสุขกับการเรียน สถานศึกษาควรจัดประสบการณ์เสริม ให้กับนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องร่วมมือกัน ส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ผู้บริหารจะต้อง ส่งเสริมสนับสนุนการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งภายในห้องเรียนและ นอกห้องเรียน รวมทั้งมีการนิเทศภัยในเพื่อปรับปรุงพัฒนาและกำหนดเป็นแผนการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีดา รุ่งโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า กิจกรรม ส่งเสริมประชาธิปไตยที่จัดแล้วประสบผลสำเร็จมากที่สุดและส่งผลให้เกิดคุณธรรมด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ได้แก่ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรทำความสะอาดสถานที่ และกิจกรรมปักครื่องตนเองของนักเรียน สอดคล้องกับกลิ่น สะท้อนเนียม (2534 : 22-23) ที่ได้ เสนอรูปแบบการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนด้านสามัคคีธรรม ไว้ว่า ครูต้องปลูกฝังให้ นักเรียนได้มีความสมัครสมานสามัคคี กลมเกลียวกัน โดยนำกระบวนการกรุ่นมาใช้ในการ ทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน ต้องสอนให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่ม

ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องของประชาธิปไตย เพราะว่าประชาธิปไตยนั้นเราต้องอยู่ร่วมกัน แสดงความคิดเห็น และทำงานร่วมกันหลาย ๆ คน ซึ่งการที่ช่วยกันทำ ช่วยกันคิดหลาย ๆ คน ก็จะดีกว่าที่เราจะคิดหรือทำเพียงคนเดียวหรือสองคน ส่วนนี้คงต้องเน้นให้นักเรียนเชื่อมั่นในคนหมู่มาก พลังของคนส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกัน การกระทำ การแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นนั้น ๆ จะต้องเป็นข้อคิดเห็นที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ มีเหตุผล มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในกลุ่ม ไม่ใช่ลักษณะกลั่นแกล้งหรือเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง การจัดกิจกรรมเพื่อที่จะฝึกให้นักเรียนมีความสามัคคีได้ันั้น ครุภารต้องเน้นกระบวนการกรุ่นเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการจัดชั้นเรียน การทำกิจกรรมการทำงาน เมื่อมีการมอบหมายงานแล้วก็ควรให้มีประสานหรือผู้นำรับผิดชอบในการประสานงานกับกลุ่ม รวมทั้งพยายามให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันวางแผนการทำงาน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน สอดคล้องกับเตือนใจ แนวทาง (2534 : 20 - 21) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรุ่นยังช่วยสร้างเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะทางสังคม (social skill) ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (study skill) ทักษะทางปัญญา (intellectual skill) และทักษะในการทำงานกลุ่ม (group work skill) นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรุ่นทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนมาก มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน รู้จักวางแผนก่อนการทำงาน มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน ได้รับความรู้และความสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม (ชูศักดิ์ แสนปัญญา 2534 : บทคัดย่อ) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 37-38) ได้เสนอวิธีการสร้างสรรค์สิ่งของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ได้ว่า การสร้างสรรค์สิ่งของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การสร้างสรรค์สิ่งของนักเรียนในโรงเรียนตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 50) ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนควรจัดองค์ประกอบในโรงเรียนอย่างน้อยสามองค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน การจัดห้องเรียน และการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย

3.3 ด้านปัญญาธรรม มีประเด็นหลักที่นำมาศึกษาแนวทางพัฒนาอยู่สองประเด็น คือ การแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล และสรุปและประเมินความน่าเชื่อถือ และประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น ครุภารต้องสอนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งข่าวสารเหตุการณ์ รู้จักแยกแยะ

ข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ มีการสรุป วิเคราะห์และอภิปรายข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ที่น่าเชื่อถือได้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรากลุ่ม สองคลาสกับนาวี รังสิวารักษ์ (2525 : 71 - 72) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ประชาธิปไตยไว้ว่า ครูต้องสอนให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ฝึกให้เด็กเป็นคนกล้า แสดงออกด้วยการซักถาม หรือแสดงความคิดเห็น รู้จักเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพใน มติของเดียงส่วนใหญ่ ผลการวิจัยของสุจิตรา จันทิกาส (2532 : บทคัดย่อ) พบว่า ด้านกิจกรรม การเรียนการสอนควรเน้นให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มฝึกความคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ผลการวิจัย ของมยุรี วิมลสิงหานกิตติ (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยในด้านการนับถือเอกตบุคคล การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหา โดยสันติวิธีสูงกว่าก่อนสอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบของการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ พัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การ ปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยมีนโยบายและแผนงาน/โครงการ เพื่อให้ บุคลากรในโรงเรียนนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- บุคลากรในโรงเรียนต้องปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดี โดยต้องยอมรับฟังความคิดเห็น ของนักเรียน สงเสริมให้นักเรียนรู้จักกล้าแสดงออก รู้จักใช้ความคิด ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง รู้จักสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น จะต้องปลูกฝังและพัฒนาวิธีชีวิต ประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ
- จากผลการวิจัยพบว่า วิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านปัญญาธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น โรงเรียนต้องพัฒนานักเรียนด้านปัญญาธรรม โดยปลูกฝังและสร้างเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด

วิเคราะห์ ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลและอธิบายได้ และสามารถแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นให้ครูผู้สอนทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรุ่มในทุกกลุ่มประسبการณ์/รายวิชาตามหลักสูตร เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกรุ่มเป็นกระบวนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผน และร่วมกันประเมินผล รวมทั้งช่วยสร้างเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะทางสังคม ทักษะในการศึกษาค้นคว้า ทักษะทางปัญญา และทักษะในการทำงานกลุ่ม

5. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทย การจัดกิจกรรมตามความต้องด้วยความสนใจของนักเรียน การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ การจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

6. โรงเรียนควรประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน เพื่อช่วยกันปลูกฝังและพัฒนานวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลขสิทธิ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์ของการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ โดยขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุม ทั้งในระดับประเทศศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนานวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน เช่น กระบวนการบริหารงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครุภัณฑ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและพัฒนานวัตวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประชาธิปไตยในเรื่อง ระบบประชาธิปไตย และการนำประชาธิปไตยไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรรมการฝึกหัดครู. หน่วยศึกษานิเทศก์. พื้นฐานการเมืองและการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำราจ, 2520.

กรมประชาสัมพันธ์. เพื่อประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ผลิตและเผยแพร่เอกสาร
กองวิชาการ กรมประชาสัมพันธ์, 2530.

กรมวิชาการ. การเมืองและการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2524.
_____ . หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.

กรมวิชาการ. สำนักทดสอบทางการศึกษา. สรุปผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา
ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2537. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2538.

_____ . ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2539.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

กรณีการ พวงเกษม. การสอนเรียนเรื่องโดยเขียนต้นการทางสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพาณิช, 2534.

กระทรวงศึกษาธิการ. การเผยแพร่วัสดุรวมมูลนุญและพัฒนาวิธีชีวิตแบบประชาธิปไตย.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2540.

_____ . คู่มือส่งเสริมวิธีชีวิตประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : ห้องหุ้นส่วนจำกัดอุณการพิมพ์,
2535.

_____ . คู่มือการเรียนการสอนวัสดุรวมมูลนุญแห่งราชอาณาจักรไทยระดับประถมศึกษาและ
มัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

_____ . การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

กฤษฎากร จุฑารอนนา. “การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่
ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคกลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

กลิน สระทองเนียม. “สอนประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไรจึงถูกมองว่าตอบอดคล้ำซึ่งกันและกัน.”

ประชาศึกษา 42, 2 (พฤษจิกายน 2534) : 20 – 24.

ครรชิต เมืองชอง, ว่าที่ร้อย戈. “ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2536.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกราฟิค, 2518.

จุณ สุภาพ. ระบบการเมืองเบรียบเที่ยบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การเมือง แผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2519.

ชวน หลีกภัย. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2528.

ชาลี อุเจริญ. “การเบรียบเที่ยบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ประถมศึกษาด้านแบบกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการปฏิหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก, 2532.

ชูศักดิ์ แสนปัญญา. “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดอุดรธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.

เชาวรัตน์ ศันสนยะวิชัย. “ประชาธิปไตย : Democracy.” ครุบุรีทัศน์ 7 (ตุลาคม 2525) : 29 – 33.

ณัฐกร อุ่มบำรุง. “แนวคิดเพื่อการพัฒนาการเผยแพร่ประชาธิปไตยในโรงเรียน.” รัฐสภาสาร 42, 1 (มกราคม 2537) : 117 – 127.

ดวงเดือน พันธุ์มนาวิน และเพ็ญแข ประจำปีจันทร์. “จริยธรรมของเยาวชนไทย.” รายงานการ วิจัยอันดับที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

ดาวรัตน์ ศิริวิริยกุล. “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทัศนะของ ครูประจำชั้นและผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ตรีพินิจ พินิจมนตรี. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.

เตือนใจ แ渭งาม. ผลวัตถุของกลุ่มและการทำงานเป็นทีม. กรุงเทพมหานคร : เม็ดตราหยพรินติ้ง, 2534.

ณัชล์ มากจารัส. “จิตวิญญาณประชาธิปไตยของครูกับการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย.” ประชาศึกษา 41, 11 (สิงหาคม 2534) : 3 – 5.

ทวี นาคบุตร. “สอนประชาธิปไตยในสถานศึกษา.” จันทร์เกษตร, 218 (กรกฎาคม – กันยายน 2534) : 12 – 15.

ธนาภินทร์ กรัยวิเชียร. ระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2521.

_____. ระบบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุณสกาลาดพร้าว, 2520.
นภี รังสิราภรณ์. “ประชาธิปไตยระบบการเมืองที่เชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์.” วิทยาสาร 89, 9 (กันยายน 2534) : 11 – 13.

นิภา ศรีไพรожน์. หลักการวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศึกษาพร จำกัด, 2527.

ประชา เพ็งเจ้ม. “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ประณมศึกษา สังกัดสำนักงานการประณมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ.” วิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยศรีวิริโณห์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีวิริโณห์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๗, ๑๑๓-๑๑๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศึกษา, 2537.

ประชาธิปไตย [นามแฝง]. “วิถีประชาธิปไตย.” จันทร์เกษตร, 218 (2534) : 5 – 11.

ประเนต นันทิยาภู. “การสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว.” ใน การสืบสานและพัฒนา
วัฒนธรรมทางการเมือง, 113-119. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศึกษา, 2537.

ปรีดา รุ่งโรจน์. “การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ประณมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประณมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ : การศึกษาเฉพาะกรณี.” วิทยานิพนธ์
คุณศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.

พระเทพเวที. การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุณพัฒน์ราชวิทยาลัย,
2535.

พวงวัฒน์ ทวีวัฒน์. วิธีการวิจัยทางพยาธิกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีวิริโณห์
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๐, ๒๕๔๐.

มยุรี วิมลโภณกิต. “ผลของการใช้กระบวนการเผยแพร่สถานการณ์และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

รัชนี พลารักษ์. “บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิธีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียนประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียน.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น. ประชาธิปไตย แนวความคิด และตัวแบบประเทศไทยในอดีต.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

วุฒิชัย มูลศิลป์ และรุจยา อาภากร, ม.ร.ว. หนังสือเรียน ส 605 สังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด (ແຜນກໂງປິມໍ), 2526.

ครรณา สริยาวงศ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรม

วิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร,

2540.

สมชาย วุฒิปรีชา. “การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน.” ประชาศึกษา 43,2 (พฤษจิกายน 2535)

: 7 – 12.

สมศักดิ์ เรืองสุวรรณ. “การจัดกิจกรรมปลูกฝังประชาธิปไตยตามกระบวนการเรียนการสอน

ในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา เขตการศึกษา 5.” วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,

2540.

สมาคมคหศรีษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : สมาคม

คหศรีษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524.

สองค์ มะลิกุล. คำถ้ามจากฉุก นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชนคร

สนามจันทร์, 2529.

สาลี จบศรี. “ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540). กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ม.ป.บ.

ผลการดำเนินงานโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2528-2530. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภากาดพร้าว, 2530.

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2528.

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภากาดพร้าว, 2531.

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2536). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภากาดพร้าว, 2536.

“คู่มือการคำนวนเกณฑ์มาตรฐานอัตรากำลังข้าราชการครูในสถานศึกษา ปี 2538.”
2538. (อัสดำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535.

กรุงเทพมหานคร : อรรถพลการพิมพ์, 2535.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กองการวิจัย. ระบบการศึกษาไทยรอบ 200 ปี :

สมรรถนะของระบบ ผลกระทบ และแนวโน้มในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสารสนน การพิมพ์, ม.ป.บ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. คณะกรรมการวางแผนพัฒนาคน และสังคม. เอกสารประกอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). ม.ป.ท., 2539.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศึกษา แล้ววัฒนธรรม.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พริภัwan กราฟฟิค, 2542.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม.

แผนพัฒนาการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของ

กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

สำนักนายกรัฐมนตรี. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2534.

สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร : อรรถผลการพิมพ์, ม.ป.ป.

สำนักพัฒนาการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1. รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษา

รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา เขตการศึกษา 1.

นครปฐม : สำนักพัฒนาการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1, 2544.

. รายงานการวิจัย การศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชน เขตการ

ศึกษา 1. นครปฐม : สำนักพัฒนาการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1,

2540.

สำนักพัฒนาการศึกษา ศึกษา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5. ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา

ระดับประเทศศึกษาปีการศึกษา 2541. ราชบุรี : สำนักพัฒนาการศึกษา ศึกษา และ

วัฒนธรรม เขตการศึกษา 5, 2542.

สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี. สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. ความรู้เรื่องประชาธิปไตย

สำหรับเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการอุดมการณ์ของชาติใน

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, 2527.

สุกัญญา วงศ์ต่วน. “การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประสมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่

ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประสมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สุกุล นวลสกุล. หลักประชาธิปไตย. นครปฐม : แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี

พระราชนิเวศน์ จันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523.

สุจิตรา จันโนภาส. “การศึกษาตรวจสอบผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองและการปกครองที่เกี่ยวข้องกับ

การศึกษาต่อประสบการณ์การเรียนด้านประชาธิปไตยในการศึกษาภาคบังคับ

พุทธศักราช 2524.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประสมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

สุนีย์ ช่วยออก. “ความสำนึกรักต่อความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. รวมบทความทางวิชาการด้านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ม.ป.ป. อเนก สิทธิประชาสน. “เอกสารประกอบการสัมมนาการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน เรื่อง การพัฒนาประชาธิปไตยและองค์กรประชาชนให้มั่นในหลักการประชาธิปไตย.” ใน สรุปผลการสัมมนาเรื่องการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน, 121-127. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2532.

อาทัย หนษ์ทอง. “วิถีชีวิตประชาธิปไตยกับการเลือกตั้ง ส.ส. ในสังคมไทย.” วารสารข่าวครุศรีสะเกษ 23, 247 (พฤษจิกายน 2539) : 26 – 27.

อําพร เรือนสวัสดิ์. “การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโครงการ สนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ลังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การวัดผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2536.

ภาษาอังกฤษ

Best, John W. Research in Education. New York : Prentice Hall, Inc., 1970.

Cronbach, Lee J. Essentials of Psychological Testing. 3rd ed. New York : Harper & Row Publisher, 1974.

David, Easton, and Dennis Jack. Children in the political system : of political legitimacy. New York : McGraw Hill, 1969.

Fowler, Donna. “Democracy Next Generation.” Educational Leadership 48, 3 (November 1990) : 10 – 16.

Friedman, Robert S. “Participation in Democracy : A Theory of Democracy and Democratic Socialization.” Dissertation Abstracts International 34, 1 (November 1973) : 2717-A.

John, U. Michaelis. Social Studies for Children in Democracy. New York : Prentice-Hall, Inc., 1963.

- Katz, Danial, and Robert L. Kahn. The Social Psychology of Organization. 2nd ed. New York : John Wiley & Son, 1978.
- Ketchum, Richard M. What is democracy? New York : E.P.Dullow & Co. Inc., 1955.
- McCoby, Elcanor E., and Harry Levin. Pattern of Child Rearing. New York : Row & Peterson Company, 1957.
- Opper, Sylvia. "Intellectual Development in Thai Children." Doctoral Thesis, New York : Cornell University, 1971.
- Padover, Saul K. The Meaning of Democracy : An Appraisal of the American Experience. New York : Frederick A. Praeger, 1963.
- Platner, Marguerite Joyce Brady. "The Eddects of Democration Classroom on the Behavior of 9 – to – 11 year – old Children." Dissertation Abstracts International 38, 8 (A) (June 1978) : 4751 – A.
- Sheldon, Berman. "Educating for social responsibility." Educational leadership 48, 3 (November 1990) : 75 –80.
- Stilles, L. J., and M. F. Dorsey. Democratic Teaching in Secondary School. New York : Lippincott Company, 1950.
- The World Book Encyclopedia. Chicago : Scott Fetzer company, 1992.
- Thorpe, L. P. the Psychology of Mental Health. 2nd ed. New York : The Ronald Press Company, 1960.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ก

สำเนาหนังสือขออนุญาตทดลองเครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยทักษิณ สังวนาลัยศิริ

ที่ ทม 1106.02/427

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม 73000

17 พฤษภาคม 2544

เรื่อง ขอทดลองเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 โรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 9 ฉบับ

ด้วยนางวีรดา ชุลีกราน นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาวิธีวิจัยประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” มีความประสงค์จะขอทดลองเครื่องมือการวิจัยกับท่านและ
บุคลากรในโรงเรียน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร ไดร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้ทดลองเครื่องมือวิจัยที่ส่งมาพร้อมนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

วรรณ พันธุ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณ พันธุ์)
หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร. (034) 219136

ที่ ทม (นฐ) 1109/904

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

1 มิถุนายน 2544

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการภาควิชาประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่อโรงเรียนที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางวีรดา ชุลีกราน นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง^๑
“แนวทางการพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาใน
สังกัดของท่าน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทราบ เพื่อขอความ
ร่วมมือไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามให้แก่นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

จิราวรรณ คงคล้าย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. (034) 243435, 218788

ที่ ทม (นฐ) 1109/พิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชนวัชสนามจันทร์ นครปฐม 73000

1 มิถุนายน 2544

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

เรียน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 75 โรงเรียน

สิงที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 9 ฉบับ

ด้วยนางวีรดา ชูเล็กran นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง^{การประเมินคุณภาพเชิงปรัชญาของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน}
^{การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี} มีความประสงค์จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากท่าน ครูผู้รับผิดชอบ
กิจกรรมประชาธิปไตย ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนของท่าน
เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งให้อาชารย์และนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบ เพื่อขอความร่วมมือ
ในการตอบแบบสอบถามให้แก่นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

จิราวรรณ คงคล้าย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. (034) 243435, 218788

ที่ ศธ 020705/2481

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 ถนนไกรเพชร
จังหวัดราชบุรี 70000

28 กันยายน 2544

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรเข้าร่วมกลุ่มสนทนากลุ่มตัวอย่าง

เรียน ผู้อำนวยการเขตการศึกษาจังหวัดราชบุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. กำหนดการจัดกลุ่มสนทนากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ฉบับ
2. รายชื่อสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยนางวีรดา ชุลีกาน นักวิชาการศึกษา 7 ว. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” ในการดำเนินงานวิจัยได้กำหนดจัดกลุ่มสนทนากลุ่มตัวอย่าง (Focus group) เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนขึ้น ในวันที่ 10 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5

ในการนี้ ได้พิจารณาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จำนวน 9 โรงเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมกลุ่มสนทนากลุ่มตัวอย่าง จึงเรียนเชิญผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบ กิจกรรมประชาธิปไตย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกลุ่มสนทนาดังกำหนดการและรายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

วันเดิม มณีโกกา

(นายวันเดิม มณีโกกา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เขตการศึกษา 5

กลุ่มวิจัยและพัฒนา

โทร. (032) 310939

ที่ ศธ 020705/2480

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 ถนนไกรเพชร
จังหวัดราชบุรี 70000

28 กันยายน 2544

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมสัมสนทนากลุ่ม

เรียน หัวหน้าการประเมินคุณภาพภายในเมืองราชบุรี, บางแพ, สวนผึ้ง, ดำเนินสะดวก, โพธาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกิจกรรมสัมสนทนา จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางวีรดา ชูลีภานุ นักวิชาการศึกษา 7 ว. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน
ประเมินคุณภาพ สังกัดสำนักงานการประเมินคุณภาพจังหวัดราชบุรี” ในการทำเนินงานวิจัยได้กำหนดจัดกิจกรรมสัมสนทนา (Focus group) เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 10 ตุลาคม 2544

ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5
ในการนี้ได้พิจารณาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประเมินคุณภาพของท่าน เป็นกลุ่มตัวอย่าง
ในการเข้าร่วมกิจกรรมสัมสนทนา จึงเรียนเชิญผู้บริหารสถานศึกษาและครุภู่รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย เข้าร่วม
กิจกรรมสัมสนทนาตามกำหนดการที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมกิจกรรมสัมสนทนาตามวัน เวลา
และสถานที่ที่กำหนด และหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

วันเดิม มณีโกกา

(นายวันเดิม มณีโกกา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เขตการศึกษา 5

กิจกรรมวิจัยและพัฒนา

โทร. (032) 310939

ที่ ศธ 020705/2471-2479

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 ถนนไกรเพชร
จังหวัดราชบุรี 70000

28 กันยายน 2544

เรื่อง ขอความร่วมมือเข้าร่วมกลุ่มสนทนา

เรียน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 โรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกลุ่มสนทนา จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางวีรดา ชุลีกราน นักวิชาการศึกษา 7 ว. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” ในการทำเนินงานวิจัยได้กำหนดจัดกลุ่ม สนทนา (Focus group) เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้น 5 จำนวนที่ 10 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5

ในการนี้ พิจารณาเห็นว่า นักเรียนในสถานศึกษาของท่านแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย เป็นที่ยอมรับของกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย จึงเรียนเชิญท่านและครุผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย เข้าร่วม กลุ่มสนทนาตามกำหนดการที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

วันเดิม มณีโกกา

(นายวันเดิม มณีโกกา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เขตการศึกษา 5

กลุ่มวิจัยและพัฒนา

โทร. (032) 310939

ที่ ศธ 020705/2482

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 ถนนไกรเพชร
จังหวัดราชบุรี 70000

28 กันยายน 2544

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมกิจกรรมสัมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกิจกรรมสัมสนทนา จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางวีรดา ชูลีภรณ์ นักวิชาการศึกษา 7 ว. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางพัฒนานวัตกรรมชีวิตประชาชิปฯโดยของนักเรียนในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” จากการศึกษาสภาพวิถีชีวิตประชาชิปฯโดย
ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี พบว่า มีประเด็น
ปัญหาที่ต้องหาแนวทางพัฒนานวัตกรรมชีวิตประชาชิปฯโดยของนักเรียน เพื่อนำไปปลูกฝังให้กับนักเรียนใน
โอกาสต่อไป

ในการนี้ พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เข้าร่วมกิจกรรมสัมสนทนา ในวันที่ 11 ตุลาคม 2544 ตามกำหนดการที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอ
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

วันเดิม มนีโกกา

(นายวันเดิม มนีโกกา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 5

กลุ่มวิจัยและพัฒนา

โทร. (032) 310939

ภาคนวาก ๑
ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
มหาวิทยาลัยทักษิณ สุวอนิชธารี

สัญญาลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

การนำเสนอค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยใช้สัญญาลักษณ์ดังต่อไปนี้

แบบสอบถามตอนที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยกลุ่มนักศึกษาฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการกระทำหรือแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน จำนวน 37 ข้อ ดังนี้

X₁-01 ถึง X₁-18 หมายถึง คำถามเกี่ยวกับการกระทำหรือแสดงออกถึงวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านความรวม ข้อ 1 ถึง ข้อ 18

X₂-19 ถึง X₂-30 หมายถึง คำถามเกี่ยวกับการกระทำหรือแสดงออกถึงวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านสามัคคีรวม ข้อ 19 ถึง ข้อ 30

X₃-31 ถึง X₃-37 หมายถึง คำถามเกี่ยวกับการกระทำหรือแสดงออกถึงวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านบัญญาธรรม ข้อ 31 ถึง ข้อ 37

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ตารางที่ 13 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₁ -01	129.6944	400.9992	.4900	.9657
X ₁ -02	129.9630	396.8024	.6312	.9650
X ₁ -03	129.9259	396.2561	.5694	.9653
X ₁ -04	130.6759	396.0903	.5472	.9655
X ₁ -05	130.0185	398.0183	.5944	.9652
X ₁ -06	130.3519	395.1087	.6591	.9648
X ₁ -07	130.6759	396.6136	.5390	.9655
X ₁ -08	130.5278	396.8684	.6231	.9650
X ₁ -09	130.2778	399.3801	.6128	.9651
X ₁ -10	130.2870	400.9729	.5766	.9653
X ₁ -11	130.2222	401.2960	.5333	.9654
X ₁ -12	129.8796	396.6302	.6330	.9650
X ₁ -13	130.3333	397.3084	.6652	.9649
X ₁ -14	130.0370	403.7556	.3876	.9662
X ₁ -15	130.2037	396.3880	.5439	.9655
X ₁ -16	130.1759	393.3613	.6430	.9649
X ₁ -17	130.0833	393.5911	.6001	.9652
X ₁ -18	130.2037	395.1170	.6353	.9650
X ₂ -19	130.5000	393.2617	.6959	.9647
X ₂ -20	130.1574	395.8348	.6539	.9649
X ₂ -21	130.2407	396.3901	.6787	.9648

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₂ -22	130.5185	396.7193	.6271	.9650
X ₂ -23	130.2315	397.0954	.6341	.9650
X ₂ -24	130.2130	393.4776	.7370	.9645
X ₂ -25	130.2500	393.1051	.7284	.9645
X ₂ -26	130.2130	393.6084	.6996	.9646
X ₂ -27	130.3426	392.8628	.6819	.9647
X ₂ -28	130.3981	389.1764	.7598	.9643
X ₂ -29	130.2778	394.7259	.7275	.9645
X ₂ -30	130.5000	392.6449	.7151	.9646
X ₃ -31	130.6296	389.2073	.7777	.9642
X ₃ -32	130.6204	392.1256	.7077	.9646
X ₃ -33	130.5648	388.8088	.8090	.9640
X ₃ -34	130.5463	392.5119	.7344	.9645
X ₃ -35	130.6481	390.3049	.7046	.9646
X ₃ -36	130.6481	390.9405	.7300	.9645
X ₃ -37	130.6296	392.6279	.6943	.9647

Reliability Coefficients

N of Cases = 108.0   N of Items = 37

Alpha = .9658

ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability)
แบบสอบถามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายโรงเรียน

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₁ -01	128.6667	299.4857	.5377	.9671
X ₁ -02	128.8056	299.1897	.6354	.9667
X ₁ -03	128.5278	301.5706	.4706	.9674
X ₁ -04	129.3889	296.9873	.6088	.9668
X ₁ -05	128.8333	298.7714	.5867	.9669
X ₁ -06	129.3611	298.0659	.6398	.9667
X ₁ -07	129.7778	294.1206	.6708	.9665
X ₁ -08	129.3611	299.0944	.5548	.9671
X ₁ -09	129.0556	303.4254	.5497	.9671
X ₁ -10	129.2778	300.3206	.5826	.9669
X ₁ -11	129.1389	299.2659	.6152	.9668
X ₁ -12	128.9167	292.5929	.7500	.9661
X ₁ -13	129.0833	296.3643	.7803	.9661
X ₁ -14	128.8056	302.4468	.3887	.9679
X ₁ -15	129.2222	302.9206	.4279	.9676
X ₁ -16	129.1389	296.8087	.6390	.9667
X ₁ -17	129.2500	292.9357	.7014	.9664
X ₁ -18	129.1944	294.1040	.6647	.9666
X ₂ -19	129.3333	292.4000	.7528	.9661
X ₂ -20	129.1944	296.5040	.7281	.9663
X ₂ -21	129.1389	300.8659	.5871	.9669

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₂ -22	129.2778	302.0921	.4598	.9675
X ₂ -23	129.2222	300.0063	.6642	.9666
X ₂ -24	129.1944	299.4183	.7045	.9665
X ₂ -25	129.2500	296.4214	.7202	.9663
X ₂ -26	129.2222	292.7492	.7892	.9659
X ₂ -27	129.3611	294.4087	.6752	.9665
X ₂ -28	129.3611	291.4373	.8339	.9657
X ₂ -29	129.2778	295.9206	.7396	.9662
X ₂ -30	129.4167	290.0214	.7756	.9659
X ₃ -31	129.6111	293.6159	.7198	.9662
X ₃ -32	129.6389	291.6659	.7028	.9664
X ₃ -33	129.5833	289.6786	.8240	.9657
X ₃ -34	129.5556	293.6254	.8355	.9657
X ₃ -35	129.4167	294.7643	.7020	.9663
X ₃ -36	129.5833	291.7929	.7443	.9661
X ₃ -37	129.5556	295.5111	.5988	.9669

Reliability Coefficients

N of Cases = 36.0   N of Items = 37

Alpha = .9674

ตารางที่ 15 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability)
แบบสอบถามวิถีชีวิตประจำวันโดยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายชุมชน

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₁ -01	124.9167	383.7929	.5229	.9641
X ₁ -02	125.2778	375.9206	.6627	.9633
X ₁ -03	125.2778	378.4349	.6659	.9633
X ₁ -04	126.0000	375.4286	.6979	.9631
X ₁ -05	125.4167	378.5929	.6964	.9632
X ₁ -06	125.8611	379.4944	.6262	.9635
X ₁ -07	126.1111	378.3302	.6201	.9636
X ₁ -08	126.0000	377.3143	.6966	.9631
X ₁ -09	125.8056	385.6468	.6121	.9637
X ₁ -10	125.7222	386.2635	.5796	.9638
X ₁ -11	125.5833	382.9357	.6028	.9637
X ₁ -12	125.2222	379.9492	.6160	.9636
X ₁ -13	125.6667	382.9143	.6731	.9634
X ₁ -14	125.5000	391.5143	.2726	.9653
X ₁ -15	125.4444	381.4540	.5015	.9643
X ₁ -16	125.4722	380.0849	.6294	.9635
X ₁ -17	125.3056	386.9611	.4070	.9647
X ₁ -18	125.4444	382.7683	.6490	.9635
X ₂ -19	126.1111	386.7873	.4481	.9644
X ₂ -20	125.5833	379.6786	.5947	.9637
X ₂ -21	125.7500	382.3643	.5800	.9638

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₂ -22	126.1389	380.9230	.6672	.9633
X ₂ -23	125.8056	383.7040	.6028	.9637
X ₂ -24	125.7222	376.1492	.7542	.9628
X ₂ -25	125.8889	379.5302	.7328	.9630
X ₂ -26	125.6667	377.0857	.6938	.9632
X ₂ -27	125.9444	371.9397	.7353	.9629
X ₂ -28	125.8056	368.2183	.7725	.9627
X ₂ -29	125.5000	374.7714	.7954	.9626
X ₂ -30	125.8611	380.5230	.6534	.9634
X ₃ -31	126.0556	378.1683	.7220	.9630
X ₃ -32	125.9722	377.6849	.6495	.9634
X ₃ -33	126.0278	378.3706	.7408	.9630
X ₃ -34	126.0000	377.6571	.6857	.9632
X ₃ -35	126.1111	369.4730	.7320	.9630
X ₃ -36	126.0000	375.8286	.7134	.9630
X ₃ -37	126.0278	376.2563	.7087	.9631

Reliability Coefficients

N of Cases = 36.0   N of Items = 37

Alpha = .9644

ตารางที่ 16 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - coefficient) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability)
แบบสอบถามวิถีชีวิตประจำวันโดยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ฝ่ายนักเรียน

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₁ -01	135.5000	483.4000	.4764	.9658
X ₁ -02	135.8056	478.9040	.6630	.9649
X ₁ -03	135.9722	469.5706	.7025	.9647
X ₁ -04	136.6389	477.7230	.4948	.9660
X ₁ -05	135.8056	481.7611	.5291	.9655
X ₁ -06	135.8333	477.6857	.6552	.9649
X ₁ -07	136.1389	487.0944	.3395	.9666
X ₁ -08	136.2222	481.0349	.5849	.9652
X ₁ -09	135.9722	476.4278	.6440	.9650
X ₁ -10	135.8611	484.8087	.5198	.9655
X ₁ -11	135.9444	487.5968	.4108	.9660
X ₁ -12	135.5000	484.2571	.5490	.9654
X ₁ -13	136.2500	475.3357	.6886	.9647
X ₁ -14	135.8056	483.4183	.4653	.9659
X ₁ -15	135.9444	469.2540	.6610	.9650
X ₁ -16	135.9167	467.9071	.6785	.9649
X ₁ -17	135.6944	466.7897	.6948	.9648
X ₁ -18	135.9722	472.4849	.6548	.9649
X ₂ -19	136.0556	470.1111	.8195	.9641
X ₂ -20	135.6944	479.9325	.6326	.9650
X ₂ -21	135.8333	474.4286	.7802	.9644

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อที่	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha If Item Deleted
X ₂ -22	136.1389	476.0087	.6765	.9648
X ₂ -23	135.6667	478.6857	.6020	.9652
X ₂ -24	135.7222	474.3206	.7162	.9646
X ₂ -25	135.6111	475.6730	.7183	.9646
X ₂ -26	135.7500	479.6786	.6097	.9651
X ₂ -27	135.7222	484.0349	.6260	.9652
X ₂ -28	136.0278	474.7135	.7022	.9647
X ₂ -29	136.0556	477.1968	.7179	.9647
X ₂ -30	136.2222	472.8063	.7290	.9645
X ₃ -31	136.2222	463.3206	.8375	.9638
X ₃ -32	136.2500	473.6214	.7650	.9644
X ₃ -33	136.0833	467.1071	.8337	.9639
X ₃ -34	136.0833	474.8786	.6875	.9647
X ₃ -35	136.4167	472.0214	.7111	.9646
X ₃ -36	136.3611	470.5802	.7401	.9644
X ₃ -37	136.3056	472.4468	.7395	.9645

Reliability Coefficients

N of Cases = 36.0   N of Items = 37

Alpha = .9659

ภาคผนวก ค
รายงานผลดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาและผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อุบลราชธานี

รายงานผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาและผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา (focus group)
 การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี”
 วันที่ 10 ตุลาคม 2544 เวลา 09 : 00 – 11 : 30 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาม และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จ.ราชบุรี

ผู้นำการสนทนา (group conductor)

1. นางวีรดา ชุลีกราน	ผู้ทำการวิจัย
2. นายสมศักดิ์ เรืองสุวรรณ	นักวิชาการศึกษา 8 ว.

กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
1.	นายสุนทร คุณธิ	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่โพธิ์
2.	นายเฉลิม ปันแก้ว	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ
3.	นายชูชีพ สุคนธมาน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	โรงเรียนอนุบาลดำเนิน สะเดก
4.	นางสาวสิชาครี วสุวัฒนกุล	รักษาการอาจารย์ใหญ่	โรงเรียนวัดใหญ่อ่างทอง
5.	นายสมนึก เพพรส	อาจารย์ใหญ่	โรงเรียนวัดโนบส์
6.	นายวิเชฐ คำประดิษฐ์	อาจารย์ใหญ่	โรงเรียนวัดหนองพงดอ
7.	นายสมศักดิ์ พุกปราง	ครุใหญ่	โรงเรียนวัดเขากระซิ่ง
8.	นายอรรถพงษ์ รุ่งสว่าง	อาจารย์ใหญ่	โรงเรียนวัดแหลมทอง

ผู้ทำหน้าที่จดบันทึก (note takers)

1. นางวนันทา นาคใหญ่	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
2. นางกนิษฐา เติมอนะศักดิ์	นักวิชาการศึกษา 7 ว.

ผู้ทำหน้าที่บันทึกเสียงและภาพ : นายสุรศักดิ์ นาคใหญ่

รายงานผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาและผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา (focus group)
 การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี”
 วันที่ 10 ตุลาคม 2544 เวลา 13 : 30 – 16 : 00 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาม และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จ.ราชบุรี

ผู้นำการสนทนา (group conductor)

1. นางวีรดา ชุลีกราน	ผู้ทำการวิจัย
2. นายสมศักดิ์ เรืองสุวรรณ	นักวิชาการศึกษา 8 ว.

กลุ่มครุผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
1.	นางศิริวรรณ บุญแดงน้อย	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่โพธิ์
2.	นางมาลีวรรณ บุญสร้างสม	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ
3.	นายอนุพงษ์ นิธิพงษ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนอนุบาลดำเนิน สะเดก
4.	นางจรวรยาภรณ์ มะลิพันธ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนวัดใหญ่อ่างทอง
5.	นายสมบัติ เลาะโชค	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนวัดโนบส์
6.	นายชำนาญ บุญวนวงศ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนวัดหนองดอก
7.	นางบุญเรือน ศิริรัตน์ประภา	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนวัดเขากระซิ่ง
8.	นางอุไร วงศ์สวัสดิ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนวัดแหลมทอง

ผู้ทำหน้าที่จดบันทึก (note takers)

1. นางวนันทา นาคใหญ่	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
2. นางกนิษฐา เติมอนะศักดิ์	นักวิชาการศึกษา 7 ว.

ผู้ทำหน้าที่บันทึกเสียงและภาพ : นายสุรศักดิ์ นาคใหญ่

รายงานการดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาและผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา (focus group)
 การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี”
 วันที่ 11 ตุลาคม 2544 เวลา 09 : 00 – 11 : 30 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาม และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จ.ราชบุรี

ผู้นำการสนทนา (group conductor)

1. นางวีระดา ชุลีกราน	ผู้ทำการวิจัย
2. นายสมศักดิ์ เรืองสุวรรณ	นักวิชาการศึกษา 8 ว.

กลุ่มครุผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาธิปไตย

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	ประสบการณ์
1.	ว่าที่ ร.ต.สุภัคดิ์ อุณุกุล	ข้าราชการบำนาญ	อดีตศึกษานิเทศก์ประจำเขตการศึกษา 5
2.	นางสุกัญญา ทองพูล	ข้าราชการบำนาญ	อดีตผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลราชบุรี
3.	นางประพิณ ออกรเวลา	ข้าราชการบำนาญ	อดีตศึกษานิเทศก์ประจำเขตการศึกษา 5
4.	นายเสน่ห์ บุญญาวงศ์	ข้าราชการบำนาญ	อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเบญจมราชนิพัทธ์ จ.ราชบุรี
5.	นายวิญญา มณีจันทร์	ข้าราชการบำนาญ	อดีตผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาม และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5
6.	นางเพ็ญศรี สุขศิริ	ข้าราชการบำนาญ	อดีตศึกษานิเทศก์ สปจ.ราชบุรี
7.	นางเพ็ญเกียรติ ดวงสุวรรณ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	โรงเรียนท่ามะฆามวิทยา
8.	นายพิชณุ โชคศิริกุลวัตร	หัวหน้าการประถมศึกษา	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสวนผึ้ง

ผู้ทำหน้าที่จดบันทึก (note takers)

1. นางวนทนna นาคใหญ่	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
2. นางกนิษฐา เติมธนาศักดิ์	นักวิชาการศึกษา 7 ว.

ผู้ทำหน้าที่บันทึกเสียงและภาพ : นายสรศักดิ์ นาคใหญ่

ภาคผนวก ๔
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
มหาวิทยาลัยศรีปทุม สุจวนอุษสิทธิ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
แนวทางการพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สำหรับบุคคลฝ่ายโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน
ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมประชาริปไตย จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน
2. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิธีชีวิต
ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี
จึงขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง คำตอบของท่านจะไม่มีผล
ต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิธีชีวิตประชาธิปไตย
ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ในโอกาสต่อไป
3. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

แบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำแนกตามตัวแปรดังนี้

1. ด้านความธรรม จำนวน 18 ข้อ
2. ด้านสามัคคีธรรม จำนวน 12 ข้อ
3. ด้านปัญญาธรรม จำนวน 7 ข้อ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณ
มา ณ โอกาสนี้

นางวีรดา ชุลีภรณ์

นักศึกษาปริญญาโท

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ตัวเลขในช่องระดับการกระทำหรือแสดงออกด้านความมื้อของแบบสอบถามซึ่งเป็นเกณฑ์สำหรับใช้ในการพิจารณาข้อความ กำหนดให้มีความหมายดังต่อไปนี้

5 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้าหากเรียนแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประมาณ 9-10 ครั้ง จัดอยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้าหากเรียนแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประมาณ 7-8 ครั้ง จัดอยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้าหากเรียนแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประมาณ 5-6 ครั้ง จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้าหากเรียนแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประมาณ 3-4 ครั้ง จัดอยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง ในจำนวน 10 ครั้ง ถ้าหากเรียนแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประมาณ 1-2 ครั้ง จัดอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตัวอย่างแบบสอบถามตอนที่ 2 เรื่อง วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อที่	การกระทำหรือการแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา	ระดับการกระทำหรือแสดงออก					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		5	4	3	2	1	
0.	นักเรียนเคารพผู้ชาย ครูอาจารย์ ผู้อาชญา และเพื่อน.....	.....	.....	.....	✓	.....	☐ 00

ข้อ 0 หมายความว่า ท่านคิดว่านักเรียนเคารพผู้ชาย ครูอาจารย์ ผู้อาชญา และเพื่อน
อยู่ในระดับน้อย

นิยามศัพท์ คำว่า “วิถีชีวิตประชาธิปไตย” หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามความเหมาะสม กับจิตวิทยาพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา จนสามารถนำเอาหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือเป็นวิถีทางแห่งชีวิต (a way of life) ซึ่งสามารถสังเกตพฤติกรรม ได้อย่างชัดเจน 3 ด้าน คือ 1) ความรวม 2) สามัคคีรวม และ 3) ปัญญารวม

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับฝ่ายโรงเรียน)

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

ข้อที่	สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม		สำหรับผู้วิจัย
			1 2 3
			4 5
			6
			7
1.	เพศ		
	1. ชาย	2. หญิง	8
2.	อายุ		
	1. 21 – 30 ปี	2. 31 – 40 ปี	
	3. 41 – 50 ปี	4. 51 – 60 ปี	9
			10 11
3.	ระดับการศึกษา		
	1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	2. ปริญญาตรี	
	3. ปริญญาโท	4. ปริญญาเอก	12
			13 14
			15 16
4.	ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาแห่งนี้		
	1. 1 - 5 ปี	2. 6 – 10 ปี	
	3. 11 – 15 ปี	4. 15 ปีขึ้นไป	17

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับฝ่ายชุมชน)

คำศัพด์ โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงตามสภาพ
ความเป็นจริงของท่าน

ข้อที่	สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม		สำหรับผู้สำรวจ
			1 2 3
			4 5
			6
			7
1. เพศ	ชาย	หญิง	8
2. อายุ	ต่ำกว่า 21 ปี	21 – 30 ปี	9
	31 – 40 ปี	41 – 50 ปี	10 11
	51 – 60 ปี	60 ปีขึ้นไป	
3. ระดับการศึกษา			
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	
	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	
	สูงกว่าปริญญาตรี		12
4. อาชีพ			
	เกษตรกร (ได้แก่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์)		
	ค้าขาย		
	รับจ้างทั่วไป		
	รับราชการ หรือพนักงานวิธีวิสาหกิจ		

	5. อื่น ๆ (ระบุ).....	13
		14 15
5.	ท่านพบเห็นนักเรียนในโรงเรียนนาน.....ปี	16
		17

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับฝ่ายนักเรียน)

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน และเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงตามสภาพ
ความเป็นจริงของนักเรียน

ข้อที่	สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย
		1 2 3
		4 5
		6
1.	เพศ	7
2.	อายุ	8
3.	นักเรียนมีพี่น้องทั้งหมด..... คน นักเรียนเป็นคนที่.....	9 10 11
4.	อาชีพของผู้ปกครอง	12
	1. เกษตรกร (ได้แก่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์)	
	2. ค้าขาย	
	3. รับจำนำที่ดิน	
	4. รับราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ	
	5. อื่น ๆ ระบุ.....	13
5.	นักเรียนอาศัยอยู่กับใคร	
	1. พ่อแม่	2. บุคคลฯ ตากาย
	3. ลุง ป้า น้า อา	4. อื่น ๆ (ระบุ)
		14

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนอิชิกาวะ

6.	พ่อแม่อยู่ด้วยกันหรือไม่	.....		
	1. อยู่ด้วยกัน	2. แยกกันอยู่	15	
			16	17

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาการกระทำหรือการแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา แล้วทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการกระทำหรือแสดงออกทางความมือตามที่ทำให้มีความคิดเห็นว่านักเรียนกระทำการหรือแสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับใด

ข้อที่	การกระทำการหรือการแสดงออกถึง วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา	ระดับการกระทำการหรือแสดงออก					สำหรับ ผู้วัด
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		5	4	3	2	1	
1.	<u>ด้านความธรรม</u> นักเรียนแสดงความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 18
2.	นักเรียนปฏิบัติดุณต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ได้ถูกต้อง ^{เพียงพอ} เหมาะสม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 19
3.	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับ วันสำคัญของชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 20
4.	นักเรียนซักขวัญคนอื่นให้ปฏิบัติ และเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 21

5.	นักเรียนเข้าແກວຮັບສິ່ງຂອງຫົວ ຮັບบริการตามລຳດັບກ່ອນ-ໜັງ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 22
6.	นักเรียนຕັ້ງໃຈຟັງໃນຂະນະທີ່ຜູ້ອື່ນ ກໍາລັງພຸດ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 23
7.	นักเรียนຍົກມືອຂອນນຸ້າຕປະການຫົວ ຜູ້ກໍາລັງພຸດອ່າງທຸກຄັ້ງກ່ອນທີ່ຈະພຸດ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 24
8.	นักเรียนພຸດດ້ວຍລ້ອຍຄຳສຸກາພ ໄມ່ກ່າວຮ້າຍ ເສີຍດສື່ງອື່ນ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 25
ຂ້ອທີ່	ກາງກະທຳຫົວໜ້າກະຊົນ ວິຊີ່ວິວິດປະຫາຍືປ່າໄຕຍຂອງນັກເຮືອນ ໃນໂຮງເຮືອນປະດົມຕຶກຊາ	ຮະດັບກາງກະທຳຫົວໜ້າແສດງອອກ					ສໍາຮັບ ຜົງຈັຍ
		มากທີ່ ສຸດ	มาก	ປານ ກລາງ	ນ້ອຍ	ນ້ອຍທີ່ ສຸດ	
9.	5	4	3	2	1		☐ 26
10.	ນັກເຮືອນປົງບົດຕາມມີຂອງກຳລຸ່ມ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 27
11.	ນັກເຮືອນປົງບົດຕາມຂໍອຕກລາ ຂອງກຳລຸ່ມ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 28
12.	ນັກເຮືອນປົງບົດຕາມກວຽບເປີຍນ ຂອງໂຮງເຮືອນ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 29
13.	ນັກເຮືອນປົງບົດຕາມຂົນບອຮວມເນື່ອນ ປະເພດຂອງຫ້ອງຄືນ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 30
14.	ນັກເຮືອນປົງບົດຕາມກວ່າມຍາຍ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 31
15.	ນັກເຮືອນໄມ່ໃຫ້ຫົວໜ້າສິ່ງຂອງ ຂອງຜູ້ອື່ນແລະຂອງສ່ວນຮົມໂດຍ ໄມ່ໄດ້ຮັບອຸນນຸ້າດ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 32
16.	ນັກເຮືອນໄມ່ເຂົ້າໄປສະຖານທີ່ຂອງຜູ້ອື່ນ ແລະຂອງສ່ວນຮົມ ໂດຍໄມ່ໄດ້ຮັບ ອຸນນຸ້າດ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 33

17.	นักเรียนไม่กระทำให้ทรัพย์สิน สถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวม เสียหาย.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 34
18.	นักเรียนไม่วังแก่ กลันแก้ง หรือ ทำร้ายร่างกายผู้อื่น.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 35
19.	ด้านสามัคคีชรรบ นักเรียนมีส่วนร่วมวางแผน การทำงานและกำหนดบทบาท หน้าที่.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 36

ข้อที่	การกระทำหรือการแสดงออกถึง วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประเพณีศึกษา	ระดับการกระทำหรือแสดงออก					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด	
5	4	3	2	1			
20.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ได้รับ [→] มอบหมายจนสำเร็จตามบทบาท และหน้าที่.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 37
21.	นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 38
22.	นักเรียนร่วมประเมินผลการทำงาน ของกลุ่ม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 39
23.	นักเรียนพอใจในผลงานของกลุ่ม....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 40
24.	นักเรียนชื่นชมผลงานของกลุ่ม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 41
25.	นักเรียนร่วมรับผิดชอบในผลงาน ของกลุ่ม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 42
26.	นักเรียนยินดีฟังคำติชมของผู้อื่น.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 43
27.	นักเรียนร่วมกันพิจารณาผลงาน ของกลุ่มและเมื่อมีข้อผิดพลาด ก็ร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 44
28.	นักเรียนแนะนำ/ช่วยเหลือเพื่อนและ หมู่คณะ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 45

29.	นักเรียนให้กำลังใจเพื่อนและ หมู่คณะ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 46
30.	นักเรียนเลี้ยงสละผลประโยชน์ ส่วนตนเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 47
31.	<u>ด้านปัญญาธรรม</u> นักเรียนพูดหรือเขียนแสดงความ คิดเห็นโดยใช้เหตุผล.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 48
32.	นักเรียนระบุและอธิบายเหตุผลที่ใช้ ในการตัดสินใจ.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 49
33.	นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 50
ข้อที่	การกระทำหรือการแสดงออกถึง วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ในโรงเรียนประจำศึกษา	ระดับการกระทำการที่แสดงออก					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด	
34.	นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง.....	5	4	3	2	1	☐ 51
35.	นักเรียนรวมความข่าว/เหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 52
36.	นักเรียนแยกแยะข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 53
37.	นักเรียนสรุปและประเมินความ นำเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสาร เหตุการณ์.....	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 54

ประเด็นคำถามในการนำกลุ่มสนทนา

เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สอนอิชลีทรี

1. ช่วงสร้างความพร้อมในการสนทนາ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน
  - พฤติกรรมด้านความธรรม ท่านคิดว่า นักเรียนต้องปฏิบัติอย่างไร
  - พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม ท่านคิดว่า นักเรียนต้องปฏิบัติอย่างไร
  - พฤติกรรมด้านปัญญาธรรม ท่านคิดว่า นักเรียนต้องปฏิบัติอย่างไร
- ด้านความธรรม (ใช้เวลาประมาณ 40 นาที)
  - การที่จะให้นักเรียนพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายเสียดสี หู้หือ จะมีวิธีการ หรือแนวทางพัฒนาอย่างไร
  - การที่จะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการซักซานคนอื่นให้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรม เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จะมีวิธีการหรือแนวทางพัฒนาอย่างไร
- ด้านสามัคคีธรรม (ใช้เวลาประมาณ 40 นาที)

- การที่จะให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ ความมีแนวทางพัฒนาอย่างไร
- การที่จะให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ความมีแนวทางพัฒนาอย่างไร
- **ด้านปัญญาธรรม (ใช้เวลาประมาณ 40 นาที)**
  - การจะให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุผล จำเมื่อวิธีการปลูกฝังหรือแนวทางพัฒนาอย่างไร
  - การจะให้นักเรียนรู้จักสรุปและประเมินความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของข่าวสารเหตุการณ์ จำเมื่อวิธีการปลูกฝังหรือแนวทางพัฒนาอย่างไร

ประวัติผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสหบัณฑิต

ชื่อ - ศกุล
ที่อยู่
นางวีรดา ชุลีกราน
158/3 ถนนเพชรเกษม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี 70000

ที่ทำงาน

โทรศัพท์ (032) 322903, 01-7722977

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5
ถนนไกรเพชร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี 70000

โทรศัพท์ (032) 310939, 01-7722977

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2526	สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (การบัญชี) จากวิทยาเขตพนิชยการพวนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2528	สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (การบัญชี) จากวิทยาเขตพนิชยการพวนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2533	สำเร็จการศึกษาปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2541	ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2528-2533	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี 1-3 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนា และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2533-2538	นักวิชาการเงินและบัญชี 3-5 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนा และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2538-2544	นักวิชาการศึกษา 5-6 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนा และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษา 7a. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนा และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 จังหวัดราชบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบลิขสิทธิ์